

Yemen türküleri

Salih Turhan Abuzer Akbıyk
(KİTAP/CD)

Şu Yemen Elleri...

ŞU YEMEN ELLERİ
YEMEN TÜRKÜLERİ

Salih TURHAN - Abuzer AKBIYIK

NOKAV GELEN EVRAK	
Tarih	Kayıt No
	2929

Ankara-Şubat/2010

Kültür Ajans Yayınları:54

Bilgisayarla Nota Yazımı

Cengiz KURT

Metin Dizgi

Ömer ÜNAL

Kapak Tasarımı

DC / ANKARA

Baskı

Cem Web Ofset / Ankara

0312 385 37 27

SUNUŞ

Osmanlı İmparatorluğu / Devleti; Çanakkale Boğazı dâhil hiçbir vatan toprağı için Yemen'de verdiği kadar şehit vermemiştir.

Kesin olarak 1539 tarihinde Türk vatani hâline getirilen kutsal topraklar Mekke ve Medine'nin bekçisi, denize açılan kapısı Yemen, hem dinî hem de askerî bir öneme sahipti. Bu sebeple, elimizden çıktığı I. Dünya Savaşı yıllarına kadar, yaklaşık 400 yıl boyunca Anadolu ve Balkan gençlerinin korkulu rüyası oldu. Giden ya şehit oldu ya da gazi olup Yemen'e, Hicaz'a yerleşti. Geriye dönenler parmakla gösterildi. Şehit sayısı 300-600.000 arasında oynuyor. Ne kadar acı!

Yemen, halk edebiyatı ve müziğimize atasözü, deyim, destan, türkü, mâni olarak girdi. Kahvesi dolayısıyla belleklere daha da yerleşti. Ama en çok Yemen'e gidip dönmeyenlerin ardından yakılan ağıtlarla anıldı. Yemen, âdeta ağıtlaştı. Yemen ağıtları, halk müziğimizin önemli bir bölümünü işgal eder oldu.

Yemen ağıtlarının, türkülerinin güvenliğin azaldığı, Arap isyanlarının başladığı 19. yüzyıldan itibaren yoğunluğunu artırdığı ve I. Dünya Savaşı'nda Anadolu ve Balkanlarda yaygınlaştığı görüşüne ben de katılıyorum. Türk tarihi, halk edebiyatı ve halk müziğimizle ilgilenen pek çok araştırmacı, bilim adamı Yemen türkülerini incelemiştir. Ancak, konu, ağıt notalarıyla birlikte kitap bütünlüğünde ele alınmamıştır. İki halk müziği âşığı araştırmacı Salih Turhan ve Abuzer Akbıyık, konuyu enine boyuna inceleyip eldeki malzemeyi müzik ağırlıklı olarak (Nota,CD/Albüm içerikli) bir araya getirdiler.

Şüphesiz, bu çalışmayı daha ileriye götürüp daha mükemmel Yemen Türküleri kitapları yayımlayanlar olacaktır. İyinin iyisi, güzelin daha güzeli hedeflenmezse bilim gelişmez.

Ömrünü Türk halk bilimi çalışmalarının uluslararası düzeye yükselmesine adanmış bir kişi olarak, halk kültürümüzle ilgili her makale, her kitap, eksikliği, yanlışlığı olsa dahi beni mutlu etmektedir. Eksik, yanlış insanoğluna özgü bir özelliktir. Bu duygu ve düşüncelerle kitabı Türk kültür dünyasına sunarken Yemen şehitlerini saygıyla anıyorum. Keşke Yemen olmasaydı, bu ağıtlar / türküler de yakılmasaydı!

Nail TAN

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Emekli Halk Kültürlerini

Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürü

YEMEN TÜRKSÜ

Girdik bir akşam üstü
Bir çölün kapısından
Garip, ürkek ve kurulmuş.

Merhaba Yemen,
Ben Yozgatlı Ramazan oğlu Durmuş
Bir bağ bozumunun çiğli sabahı
Silik bir anıdır benimle kalan
Gönlümde yıkımlar sürgün duygusu
Sevdaları kopardılar dalından.

İncelip de kopamadık bir türlü
Bitimsiz ağıtlar ve ölümlerle
Çırpına çırpına vurup çöllere
Boynumuz kıldan melûl, mahzun.

Kına kızılığında o bayram günü
Eyvah ki çırpınır son çırpınışımız
Çöllere kan sızar umudumuzdan
Ve harp bitti dediler o sabah.

Oysa biten bendim
O kızıl şafak vakti
Şakaklarımda kan
Avuçlarımda yine o Bozok türküleri
Benim bittiğim yerden başladı destan...

Siyami YOZGAT

ÖN SÖZ

*Havada bulut yok, bu ne dumandır ?
Mahlede ölüm yok, bu ne şivandır ?
Şu Yemen illeri ne de yamandır.
Ah o Yemen'dir, gülü dikendir,
Giden gelmiyor, acep nedendir....*

400 yıl boyunca Anadolu ve Rumeli'nin hemen her yerinden çocuk yaşta gençler Yemen'e gitmiş, birçoğu da geri dönmemiştir. Bir rivayete göre Yemen'de 300 bin şehit vermişiz. Bu nedenle "Yemen" denince, dönülmeyen yer akla gelir. Bir Yemen türküsü söylendiğinde insanların içi burkular, yüreği ezilir, içine bir hüznün çöker ve çoğu insan gözyaşlarını tutamaz ağlar. "Havada Bulut Yok" adlı türkü çaldığında ağlayanlardan biri de, birçok cephede savaşan Mustafa Kemal Atatürk'tür. Gidip de dönmeyen gençleri, kanayan ana yüreklerini, öksüzleri, yıkılan umutları hatırlattığı için "Yemen Türküsü" söylenirken Atatürk gözyaşlarını tutamazmış.¹

Mehmet, ailenin tek çocuğudur, evleneli bir yıl olmuştur. Doğacak çocuğunun heyecanı vardır içinde. Tam da o günlerde davullar çalınır ve seferberlik ilan edilir. Alır götürürler Mehmet'i. Gemi ile yolculuğu 1-1,5 ay sürer, ismini ve haritadaki yerini dahi bilmediği ülkeye. İşte orası sarp kayaların, ıssız çöllerin olduğu Yemen'dir. Birkaç ay sonra bir oğlu olur Mehmet'in. Ondan, aylarca, yıllarca haber alamaz anası ve hanımı. Yine de beklerler bin bir umutla. Her kapı çaldığında o geldi sanarak. Yıllar sonra, içinde ayakkabısı, fes'i olan bir çanta getirirler, "Oğlunuz şehit oldu" derler. Ölüm haberini alan eşin halet-i ruhiyesini, oğlunu kaybeden annenin feryadını, babasını görmeden öksüz kalan çocuğun halini düşünabiliyor musunuz? Ölüm haberi bir bomba gibi düşer evlerine ve etkisi bütün mahalleye yayılır. Şehidin getirilen eşyaları ölü evinde haraç edilip², ortaya saçılır, "şivan" başlar. Anası, bacısı, halası, teyzesi ağlar, yakasını yırtar, göğsünü döver, başına vurur, saçını yolar, külleri başına savurur. Ananın ağzından "Yemen Ağıtı" dökülür. Her biri bir dram, her biri acıklı bir hikâye.... İşte böyle oluşur "Yemen Türküleri".

1517'de Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethi ve Memlûklü Sultanlığı'na son vermesi ile Osmanlı idaresi altına giren Yemen, yaklaşık 400 yıl Osmanlı idaresinde kalmış ve bazı kaynaklara göre 1918 yılında Mondros Mütarekesi, bazı kaynaklara göre Lozan Antlaşması sonucu kaybedilmiştir.

Hicaz; kutsal şehirler Mekke ve Medine'yi içine alan bölgedir. Bu nedenle Hicaz bölgesi İslam aleminde önemli bir yere sahiptir. Hicaz'ın güvenliği için Arap Yarımadası'nın en güney batı ucu olan Yemen'i elde tutmak önemlidir. İşte Osmanlı, Hicaz'ı korumak, İslamiyete hizmet etmek için Yemen'de binlerce şehit vermiştir.

Yemen; dünyanın en eski yerleşim bölgelerinden biri, tarihi insanlık tarihi ile yaşıt. İslamiyet başta olmak üzere bir çok semavi din ve kutsal kitabın söz ettiği

¹ **Hacı Angı:** "Yemen Türküsü söylenirken Atatürk gözyaşlarını tutamazdı", Marşlarda - Türkülerde Atatürk, Angı Yayınları.

² **Haraç edilmek:** Eşyaların elde dolaştırılması

yer. Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen, iri cüsseli, uzun boylu, kuvvetli, uzun ömürlü Âd kavminin³ yaşadığı yer. Hud Peygamberin⁴ ülkesi, Kur'an'da "Benzeri asla meydana getirilmedi." diye anılan meşhur İrem bağlarının⁵ bulunduğu, tarihte dünyanın en zengin halkı olan Sebelilerin yaşadığı diyar. Süleyman Peygamberin tahtını Kudüs'e getirdiği, Saba Melikesi⁶ Belkis'in memleketi. Hazret-i Nuh'un oğlu Sam'ın kurduğu şehrin olduğu yer. Kuran'ın Fil Suresi'nde feci akıbeti anlatılan, Kâbe'yi yıkmaya gittiği için Ebabil kuşlarının, fil ordusuyla birlikte yok ettiği Ebrehe'nin ülkesi. Çeşitli hadislerde "hikmetin vatani" olarak anılan, Ammar b. Yasir, Ebu Hureyre, Ebu Musa el-Eşari gibi Hz. Peygamber'in en yakınındaki birçok sahabe'nin memleketi. Yunus Emre'nin şiiriyle dilimizde, sevgisiyle gönlümüzde yer alan, Peygamber aşığı Veysel Karani'nin memleketi.

Türkiye'ye yaklaşık 4 bin kilometre mesafede. Uçakla ancak 4,5 saatte varılabilen bir ülke. Coğrafya olarak bize bu kadar uzak olsa da, gönlümüzde, bize çok yakın bir ülke Yemen. 400 yıl süren tarihi bağımız var, eserlerimiz duruyor, şehitlerimiz orada yatıyor, orda kalan aileler var. Yıllar geçse de unutamadığımız, Türkülerle, ağıtlarla içimizde yaşayan yaşattığımız ülke.

İşte bu kitapta yüzlerce yıllık geçmişi özetleyen, her biri acıklı öykü ile ortaya çıkmış, dinlerken hüzünlendiğimiz, ağladığımız Yemen türküleri bu kitapta yer almaktadır.

Yemen'e Osmanlı sınırları içindeki çeşitli vilayetlerden asker gönderildiği için Yemen türküleri çok geniş bir coğrafyada yakılmıştır. Birçoğu unutulup gitmiş olsa da günümüze kadar gelen ve tespit edebildiğimiz 59 Yemen türküsünü -otuz beşi notalı olmak üzere- ayrıca değişik yörelerden derlenen ve bu temayı daha sonraki yıllarda işleyip türküleştiren bestekarlardan istifade ile 12 Yemen türküsünden oluşan bir CD/Albümü de sizlere kitap eki olarak sunmaktayız.

Bugün mezarlarının yeri dahi bilinmeyen binlerce şehidimizin ruhları şad olsun.

Kitabımızın hazırlanmasında emeği geçen dostlara teşekkür ediyor; hüzünlü, acıklı Yemen türküleriyle sizleri baş başa bırakıyoruz.

³ **Ad Kavmi:** Kuran'da Ad kavminden olan kimselerin çok iri ve kuvvetli olduğu belirtiliyor. Hud aleyhisselamin peygamber olarak gönderildiği ve isyanları yüzünden rüzgârla helak edilen kavim Nuh aleyhisselamin oğullarından Sam'ın torunlarından Ad'ın neslidir. Yaşadıkları yer Ahkaf diyarı olup, Yemen'de Aden ile Umman arasındadır. Ad kavminin insanları, iri cüsseli, uzun boylu, kuvvetli, tuttuğunu koparan uzun ömürlü kimselerdi. Yaşadıkları bölgenin toprağı çok verimli, yağmuru boldu. Her taraf yemyeşil, bağlar, bahçeler, pınarlar, akarsular ile kaplı olan yerler "İrem Bağları" diye tanınmıştı. Ad kavmi zulmeden bir kavme dönüşünce de Allah onları yok etmiştir.

⁴ **Hud Peygamber:** Kur'ân-ı Kerim'de kıssası geçen peygamberlerden biri. Âd kavmine gelen Allah'ın resûlü A'raf, Hüd, Şuarâ ve Ahkâf sûrelerinde kendisinden bahsedilmektedir.

⁵ **İrem Bağları:** Her taraf yemyeşil, bağlar, bahçeler, pınarlar, akarsular ile kaplı olan yerler. Kur'an-ı Kerim'de: "Ey Muhammed, Rabbinin, ülkelerde benzeri yaratılmayan, sütunlara (büyük saraylara) sahip İrem şehrinde yaşayan Âd kavmine ne yaptığını görmedin mi?" (el-Fecr, 89/6-8)

⁶ **Melike:** Kadın hükümdar, kraliçe

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	2
ÖN SÖZ	5
YEMEN TÜRKÜLERİNE DAİR	
ŞU YEMEN ELLERİ	
Türküler Ateştir, Hem Söyleyeni, Hem Dinleyeni Yakar	10
Havada Bulut Yok Bu Ne Dumandır?.....	11
Bir İncecik Yolum Gider Yemen'e	16
Yemen Türküsü Söylenirken Atatürk Gözyaşlarını Tutamazdı	18
Üç Kıtada Hüküm Süren Osmanlı İmparatorluğu	19
Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemi	20
Dokuz Cephede Savaşmaya Can mı Dayanır.....	21
Niçin "Yemen" Halkımızı Bu Kadar Derinden Yaralamıştır?	22
Osmanlının Son Vilayeti Yemen	22
Yemen Neresidir ?.....	24
Yemen Tarihi	24
Yemen'e İslamiyetin Girişi	26
Osmanlıların Yemen'e Gelişi	27
Yemen Eyaletinin Kurulması ve Beylerbeyliğinin İdâresi.....	28
İngilizlerin İşgali ve Ayaklanma	29
Yemen'de Ne İşimiz Vardı?	31
Türk Tarihi İçin Yemen Niye Önemlidir?.....	33
Binlerce Mehmetçiğe Mezar Olan Yemen.....	34
Yemen'de Akan Kan İle Kızıldeniz İsmi Hakikat Oldu	35
Yemen'de Şehit Olan Binlerce Mehmetçiğin Mezarları Dahî Yoktur.....	36
Yemen Posta Müdürü Bestekâr Hacı Arif Bey	38
İlk Kadın Sinema Yıldızı Cahide Sonku Yemen'de Doğdu	39
Yemen'e Giden Geri Dönüyor.....	39
Yemen'e Anadolu'nun Her Yanından Asker Gitti.....	41
Sevkiyat Başladı Urfa İçinde	42
Türkülerin Gerçekleri ve Yemen Türkülerinin Arka Planı (H. Özcan).....	46
Âşık Lisanî'nin Yemen Destanı (M. Sabri Koz).....	55
FOLKLORUMUZDA YEMEN	
Kahve Yemen'den Gelir	65
Yemen Elllerinde Veysel Karani	66
Baş Örtüsü Ve Bir Çeşit Ayakkabı Yemeni	68
Türkülerin Öyküsü de Türküler Kadar Güzel	70
Yemen'den Geriye Kalan.....	73
Yemen Üzerine Bugünkü Düşünceler	76
SON SÖZ	78

YEMEN TÜRKÜLERİ

1. Ağam Sen Gideli Dışa Çıkamadım / Niğde.....	83
2. Ağam Sen Gideli Yedi Yıl Oldu / Gaziantep	84
3. Aliver Anneciğim Aliver Çantamı (Kurlar Kışlaları) / Rumeli-İşkece	85
4. Anam Ağlar İçin İçin / Adana.....	86
5. Anam Gel Yanıma Otur / Çukurova	87
6. Asker Ettiler Beni / Rize-Çayeli.....	88
7. Asmalı Mencere / İzmir-Karaburun	89
8. Ben Gidiyom Rüştü Bey'im Ağlama (Mehralı Bey)-I (Uz. Hv.) / Sivas	91
9. Bir Alay Askerdik Bindik Gemiye (Âşık Hüseyin'den) / Kırşehir.....	93
10. Bir İncecik Yol Gidiyor Yemen'e / Eskişehir-İnönü.....	94
11. Bir İncecik Yolum Gider Yemen'e - I / Bilecik-Bozöyük.....	95
12. Bir İncecik Yolum Gider Yemen'e - II	97
13. Bir Tel Vurdum Yemen'de Gardaşıma / Elazığ	98
14. Bu Nasıl İş İdi Bu Nasıl Hışım (Uzun Hava) / Kahramanmaraş	100
15. Çalınsın Davullarım Çalınsın / Bulgaristan.....	101
16. Davul Zurna Çalınıyor (Onbeşli) / Yozgat	102
17. Eğil Dağlar Eğil Üstürden Aşam (Talim Türküsü) / Çankırı.....	103
18. Eledim Eledim Höllük Eledim / Erzurum.....	104
19. Gider Oldum Tedarikim Gördüler (Harput-Mayası) / Elazığ.....	105
20. Gitme Yemen'e Yemen'e / B. Bilge Tokel.....	110
21. Havada Bulut Yok Bu Ne Dumandır - I (Hikâyeli) / Elazığ	112
22. Havada Bulut Yok Bu Ne Dumandır - II / Muş.....	114
23. Havada Bulut Yok Bu Ne Dumandır - III / Niğde	116
24. Haydin Bursalı Bursalı	117
25. İhtiyat m'ettin de Geri Bakmaya (Necip'in Ağdı) / Âşık Veysel.....	120
26. İstanbul'dan Bindik Derya Yüzüne (Âşık Said'den) / Kırşehir	125
27. Kara Çadır İls mi Tutar / Osmaniye-Kadirli	126
28. Kara Çadır İls mi Tutar? / Tunceli / Hozat.....	127
29. Kırat Kırat Nallı Kırat / Giresun.....	129
30. Kışlanın Önünde Sıra Söğütler / Yozgat	130
31. Mardinkapı'sında Kelek Bağlanmış / Diyarbakır	131

32. Menteşeli Menteşeli / <i>Konya</i>	133
33. Merhametsiz Padişahlar Askeri - I / <i>Sivas-Şarkışla</i>	135
34. Merhametsiz Padişahlar Askeri - II / <i>Yozgat</i>	136
35. Mızıkça Çalındı Düğün mü Sandın? / <i>Erzurum</i>	137
36. Mir Ali Bey'de Hamid'in Alayı (Mir Ali Bey)- II / <i>Niğde</i>	139
37. On İkdir İsparta'nın Dermeni / <i>İsparta</i>	142
38. Ora Yemen Değil Yaman Bir Eldir / <i>Hasan Ali Yücel-Günay Şimşek</i>	144
39. Oturdum Masama da Yazı Yazarım (Mihrali Bey)-III / <i>Niğde</i>	145
40. Payitahttan Ferman Geldi (Ah Yemen) / <i>Abdulkadir Algin</i>	152
41. Süvari Kışlası Senlik İçinde (Yemen Ağıdı) / <i>Şanlıurfa</i>	154
42. Şu Yemen'de Akar Sular Akmıyor / <i>Yozgat</i>	156
43. Şu Yemen'de Ot Biter mi?-I / <i>Çankırı</i>	157
44. Şu Yemen'de Ot Biter mi?-II / <i>Sinop</i>	158
45. Turnalar Telli Turnalar / <i>Muğla-Ula</i>	159
46. Yedi Kaleminen Yazı Yazarım (Mihrali Bey) - VI / <i>Orta Anadolu</i>	160
47. Yemen Bizim Neyimize / <i>Kemal Algün</i>	163
48. Yemen Çöllerinde Ordu Kurulmuş.....	165
49. Yemen İllerinde Bana mı Geldin / <i>İzmir-Ödemiş</i>	166
50. Yemen İllerine Haber Saldılar / <i>Yozgat</i>	167
51. Yemen Nere Sıla Nere (Âşık Hüseyin'den) / <i>Kırşehir</i>	168
52. Yemen Senin Çölün Kumdan (Soyha Yemen) /	169
53. Yemen Yemen Şanlı Yemen - I / <i>Batı Trakya</i>	171
54. Yemen Yemen Şanlı Yemen - II / <i>Bulgaristan-Kırcaali</i>	173
55. Yemen Yemen Şanlı Yemen - III / <i>Rumeli</i>	174
56. Yemen Yemen Şanlı Yemen - IV / <i>Rumeli-Piriştine-Pirizren</i>	175
57. Yemen'e Gidenin Yüzü Gülmez mi / <i>Uğur Top</i>	176
58. Yemen'in Ardı Dağlar (Hikayeli) / <i>Kayseri</i>	178
59. Yemen'in Önünde Al Yeşil Çadır / <i>Kütahya</i>	179
- KAYNAKLAR.....	181
- KİTABIN YAZARLARI	187
- YEMEN TÜRKÜLERİ ALBÜMÜ / CD İÇERİĞİ	191

ŞU YEMEN ELLERİ

Türküler ateştir, hem söyleyeni, hem dinleyeni yakar

Türküler duygu yüklüdür, insana tesir eder ve duygulandırır. Türküler ateştir; hem söyleyeni, hem dinleyeni yakar.

İnsanlar; duygularını, düşüncelerini, sevgilerini, nefretlerini, ıstıraplarını, mutluluklarını, sevinçlerini türkülerle döker. Oğlunu askere yollayan, kızını gelin eden ana, eşini gurbete gönderen gelin, içindeki ayrılık acısını türkülerle ifade eder. Hasret çeken, sevdiğine kavuşamayan genç kız, yüreğindeki sızısını türkülerle dillendir. Ciğerpare si amansız hastalığa yakalanan baba, davul-zurna ile askere yolladığı biricik evladının ölüm haberini alan ana, feryadını ağıt yakarak ifade eder.

Savaşlar, deprem, sel baskını, yangın, salgın hastalık gibi büyük felaketler sonucu yakınını kaybedenin, sevdiğine kavuşamayan genç kızın içine ateş düşer; yüreği alev alev yanmaya başlar. İşte bu duygular, insan içindeki yanan ateşi türkülerle dışarı vurur. Bu nedendir ki ***türküler ateştir, hem söyleyeni, hem dinleyeni yakar.***

*Bağrında bir ataş yani⁷
Gün geçtikçe alavlani
Gözlerim yollarda kaldı
Gelmez aşkın bezirgani*

Sevdiğini beklerken gözleri yolda kalan aşıkın, bağrında bir ateş yanar, her geçen gün de alevlenir. Dilinden dökülen kelimeler mısra olur, mısralar dörtlük, dörtlükler de yanık bir türkü olur dillerde...

Türküler gibi "hoyrat"lar da insanı yakar. Hatta "hoyrat"lar, sevgilinin ağzında bir yanardağ gibi patlar ve hem söyleyeni hem dinleyeni daha şiddetli yakar.

Gazete ve televizyonlardan yanardağ patlamalarını duymuşsunuzdur. Yanardağ patlaması (ya da volkan); magmanın⁸, yer kabuğundaki açıklardan çok kuvvetli ve gürültülü şekilde püskürmesidir. Volkandaki basınç ne kadar yüksekse, püskürme de o kadar güçlü olur. Püskürme sonucu etrafa yayılan lavlar⁹ etrafını harap eder, yakıp yıkar. Sevdiğine kavuşamayan, sinesi dert yüklü delikanlı da içindeki ateşi kelimelere döker, kelimeler mısra, mısralar da "hoyrat" olur. Yanardağ, içindeki lavları nasıl püskürtürse, delikanlı da içindeki aşk ateşini sesinin en yüksek perdesinden okuduğu "hoyrat" ifade eder. Yanardağın lavları nasıl etrafı harap eder, insanları yakarsa, delikanlının okuduğu "hoyrat" da dinleyenleri derinden etkiler, yüreklerini yakar, yandırır. İşte insanların bir acıklı türküyü veya

⁷ "Bağrında bir ataş yani" türküsü, Şanlıurfalı bestekâr Ziya Küçükkoçlu'nun eseridir.

⁸ **Magma:** Dünyanın iç tabakalarında bulunan, yüksek basınç ve yüksek sıcaklıkla ergimiş ya da erimiş kayalar

⁹ **Lav:** Akışkan magma

hoyratı dinlerken gözyaşlarını tutamayarak ağlaması bundandır. Derin acılarla söylenmiş hoyrattan birkaçı şöyledir;

*Yara sızlar
Ok değmiş yara sızlar
Yaralının halından
Ne bilsin yarasızlar¹⁰*

*Kanad ağlar
Kuş uçar kanad ağlar
Akıttığım gözyaşı
Boyandı kana dağlar*

*Kan durmaz
Yaram derin kan durmaz
İçimde bir ataş var
Derya içsem kandırmaz*

Havada bulut yok bu ne dumandır?

Savaşlar, deprem, sel baskını, yangın, salgın hastalık gibi memleketin başına gelen felaketler sonucu insanlar sevdiklerini, malını, mülkünü, evini ocağını kaybeder. Bu felaketin acısıyla oturur ağıt yakar sevdiklerinin üzerine. Bu acıların en şiddetlisi savaşlarda yaşanır. Savaşlar alır götürür sevdiklerini, gidenler çoğu kez bir daha da dönmez. Bunu bilen yakınları, dönülmez yola gidenler için ağıtlar yakar.

*Evimizin önünde çifte pınarlar
İçerler suyunu beni anarlar
Yemene gideni ölü sayarlar
Yemen çöllerinde kaldım ağlarım*

Ağıtlar, “Yüreğin titreyişi sonucu söylenilen ve millî şiirlerimizin en dokunaklısı.. Ölenin ardından dökülen gözyaşları ve çekilen ıstırabının acı dolu terennümleridir” diyor Ömer Faruk Yaldızkaya¹¹. Gerçekten de bazı türküleri dinlerken türküde tarif edilen tablo gözünüzün önünde canlanır, içiniz burkulur, göğsünüzde bir şey düğümlenir ve ister istemez yağmur gibi gözyaşlarınız boşalmaya başlar.

İşte “Yemen Türküleri” böyledir. Bu türkülerin her birinin yaşanmış öyküsü vardır. Her birinde yüreği yanan bir ananın, hasret çeken bir sevgilinin, babasını bekleyen bir çocuğun acı ve gözyaşı yoğrulmuştur.

*Dertli anam benim için ağlasın
Oğul hasreti ile ciğer dağlasın*

¹⁰ **Urfalı ses sanatçısı Mukim Tahir** “Yara sızlar” adlı hoyratı 1940’lı yıllarda Colombia şirketi adına taş plağa okumuştur.

¹¹ **Ömer Faruk Yaldızkaya**. *Emirdağ Yöresi Türkmen Ağıtları*. İzmir: Bayraklı Matbaası, 1992

*Körpe kuzum ile gönül eğlesin
Yemen çöllerinde kaldım ağlarım*

Bir tablo düşünün ki; genç bir kız yavuklusu ile yeni evlenmiş, çocuğu henüz kundakta. Savaş başlamış, seferberlik ilan ediliyor, eli silah tutanlar askere alınıyor. Delikanlının da yıllar sürecektir askerlik serüveni başlıyor. Kadın türlü yokluklara katlanıp bir gün dönecek diye eşini bekliyor. Oğlunu ayrılık üzerine söylemiş, ninnilerle büyütüyor. Her kapı çaldığında heyecanlanıyor ve sevinçli bir haber bekliyor. Bir gün kapı çalıyor ve eşinin kalan eşyalarını, çantasını, potinini, kanlı gömleğini getiriyorlar ve "şehit oldu" diyorlar. Kadının dünyası kararıyor ve bir boş çuval gibi orada yığılıp kalıyor. O artık sevdiğini, umudunu gurbet ellerde kaybeden dul bir kadındır. O çocuk, öksüzdür, mezarı meçhul bir şehit askerin oğludur.

Bir başka tabloda da; daha bıyıkları yeni terlemiş 16-17 yaşındaki yavrunuzu alıp, savaşması için, gemi ile yolculuğu 1-1,5 ay süren, ismini ve haritadaki yerini dahi bilmediğiniz ülkeye götürüyorlar. Aylarca yıllarca haber alamıyorsunuz. Yıllar sonra içinde ayakkabısı olan bir çanta getiriyorlar ve "oğlunuz şehit oldu" diyorlar. Bu ölüm haberini alan bir annenin halet-i ruhiyetini, ıssız kum çöllerinde elleri kınalı yavrusunu kaybeden annenin feryadını düşünebiliyor musunuz? Ölüm haberi bir bomba düşer ve etkisi bütün mahalleye yayılır. Şehidin getirilen eşyaları ölü evinde haraç edilir¹², ortaya saçılır; anası, bacısı, halası, teyzesi ağlar, ağıtlar yakar¹³, yakasını yırtar, parçalar, göğsünü döver, başına vurur,

¹² **Haraç edilmek:** Eşyaların elde dolaştırılması

¹³ Birçok yerde olduğu gibi Şanlıurfa'da da ölen kişinin arkasından üç gün süren ölü evi yapılır. Erkekler "**Taziye Evi**" denen yerde oturur. (Şanlıurfa'da Taziye evi, ölen kişinin yakının bir evinde yapılırdı. Son yıllarda ise hemen her mahallede bir-iki taziye kurulmuştur. İsteyen kişiler evleri yerine bu mekanlarda taziyeleri kabul etmektedirler. Şanlıurfa'da ilk taziye evini 1994 yılı Nisan ayında **ŞURKAV** Vakfı kurmuştur. Vakıf, Balıklıgöl civarında, geleneksel taş yapılı ve avlulu Sayğanlar Evini restore ederek "Taziye Evi" haline getirmiş ve halkın istifadesine sunmuştur. Halk tarafından benimsenen Taziye evleri, hayır sahipleri tarafından hemen her mahallede yapılmıştır. Erkeklerin oturduğu Taziye evine akraba ve dostları gelir başsağlığı diler. Gelenlere **acı kahve "Mirra"** ikram edilir. Kadınlar ise başka bir evde oturur ve ağlaşırlar. Eğer ölen kişi genç ise, cenaze evin kapısından çıkarken "zılgıt" "çalınır. Ölü evinden ağıtlar, şivanlar mahalleye yayılır. Ölü evinde, gencin annesi, bacısı, halası, teyzesi gencin yakın akrabaları ölen kişinin eşyalarını ortaya saçar (haraç eder) ve ağlayarak şivan eder. Göğsünü parçalar, saçını yolar, bazıları bayılır kendinden geçer. Bazı kadınlar ölenin isminin geçtiği acıklı dörtlükler söyler. Orada olanlar hüngür hüngür ağlayarak feryat ederler.

Şanlıurfalı ses sanatçısı Bakır Yurtsever (Bekçi Bakır) plağa okuduğu bir ağıtta şöyle demiş;

*Mezarımı yol üstüne kazınlar
Telkînimi baş ucuma kowsunlar
Gelen giden yolcular
Burada bir garip ölmüş desinler
Mezarımı derin edin
Su serpin serin edin
Dünyadan miraz almadım
Ahretimi mamur edin.*

Ölümlle ilgili söylenen manilerden birkaçı da şöyledir:
Kurbanam her gelene

saçını- başını yolar, külleri başına savurur.¹⁴

Aradan bir müddet geçer acı biraz olsun unutulup, ateş küllenmeye başlamışken, yine bir savaş başlar; ardından köşebaşlarında davullar eşliğinde çağırtnklar bağıırır. "Duyduk duymadık demeyin, seferberlik var, eli silah tutanlar gelip askere yazılınsın." İşte o an memleketin üstünü kara duman kaplar. İşte o an anaların gözleri buğulanır, yüreği tekrar dağlanır, kabuk bağlayan yaralar, tekrar işlemeye başlar, gidip de dönülmeyen evlerde, tekrar "şivan"¹⁵ başlar. Yavrusunu "dönmeyecek yola" gönderecek ananın ağzından "Yemen Ağıtı" dökülür.

"Havada bulut yok bu ne dumandır?"¹⁶
Mahlede ölü yok bu ne şivandır?

*Zülfünden ter gelene
Mezarımı yüce yapın
Yavrularım gölgelene.*

*Çağırın anam gelsin
Derdime yananımsın gelsin
Yüzden yananı nedim
Ciğerden yananımsın gelsin*

*Duman sardı etrafımı yolumu
Felek kırdı kanadımsın kolumu
Anneme selam edin
Beklemesin yolumu.*

¹⁴ **Küller başıya:** Bu tabir, Şanlıurfa'da bir beddua olarak söylenir. Küllerin başa savrulmasıyla ilgili Şanlıurfalı kaynak kişi Halil Binbaşoğlu bize şunları anlatmıştı: Urfa merkezinde taziye adeti üç gün sürerken köylerde taziye evi 40 gün sürer. Ölen kişi, cesur, yiğit, iyi ata binen, kılıç kullanan aşiretin ileri gelen biri ise, bu kişinin ölü evi çok ateşli olur. Aşiret reislerine hizmet eden "Abit" denen kahvecisi vardır. Reisin sağlığında acı kahve "Mirra" her gün kaynar gelen misafirlere fincanlarla ikram edilir. Ölüm halinde fincanlar ters çevrilir. Aşiret reisi veya oğlunun ölümünde abitler kadın erkek şivan eder, karşılıklı kılıç-kalkan oyunu oynarlar. Oynadıkları oyuna "Hurobi", "harbiye" denir. Oynarken ölen kişinin yiğitliğini, kahramanlığını anlatan ağıtlar söylerler. Bir başka köyden taziye evine misafir geldiğinde abitler onları karşılar, evlerinin köşesinde olan küllüklerde oturarak külleri başlarına savurular. İşte "Küller başıya" tabiri buradan gelmektedir. O evde önemli bir kişinin öldüğünü ifade eder. Bu nedenle "Küller Başıya" Urfa'da "Sevdiğin bir kişi ölsün" anlamında bir beddua olarak söylenir.

Genç oğlunu, kızını, çok sevdiği bir yakını kaybeden kişi üzüntüden yemeden içmeden kesilir, benzi sararır, adeta bir gül gibi solar, saçlarına ak düşer. Üzüntüden bir gecede saçları tamamen beyazlaşan insanlara rastlanmıştır. İşte "Küller başıya" sözü bir beddua olarak, çok sevdiğin biri ölsün, saçların ağarsın (kül rengini alsın) şeklinde bir anlam da ifade eder.

¹⁵ **Şivan:** Sesli intiraz, ağlayış. Ağıt. Farsça aslı şiven olan bir sözdür. Bizdeki kullanımı şivan şeklinde görülür. Avaz, çığlık, feryad anlamlarındadır. Bir başka anlamı ise; ölen kişinin arkasından, ölü evinde yapılan törene de "Şivan" denir. Bu törende ölen kişinin eşyaları elden gezdirilerek, ölen kişiyi metheden dörtlükler söylenir, ağıtlar yakılır. Şivan kelimesi halk arasında "Evine şivan düşe" şeklinde bir beddua olarak da kullanılmıştır. Bir manide şöyle yer almaktadır.

*Bı dağın ardı meşe
Gün aç a gölge düşe
Beni yardan edenin
Evine şivan düşe*

¹⁶ **Havada bulut yok bu ne dumandır,** TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, TRT Repertuarı no: 341, Yöresi: **Muş,** Kaynak Kişi: **Düriye Keskin,** Derleyen ve Notalayan: **Muzaffer Sarısözen,** Derleme tarihi: 11.08.1944.

Şu Yemen elleri ne de yamandır “

Ano Yemendir gülü çimendir
Giden gelmiyor acep nedendir
Burası Muş'tur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir

Kışlanın önünde redif sesi var¹⁷
Açın çantasında bakın nesi var
Bir çift potin ile bir de fesi var

Ano Yemen'dir gülü çimendir
Giden gelmiyor acep nedendir
Burası Muş'tur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir”

Bu mısralar hangi ananın ciğerini dağlamaz, bu mısraları dinleyen hangi ananın, hangi babanın gözyaşları sel olup akmaz.

Yemen uzaktır. Yemen gidip de dönülmeyen yerdir. Bir ana evladını gönderdiğinde, bir daha dönmek üzere gönderdiğini bilir. Bir hanım eşini, Yemen'e yolcularken çocuklarının öksüz kalacağını düşünür, bu nedenle ağlar şivan eder.

Yemen bizim neyimize¹⁸
Şivanım düştü evimize
Yavrularım yetim kaldı
Güvenmeyin beyinize

Mızıka çalınır düğün mü sandın¹⁹
Al yeşil bayrağı gelin mi sandın
Yemen'e gidene gelir mi sandın

Dön gel ağam dön gel dayanamiram
Uyku gaflet basmış uyanamiram

¹⁷ 1944 yılında Muzaffer Sarısözen tarafından Muş yöresinden derlenen “Havda Bulut Yok” ağıtı, birçok yerden Yemen'e asker gittiği için, yurdun diğer yörelerinde de sevilerek söylenmektedir. Havada Bulut Yok (Kışlanın Önüne Asker Sesi Var) ağıtı; 1960 yılında, **Prof. Dr. İlhan Başgöz** tarafından Şanlıurfa'da, Kaynak Kişi-Gazelhan **Tenekeci Mahmut Güzelgöz**'den (1919-1988) derlenmiştir. Bu derleme gezisinde Gazeteci **Fikret Otyam** resim çekmiş, İlhan Başgöz de ses kayıtlarını yapmıştır. Bu ses kayıtları Amerika'daki Indiana Üniversitesi arşivine verilmiştir. Bu derleme kayıtlarıyla ilgili Prof. Dr. İlhan Başgöz ve **Abuzer Akbıyık** tarafından hazırlanan kitap ve CD, 2007 yılında Kalan Müzik tarafından yayınlanmıştır.

¹⁸ **Yaşar Kemal**'in “Ağıtlar” adlı araştırmasında yayınlanan bu türkünün bir benzeri bulunmaktadır. Yemen üzerine kurulu olmasına karşın, Yaşar Kemal, türkünün yakıldığı tarih (1911) itibarıyla, Yemen değil Trablus Savaşı olması gerektiği açıklamasını ekliyor. Kaynak: <http://www.turkudostlari.net>

¹⁹ **Mızıka çalındı düğün mü sandın**, TRT Müzik Dairesi, THM Repertuar Sıra No:794 Yöresi: Erzurum, Kaynak Kişi: Faruk Kaleli, Derleyen ve notalayan: Muzaffer Sarısözen

Ağam öldüğüne inanamiram

*Ağam yolladılar Yemen iline
Çifte tabancalar takmış beline
Ayrılmak olur mu taze geline*

*Tez gel ağam tez gel dayanamirem
Uyku gaflet basmış dayanamirem
Ağam öldü diye inanamirem*

Nişanlısını, beşik kertmesini, yavuklusunu Yemen'e gönderen genç kızlar da için için ağlar, duyguları döker türkülere...

*Kışlanın önünde bir sürü kazlar
Yüreğim yanıyor ciğerim sızlar
Yemene gidene ağlıyor kızlar...*

*Kışlanın ardında, bir kırık testi
Askerin üstüne sam yeli esti
Gelinlik tazeler umudu kesti...*

130.000²⁰ civarında 12-30 yaşları arasında can, Yemen'e gitmiş ve bir daha dönmemiştir. Yemen'e gidene sadece savaş değil, açlık, sefalet, hastalık da bitirir. Gönderen de, giden de bunu bilir. Bu duygularla şöyle seslenir:

*Kışlanın ardını, duman bağladı
Analar, babalar kara bağladı
Yemen'e gidene herkes ağladı*

Yine bir başka türküde;

*"Yemen Yemen, şanlı Yemen
Toprakları kanlı Yemen
Ben Yemen'e dayanamam
Kör olsun beni gönderen"*

Yemen'de savaş ortamı çetindir. Issız çöller, dik yamaçlar aşılır. Düşman kuvvetlerinin pusu kurduğu dik vadilerden geçilir. Geçilir ama bu esnada yüzlerce asker yaralanır, yüzlercesi de şehit olur. Bir kısmını gömerler, bir kısmını gömmeye bile vakitleri olmaz.

²⁰ Yemendeki değişik kaynaklarda değişik rakamlar olarak zikredilmektedir. Bazı kaynaklarda 130.000 olarak geçen şehit sayısı bazı kaynaklara göre 300.000 bin, (Yemen'den geriye kalan, Adem Yavuz Arslan, Makale, Aksiyon Dergisi, Sayı: 584, 13.02.2006, İstanbul) Bazı kaynaklara göre de 600 bin, 1 milyon olarak geçmektedir. (Şu Yemen Elleri, Abdulhamit Emhan, Yeni Sağlık ve Tedavi dergisi, Sayı:15,2007)

Bu nedenle "Yemen'de şehit olan evladının bedeninin gömülmediğini ve güneş altında çürüyüşünü, gözlerini karıncaların oyuşunu, görmüş gibi anlatan Anadolu kadınının feryadı bugün bile yürekleri sızlatır."²¹

*"Günden yanı soldu m'ola?
Yerden yanı uldu m'ola?
Mehmed'imın ala gözün,
Garıncalar oydu m'ola?"²²*

Bir incecik yolum gider Yemen'e

Prof. Dr İlhan Başgöz "Türkü" adlı kitabında²³ Yemen türküleri üzerine şöyle yazmış "Asker türkülerinin en yaygını Yemen için söylenmiş. Kosova'dan Kars'a kadar geniş bir bölgede yaşayan türkünün ne vakit ortaya çıktığını ve hangi Yemen Savaşı'nı anlattığını kestirmek zordur. Kunoş'un 1880'lerde derlediği metinler arasında uzun bir Yemen türküsü var (Kunoş, 1889: 345, 349). O vakit Yemen türkülerinin ortaya çıkmasını 1880'lerden evvele çıkarabiliriz. Başka bir Yemen türküsünde Sultan Aziz'in adı geçer (1861-1876).

*Padişaha söylen yarı göndersin
Bu kanunu bu zagonu²⁴ döndersin
On seneyi bir seneye indirsin
Hiç mi merhamet yok Sultan Aziz'de
(Âşık Ali İzzet'ten derlediğim bir türkü)*

Bir başkası ise Sultan Reşat'tan söz ediyor:

*Trabzon'un dört tarafı iskele
Ne aylık var, ne yıllık var askere
Sultan Reşat vermez bize tezkere.
(Gül Yüzlüm: 255)*

Yemenle, Osmanlı'nın ilk teması Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'nde olur. 1517'de bölgenin hâkimiyeti Türklerin eline geçer. Ama, dağlık bölgeyi de içine alan Yemen'in tümünden Osmanlı İmparatorluğu'na katılması Hindistan Seferi'nden dönen Süleyman Paşa'nın zamanındadır (1539). Yemen türküleri bu kadar eski olamaz, hem de bu seferlerde ağıda neden olacak bir bozgun veya felâket yer almamıştır.

Yemen'i Osmanlı İmparatorluğu hiçbir zaman bütünü ile kontrol edememiştir. Özellikle dağlık bölgelerdeki Arap şeyhleri, imparatorluğu zayıf buldukça isyan etmiş, daha sonra İngilizlerin de desteği ile küçük

²¹ Ömer Faruk Yaldızkaya, Yemen ve Kore Ağrıları, I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı (9-15 Nisan 2006 İzmir).

²² Yaşar Kemal. Ağrıları. İstanbul: Toros Yayınları, 1992.

²³ Türkü, Prof. Dr. İlhan Başgöz, Pan Yayıncılık, S. 58-60, İstanbul 2007.]

²⁴ Zagon: Yasa, kural, yol yöntem

emirlikler kurmuş. İmparatorluk buraya güçlü birlikler gönderince, haraç vererek padişaha bağlılıklarını arz etmişlerdir. Yemenle ilgili çatışmalar 1848'de yoğunluk kazanmıştır. Sultan Abdülmecit, (1839-1861) Yemen'e 3000 kişilik bir ordu göndermiş. Ancak pek iyi idare edilmeyen bu askerlerin çoğu, pazara dağıldıkları bir gün, yerli Araplarca öldürülmüş. Bunu, 1862'de Bonapart Mustafa Paşa'nın pusuya düşürülerek, askerleri ile beraber öldürülmesi izliyor. Birinci Dünya Savaşı'na kadar Yemen'de buna benzer olaylar sık sık yaşanır. Sultan Aziz'den söz eden Yemen Türküsü bu olayların anısı olmalıdır.

Birinci Dünya Savaşı'nda Arabistan çöllerinde, tam dört yıl, Türk askeri İngilizlerle, Arap aşiretleri ile, açlık ve hastalıkla savaşıyor. Ordu Kanal'da, Bağdat'ta, Mekke'de, Medine'de, Suriye'de sürekli bozgunlara uğrar. Savaş Arabistan'ın, Suriye'nin ve Irak'ın kaybedilmesi ile son bulur. Gerçi 1915'te ve 1917'de Yemen çevresinde savaşlar olmuştur. Ama, Yemen türküleri bu sınırlı savaşlara bağlanamaz. Öyle görünüyor ki, 19. yüzyılın ikinci yarısındaki Yemen isyanları ile başlayan ve I. Dünya Savaşı ile biten Yemen ve Arabistan çarpışmaları Yemen türkülerine yansımış. Bu bozgun ve felâket yıllarının ölüm ve kırımlarına kurban giden sevgilinin, kardeşin, evladın acısı Yemen adı etrafında toplanmış. Halk hafızası Yemen'i onların bir sembolü olarak türkülere aktarmış. Unutmamalı ki, I. Dünya Savaşı'na 10.000 kişilik bir gönüllü aşiret ordusu katılmıştır. Ağrı yakanlar ise aşiret kadınlarıdır.

Mustafa Balbay, Yemen kayıpları için General Galip'in anılarından şunları aktarıyor: "Öğretmenimiz bize Yemenin Türkler mezarlığı olduğunu söylerdi. 1870'te isyan büyüyünce Yemen için 7. Ordu kurulmuştu. Yüzbaşı rütbesindeyken 1894'te Yemen'e memur edildim. Yemen'deki bütün kuvvetlerin cedvelleri elimden geçiyordu. Yemen'e gelen askerle malûl edilen (sakata çıkarılan) asker arasındaki feci boşluk gözümden kaçmadı. Bunları 1871 yılından 1894 yılına kadar Yemen'e sevk edilenlerle; sağ kalıp memleketine dönenlerin miktarı ile dengeledim. Vardığım netice şu oldu: "Aradan geçen 22 yılda Hicaz ve Yemen çöllerinde tamam 130 bin Anadolu yavrusu gömülmüştür." (*Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Ağustos 2003). Bu anılar Yemen türkülerinin 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren oluşmaya başladığı görüşünü desteklemektedir.

Ulaştıkları şekil mükemmelliği ile Yemen türküleri yalın bir şiir yoğunluğu kazanmıştır. Bu şiirler içinde Arabistan çöllerinde savaşan askerlerin hayatından gerçekçi çizgiler de buluruz:

*Bir incecik yolum gider Yemen'e
İlgıt ılgıt kanım damlar çimene.*

...

*Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak kahve pişer
Asker talime çıkanda
Aceminin aklı şaşar.*

...

*Kışlanın önünde redif sesi var
Bakın çantasına acep nesi var
Bir çift kunduraynan bir de fesi var.
Adı Yemen'dir
Gülü çimendir
Giden gelmiyor
Acep nedendir.*

*Kışlanın önünde üç ağaç incir
Kolumda kelepçe boynumda zincir
Zincirin yerleri ne yaman incir.
Asker ettiler beni
Kuram çıktı Yemen'e
Sol taraftan vuruldum
Kanım damlar çimene.
Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Kalk borusu er vurulur
Sen cahilsin uyanaman.
(Arşivimden)*

Yemen Türküsü söylenirken Atatürk gözyaşlarını tutamazdı

Hacı Angı, Marşlarda ve Türkülerde Atatürk adlı kitabında²⁵ şöyle yazıyor "Yemen Türküsü söylenirken Atatürk gözyaşlarını tutamazdı. Zira, bu türkü Atatürk'e bir hiç uğruna Arabistan çöllerinde ziyan olan Türk gençlerini, geride kalanların yıkılan umutlarını ve yakınmalarını anımsatırdı."

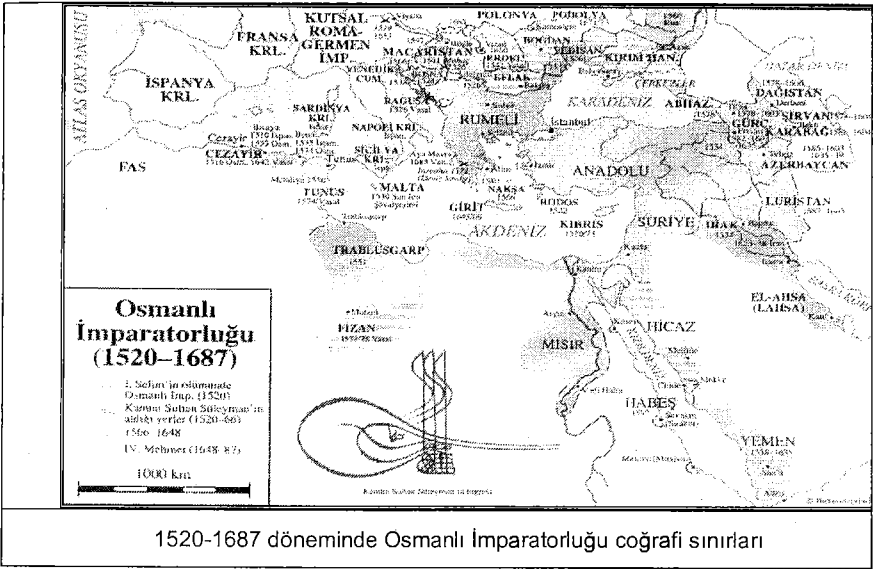
İstiklâl Marşı Şairimiz Mehmet Akif Ersoy; "**Tarih tekerrürden ibarettir diyorlar. Hiç, ibret alınsaydı tekerrür eder miydi**" derken hemen her dönemde zenginler ve şehir eşrafının çocuklarını askere göndermemek için bedel verdiklerini kastetmiş miydi? Bilemiyoruz. Ama şu bir gerçek ki tarihin hemen her döneminde ve günümüzde, zenginler, asiller, şehir eşrafının çocukları, memleketin ileri gelen bürokrat ve siyasetçilerin birçoğunun çocukları ya askere gitmemişler ya da geri cephede olmuşlardır.

Zenginler; eski devirde tekke ve zaviyelerde öğrenci kisvesi altında ya askerlikten muaf olmuş ya da devlete at vererek askerlik yapmamışlardır. Günümüzde ise yurt dışına yerleşmiş görülerek, çürük raporu alarak veya para karşılığı bedelli asker olarak birkaç günlük askerlikle görevlerini(!) tamamlamaktadırlar. İstisnalar hariç, tarihten günümüze hep böyle olmuştur ki, bu durum bir Yemen türküsünde şöyle geçmektedir;

*Yemen yolu çukurdandır²⁶
Karavanam bakırdandır
Zenginimiz bedel verir
Askerimiz fakirdendir*

²⁵ **Marşlarda ve Türkülerde Atatürk**, Hacı Angı, Angı yayınları, 92 sayfa, 1976.

²⁶ **Kara çadır ismi tutar**, Yöresi: Tunceli-Hozat, Kaynak kişi: Ali Asker, Derleyen: Ali Çağan, Notlayan: Salih Turhan. Belkis Akkale icrası ile yaygınlaşmıştır. Anadolu ve Balkanlarda çeşitlemesi vardır.

Üç kıtada hüküm süren Osmanlı İmparatorluğu

Savaş, sürgün, yokluk ve salgın hastalıkların Anadolu insanının üzerindeki derin izlerini anlayabilmek için Osmanlı'nın son dönemine bakmak gerekir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu sayılan 1299 yılında Osman Gazi, babası Ertuğrul Gazi'den yaklaşık 5 bin km² olarak devraldığı Osmanlı toprağını oğlu Orhan Bey'e 1320'de 16 bin km² olarak devretmiştir. Fetihlerle, her padişah devrinde Osmanlı toprakları genişlemiştir. Osmanlı Devleti'nin en geniş topraklara ulaştığı 1699 yılında devletin yüzölçümü Avrupa, Asya ve Afrika olmak üzere üç kıta topraklarında 24 milyon km²'yi buluyordu. Osmanlı en geniş topraklara sahip olduğu dönemde; bugünkü yüzölçümü 9.4 milyon km² olan Amerika'nın 2,5 katı, 780.576 km² yüzölçümüne sahip Türkiye'nin de yaklaşık 31 katı büyüklüğünde idi.

Osmanlı Devleti'nde ilk toprak kaybı, Sultan II. Mustafa döneminde yapılan Karlofça Antlaşması'yla başlamıştır (26 Ocak 1699). Gerileme dönemi başlangıcı olan bu tarihten itibaren 200 yıl içinde devletin yüzölçümü peyderpey küçülmüştür. Ancak bu küçülme yavaş yavaş olmuştur. 1913 yılına gelindiğinde Osmanlı devletin yüzölçümü 180.000 km²'si Avrupa, 1.800.000 km²'si Asya, 3.000.000 km²'si Afrika'da olmak üzere toplam 4.980.000 km²'yi buluyordu. 4 milyon km²'den fazla toprak 1913-1923 yılı arasındaki 10 yıl içinde kaybedilmiştir. Osmanlı Devleti'nin hükmettiği topraklar üzerinde, bugün 45 ülke vardır. Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında kalan topraklarda bulunan bugünün ülkelerinin alanı dünya yüzölçümünün yaklaşık % 38'ine, nüfusunun % 40'ına tekabül etmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi

Tarihin gördüğü en geniş sınırlara sahip olmuş, her çeşit milleti ve inancı içinde barındırmış ve yaklaşık 600 yıl süren saltanat sürmüş Osmanlı İmparatorluğu, çeşitli nedenlerle son dönemini siyasi, ekonomik, sosyal ve askeri yönden bunalımlar içinde geçiyordu. Trablusgarp'ta İtalyanlara ve Balkan Savaşları'nda Bulgar, Yunan ve Sırplar'a karşı arka arkaya yenilmesi ve toprak kayıpları Osmanlı Devleti'nin prestijini sarsmış gücünü kaybettirmişti.

Artık Osmanlı Devleti'ne hasta adam gözüyle bakılıyor ve ölüm bekleniyordu. Diğer ülkeler ise Osmanlı Devletini paylaşım planları hazırlıyordu. Dışta ve içte yaşadığı mücadeleler her geçen gün Osmanlı Devleti'ni çökertiyor, topraklarını ve gücünü dağıtıyordu

Osmanlı Devleti, Trablusgarp savaşında bugün Libya diye anılan Kuzey Afrika'da İtalyanlar'la (1911-1912), Balkan savaşında Rumeli'de Bulgar, Yunan ve Sırp'la savaştı (1912-1913) Trablusgarp ve Balkan Savaşları ile arka arkaya yenilgiler alan Osmanlı Devleti, Doğu Trakya dışında Avrupa'daki bütün topraklarını kaybetmesiyle prestijini ve gücünü büyük ölçüde azalttı.

Osmanlı Devleti bu halde iken; Rusya boğazları ele geçirip sıcak denizlere inmeyi hedefliyor, İngiltere Süveyş Kanalı ve Hint yolunun güvenliği için Filistin'i ele geçirmeyi tasarlıyor, Fransa; Lübnan, Suriye ve Kilikya'nın kontrolünü düşüyor; Almanlar doğuya yayılma politikası güdüyor, İtalyanlar ise Antalya'ya sahip olmayı istiyorlardı.

Hâl böyle iken 28 Temmuz 1914'de Birinci Dünya Savaşı (Birinci Cihan Harbi) başladı. Osmanlı Devleti önce İtilaf Devletleri ile birlikte olmaya niyetlendiyse de, Rusya'nın bu duruma soğuk bakması Osmanlı'yı Almanya'ya doğru yönlendirdi ve 2 Ağustos 1914'te yapılan gizli bir antlaşma ile Alman-Türk ittifakı kesinleşti. 4 yıl süren 1. Dünya Savaşı (1914-1918)'nda Osmanlı İmparatorluğu İttifak Devletleri denilen Almanya, Avusturya-Macaristan'ın yanında yer alarak, İtilaf Devletlerine; İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya'ya karşı savaştı. Savaşın ilk yıllarında Karadağ, Sırbistan, Romanya, daha sonraki yıllarında da ABD, Japonya, Yunanistan, Belçika, Portekiz itilaf devletlerinin yanında savaşa katıldı.

Çanakkale savaşlarında 250 binin üzerinde askerimiz şehit düştü

Dokuz cephede savaşmaya can mı dayanır

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti 2.900.000 askeri silâh altına aldı. Dört yıl süren savaş boyunca 253.000'i Çanakkale Cephesi'nde, 90 bini Sarıkamış'ta, 130 bini Yemen'de olmak üzere olmak üzere, toplam 400.000 şehit verildi. 1.050.000 asker de yaralandı veya esir düştü.

Osmanlı Devleti, 1. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi, Doğu Cephesi (Sarıkamış Harekâtı), Galiçya (Lehistan bölgesi) cephesi, Romanya Cephesi, Yemen-Hicaz Cephesi, Sina-Filistin Cephesi, Irak Cephesi, Suriye Cephesi, Makedonya Cephesi olmak üzere 9 ayrı cephede savaşmıştır.

1. Dünya Savaşı, 28 Temmuz 1914 tarihinde Avrupa'da başlamış, ancak dünyanın dört bir yanındaki ülkelerin katılması ve diğer kıtalardaki sömürgelere de yayılması nedeniyle "Dünya Savaşı" olarak adlandırılmıştır.

1914'de de başlayan savaş 4 yıl sürmüş ve 1918'de sona ermiştir. Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzalayarak savaştan çekilmiştir. 1. Dünya Savaşı'ndaki yenilgiler yaklaşık 600 yıl hüküm süren Osmanlı Devletinin sonunu getirmiştir.

Bu savaşlarda binlerce insan şehit olmuş, binlercesi sakat kalmış, binlerce çocuk öksüz ve yetim kalmıştır. Savaşın getirdiği sürgünler, ekonomik zorluklar, yokluk, salgın hastalıklar insanları bitirmiş kırıp geçirmiştir. İşte bu olaylar Anadolu insanını derinden etkilemiştir. Bu olaylar halkın gönlünde yüreğinde izler bırakmış dilinden türkülere, ağıtlara dökülmüştür.

Yıllar süren savaşlar içinde "Anadolu insanı için Balkanlar'ın ve Yemen'in ayrı bir yeri vardır. Çünkü bu iki coğrafyayı korumak için neredeyse her aileden bir şehit verilmiştir. Aradan geçen zamana rağmen bugün hâlâ Yemen ismini duyduğunda binlerce insanın yüreği sızlar. Nasıl sızlamasın ki? Yemen'le ilgili bilgilerin yer aldığı uluslararası ansiklopedilerde, 'Yemen'de şehit olan Türklerin sayısından tarih ürküyor' bilgisi yer alır."²⁷

Niçin "Yemen" halkımızı bu kadar derinden yaralamıştır?

"Yemen" niçin halkımızı bu kadar derinden yaralamıştır? Niçin Yemen üzerine bu kadar dokunaklı türküler ağıtlar yakılmıştır? Niçin yurdun her yanında söylenmektedir? Niçin yıllar geçmesine rağmen halkın dilinden düşmemiştir? Bu "niçin"leri çoğaltmak mümkündür. Yemen neresidir? İnsanlar niye gitmiştir? Gidenler niye geri dönmemiştir? İşte bu soruların cevabını bulmaya çalışacağız bu yazımızda.

Osmanlının son vilayeti Yemen

Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Metin Ayışığı, Yemen'le ilgili yazısında şöyle diyor: "Yemen denince birçok insanın aklına bu bölgenin Anadolu'dan çok uzakta olması ve dillere destan kahvesi gelir. Oysaki Yemen'le olan bağımız çok eskilere dayanır ve yıllarca Osmanlı insanının kanı, bu topraklarda sel olup akmıştır. Yemen topraklarını, imparatorluğun sınırları içine alan Osmanlı Devleti, Yemen'e samimi duygularla bakmış ve hilafet nüfusunun bir parçası olarak görmüştür. Ancak yapılan hatalar, bu bölgeyi Osmanlı Devleti'nden uzaklaştırmış ve hiçbir zaman bölgeye tam olarak hâkim olunamamıştır. Osmanlı Devleti Yemen'le II. Beyazid döneminde tanışmış, Yavuz Sultan Selim döneminde, hilafetin Osmanlı Devleti'ne geçmesiyle, Yemen'e daha çok ilgi gösterilmiş ve Osmanlı Devleti'nin bir parçası olmuştur. İşte bu tarihte başlayan ve 400 yıl süren Yemen serüveni, Osmanlı Devleti'nin en önemli problemlerinden birini teşkil etmiştir. İnançları, gelenek ve görenekleri ölçüsünde yaşamak isteyen halk, Osmanlı Devleti'nin varlığını

²⁷ Yemen'e giden geri dönmüyor. Makale, Aksiyon Dergisi, Adem Yavuz Arslan - Sayı: 586 - 27.02.2006

kabul etmek istememiş, ayrıca bölgedeki bazı idarecilerin halka zulüm yapması, rüşvet ve adaletsizlik gibi davranışlar içine girmeleri, halkı devletten soğutmuş, isyanların ardı arkası kesilmemiştir.”²⁸

Yemen’le ilgili gezi notları yazan Abdulhamit Emhan ise Yemen için şöyle der: “Yemen’in tarihimizde ayrı bir yeri var. Hatta kültürümüzde türkü yakacak kadar derin izler bırakmış. Yemen, 400 yıl bizim himayemizde kalmış. Dedelerimiz oralara ilim irfan ve hizmet götürmüşler. Ama tarih ters akmaya başlayınca durumlar değişmiş, çaresiz terk etmişiz Yemen illerini, geride şehitler ve gaziler bırakarak. Ardından analarımız türküler yakmış, dönmeyen yiğitler için. Halk hizmetlerimizi unutmamış, hâlâ bizi çok seviyorlar. Dağda yaşayan ve turistleri hedef alan radikal gruplar bile Türklere ilişmiyorlar. Normalde turistleri radikallerden korumak için polisler konvoy oluştururken, Türkler için böyle bir ihtiyaç söz konusu olmuyor. Yemen’in en büyük üç ilini gezme imkânımız oldu, Sana (başkent), Taiz ve Aden. Gezi boyunca hiçbir problemimiz olmadı. Buralar bize çok benziyor. Gezerken kendimizi Diyarbakır - Urfa ve Antep’ te dolaşılıyor gibi hissettik.

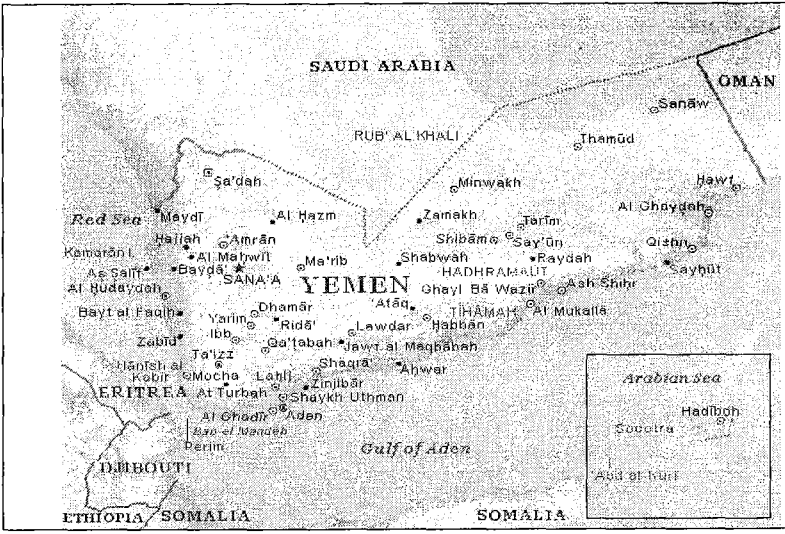
.....

Mehmet Niyazi, Osmanlı’nın Yemen’de verdiği şehit sayısını söylemekten korkuyor. Kendimi zorluyorum 600 bin şehit, ama 1 milyon şehit yattığını söyleyenler de var. Sırf İngiliz oyununu bozup Mekke’yi ve Medine’yi korumak için Yemen’e giden Osmanlı, savaşmaktan değil; kimisi denizde, yolda, kimisi tifo, kolera ve vebadan, kimisi iklim şartlarından, kimisi susuzluktan şehit olmuş. Türk şehitliği yok, sebebi Yemenliler “Bunlar da Müslüman bizim evladımız, evladımızın yanına gömelim” demişler ayırt etmemişler. O zamanın şartlarında hiçbir geliri olmayan topraklar için bu kadar çok şehit vermemizin asıl nedeninin Hicazi korumak olduğunu gören Yemenliler İngiliz oyununa geldiklerini anlayıp pişman olmuşlar. Burada kalan askerlerimize ilişmemişler. Dönerler yollarda kırılmış. Kalanlar dönmekten korkmuş 10 yıl 15 yıl haber gönderememiş hanımına çocuklarına.

Önceden toplumda bir gelenek vardı aileden biri öldüğünde hanımı kardeşlerinden biriyle evlendirilirdi. Osmanlı askerleri, “Beni öldü biliyorlar şimdi dönsem o manzara bana daha ağır gelir.” diye ikinci bir hayat kurup Yemen’de kalmışlar.”²⁹

²⁸ **Metin Ayışığı**, Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. Osmanlı’nın son vilayeti Yemen,, XII. Türk Tarih Kongresi, III. Cilt-III. Kısım, 4-8 Ekim 1999, Ankara.

²⁹ **Abdulhamit Emhan**, Şu yemen elleri, ,Yeni sağlık ve Tedavi dergisi, Sayı: 15, 2007.

Yemen neresidir ?

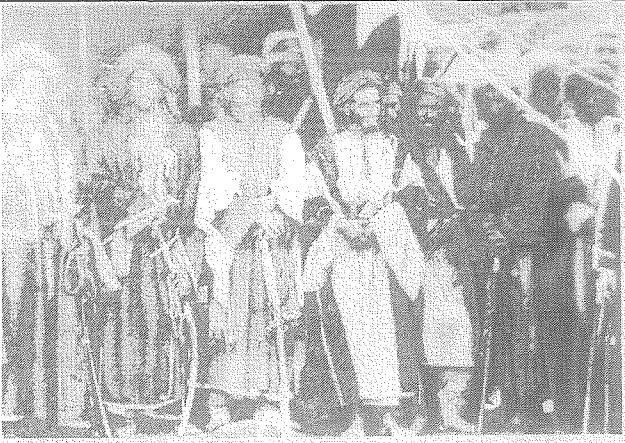
Yemen; Ortadoğu ülkelerindedir. Arap Yarımadası'nın Afrika'ya bakan güney ucunda yer alır. Kuzeyden Suudi Arabistan, doğudan Umman, güneyden Hint Okyanusu (Aden Körfezi), batıdan Kızıldeniz'le çevrilidir. Yüzölçümü 527.970 km²'dir. Resmi adı "Yemen Cumhuriyeti"dir. Başkenti Sana'a, diğer önemli şehirleri Aden, Taiz, Hudeyde, Makalla ve Hadramevt'dir. Nüfusu: 18.078.035 'dir.

Yemen tarihi

Tarih boyunca Yemen'de birçok krallık, yerel hanedanlık hüküm sürmüştür. Yemen, Seb'a, Maim, Kaytaban ve Hadramut olarak dört krallığa bölünmüştür. M.Ö III. Binyılın sonunda ortaya çıktığı sanılan Seba Krallığı, Hint Okyanusu ile Kızıldeniz kavşağında yer alması nedeniyle büyük bir ticari gelişme göstermiştir. Böylece Doğu Asya ve Akdeniz arasındaki deniz ve özellikle kervan trafiğini denetimi altında bulundurdu. Yemen Etopya kralı Kaleb (575), Pers Kralı Hüsrev (570) tarafından işgal edilmiştir.

Sana halkının giyim tarzı
(İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi, No: 779-76-0033) (Fotograf Osmanlı
Arşiv Belgelerinde Yemen adlı kitaptan alınmıştır)

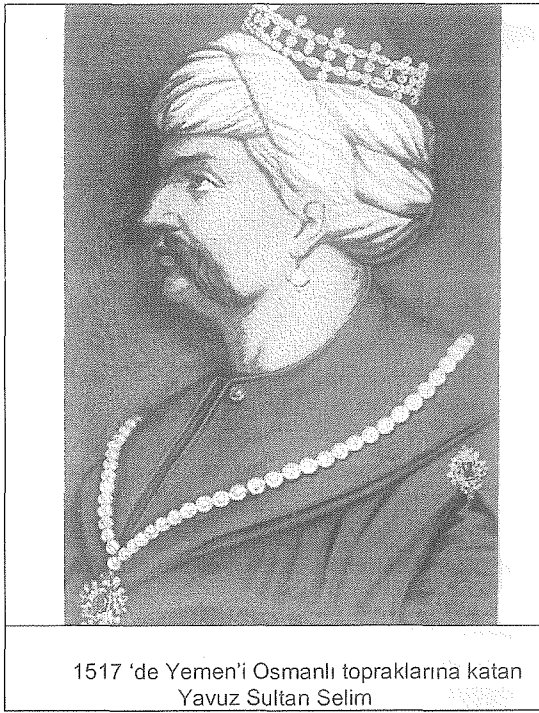
Yemen ileri gelenlerinden bir grup, bir merasim esnasında
(İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi, No:907660060) (Fotoğraf,
Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yemen adlı kitaptan alınmıştır)

Yemen'e İslamiyetin girişi

Yemen'e İslâm, Peygamberimiz Hz.Muhammed'in (a.s.) sağlığında girmiştir. Resulullah (a.s.) Medine'de İslâm devletini kurduğunda, Yemen İran nüfuzu altındaydı ve İranlılar o dönemlerde "Bâzân" adlı bir kişiyi Yemen valisi olarak tayin etmişlerdi. Aslen İranlı olan bu kişi Resulullah (a.s.)'in davetiyle Müslüman olmuş ve İslâm devleti onu Yemen valiliğinde tutmuştur. Miladi 631 yılında Bâzân'ın vefat etmesi üzerine Resulullah (a.s.) onun yönetimi altındaki bölgeleri Bâzân'ın oğlu Şehr, Ebu Musa el-Eş'ari (r.a.), Yâli ibnu Umeyye ve Muaz ibnu Cebel (r.a.) arasında paylaştırdı. Resulullah (a.s.) daha sonra da Hz. Ali (r.a.)'yi halkını İslâm'a davet etmesi için Yemen'e gönderdi. Hz. Ali (r.a.)'nin daveti etkili oldu ve Yemen halkı kitleler halinde İslâm'a girdi.

Yemen 820'ye kadar Halife tarafından gönderilen valilerce yönetildi. 820'den sonraki Yemen tarihi biraz karışıktır. Bu tarihten sonra ülkenin değişik bölgelerinde değişik yönetimler kurulmuştur. Ziyadiler (820-1018), Necahiler (1159-1173), Mehdiler (1159-1173), Yafuriler (861-997), Süleyhiler (XI. Yüzyılın ikinci yarısı), Zuryiler (1083-1173), Hüseyiniler-Zeydi Hanedenliği (893-1301), Resuliler (1228-1446), Mısır Eyyubileri(1174-1229),

XV. Yüzyıl sonrasında Memlûk sultanlarının daha önce buraya göndermiş oldukları komutanlarla yerli emirler, imamlar ve şeyhler arasındaki sürekli savaşlar, ülkeyi tam bir kargaşa ortamına sürükledi.

1517 'de Yemen'i Osmanlı topraklarına katan
Yavuz Sultan Selim

Osmanlıların Yemen'e gelişi

Yavuz Sultan Selim Mısır Seferi sırasında Yemen'i Osmanlı ülkesine katmış (1517) Çerkez İskender Paşa'yı da vali olarak getirmişti.³⁰ Ancak Yemen'de Osmanlı egemenliğinin kurulması Kanuni Sultan Süleyman döneminde gerçekleşti.

Hindistan Seferine çıkan Mısır Valisi Hadım Süleyman Paşa, donanmasıyla geldiği Aden'de karaya asker çıkarıp Aden Emiri Emin Bin Davut Tahiri'yi öldürdükten sonra bu emirliği bir sancak olarak Osmanlı topraklarına kattı (1538),

³⁰ Yeni Hayat Ansiklopedisi, Doğan Kardeş yayınları s:3329

1868 yılında Yemen'e tayin edilen
Gazi Osman Paşa

Yemen Eyaletinin kurulması ve Beylerbeyliğinin idâresi

Osmanlı idaresine geçen Yemen'in çeşitli tarihlerde atanan aşağıda isimleri yazılı paşalar tarafından idaresi sağlanmıştır. "Mustafa Bey (1539-1540), Mustafa Neşşar Paşa (1540-1545) , Üveys Paşa (1545-1547) İlk Zeydî İsyanı ve Özdemir Bey, Ferhad Paşa (1547-1549), Özdemir Paşa (1549-1555), Mustafa Neşşar Paşa (1555-1559), Karaşâhin Mustafa Paşa (1559-1560), Mahmud Paşa (1560-1565), Rıdvan Paşâ'nın Beylerbeyliği (1564-1567), Yemen'in iki Beylerbeylik hâline getirilmesi Murad Paşa'nın Beylerbeyliği (1565-1567), Hasan Paşa'nın Beylerbeyliği (1567-1568-1570) Lala Mustafa Paşa'nın Serdarlığı, Özdemirlioğlu Osman Paşa'nın Beylerbeyliği, Vezir Sinan Paşa'nın Yemen Serdarlığı, Behram Paşanın Beylerbeyliği (1570-1575), Kuyucu Murat Paşanın Beylerbeyliği (1576-1581), Yemenli Hasan Paşanın Beylerbeyliği (1580-1604)"³¹

IV. Murat döneminden başlayarak (1623) tam bir kargaşa ortamına sürüklenen ülke XIX. Yüzyıl başlarında bir çöl devleti durumuna gelen Vahhabilerin tehdidi ile karşılaştı.

³¹ Hulûsi YAVUZ (Prof. Dr.), Yemen'de Osmanlı İdâresi ve Rumûzî Târîhi , I. ve II. Cilt, 2003 , Türk Tarih Kurumu yayınları

Çanakkale'de kahramanlık destanı yazan Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve 1910-13 yılları arasında Yemen'deki isyanların bastırılmasında görev yapan İsmet İnönü

1911 de Yemen Savaşı'na katılan Eski Başbakanlardan Recep Peker

İngilizlerin işgali ve ayaklanma

18. yüzyılın sonlarına doğru Portekizli, Fransız ve İngiliz sömürgeciler Yemen'i ele geçirmek için bazı saldırılarda bulundular. Ancak Osmanlı güçleri bunlara pek fırsat vermediler. Bunun üzerine İngilizler 19. yüzyılın başlarından itibaren Aden Körfezi'nde deniz güçlerini artırdı, Hindistan yolunun denetimini daha iyi sağlayabilmek için 1839'da da Aden'i işgal ettiler.³² Burayı üs edinen İngilizler daha sonra 1857 Perim'i işgal ederek, ülkenin denizle bağlantısını kestiler.

³² Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Milliyet Gazetecilik AŞ, 24. Cilt, s. 12497.

Durumun günbegün kötüye gittiğini gören Osmanlı Devleti de Bağdat Valisi Mithat Paşa aracılığıyla Nevi'de Ahsa Sancağını kurdurarak Yemen'le yeniden ilgilenmeye başladığını gösterdi. Ancak Asir'de Osmanlı yönetimine karşı ayaklanan Emir Muhammet Bin Ayz, İngilizlerin de yardımıyla Yemen'e girerek Sana'yı ele geçirdi (1870).

Asir Ayaklanması'nı bastıran Gazi Muhtar Paşa, Sana'ya girip dirlik ve düzeni yeniden kurdu. (1872).

İngiliz çıkarlarına araç olan Zeydi İmamı Hamidettin Yahya Osmanlı yönetimine karşı ayaklanınca (1897) II. Abdülhamit'in buyruğuyla Yemen'de 7. kolordu kuruldu. Ancak İngilizlerden sürekli para ve silah yardımı gören Yahya el-Müvekkil yönetimindeki Zeydiler bastırılmadığı için giderek müzminleşen bu Yemen ayaklanması sırasında 7. ordu birliklerini yenilgiye uğratıp Sana'yı işgal ettiler (1905).³³

İstanbul hükümetince Yemen'e gönderilen Müşir Fevzi Paşa, 45 bin kişilik bir kuvvetle Zeydiler'in üzerine yürüyerek aynı yıl Sana'yı onlardan almayı başardıysa da Yahya ele geçirilemediği gibi müzminleşmiş olan ayaklanma da bastırılmadı.

Birinci Dünya savaşına Türkiye adına son veren Mondros Ateşkesi (30 Ekim 1918) gereğince Asir'de kalan bir miktar askerle birlikte Yemen'deki Türk garnizonun da en yakın İngiliz komutanlığına teslim olması sonucu Yemen kesin olarak Osmanlı egemenliğinden çıktı.³⁴

Son Yemen Valisi Mahmut Nedim Bey, Harbiye nezaretine gönderdiği 10 Kanûn-ı Evvel 1337 tarih ve 166 numaralı raporda (10 Aralık 1921) "İmam Yahya'nın ısrarı üzerine Yemen'de kalan Türk subay ve askerlerinin milli bir ordu kurarak yabancıların bölgeye girmesini engellediği, İmam'ın ve Yemen ahalisinin hilafet ve Saltanat'a bağlı olup Türk askerlerinin Yemen'den çıkarılması teklifini nefretle reddettikleri, Albay Lawrence'in Arap Yarımadası'nda Arap Birliğinin kurulması teklifini İmam Yahya'nın kabul etmeyerek kendisinin Saltanat'a ve Türkiye Büyük Millet Meclisi emirlerine bağlı olduğu cevabını verdiği, Yemen'deki şehirlerde Osmanlı sancağının dalgalandığı ve Yemen'in İngiliz emellerine bırakılmaması gerektiği" belirtmiştir.³⁵

Her ne kadar Yemen, Mondros mütarekesi sonucu Osmanlı'dan çıkmış olsa da yukarıdaki rapor'a göre Yemen'in bir müddet daha Osmanlı hakimiyetinde kaldığı anlaşılmaktadır.

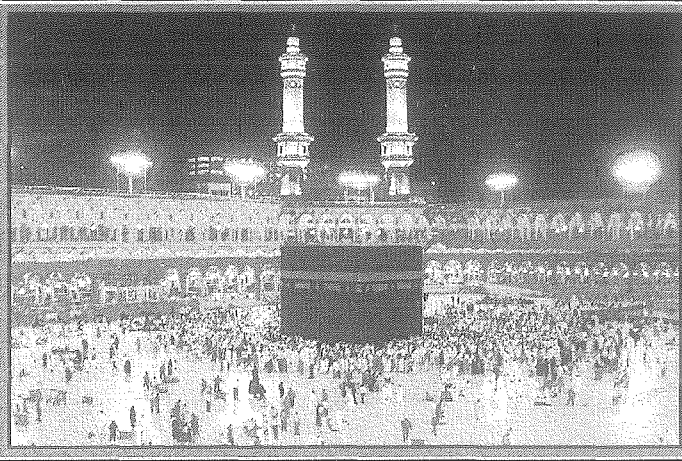
İmam Yahya'nın ve diğer Yemen İleri gelenlerinin çıkarları doğrultusunda zaman zaman saf değiştirdikleri de bilinen bir gerçektir.

Türkiye Lozan Anlaşması'nda (24 Temmuz 1923) Kuzey Yemen'in bağımsızlığını ve Güney Yemen'in İngiliz işgaline geçmesini resmen tanıdı. İki Yemen Nisan 1990'da bir birleşme anlaşması imzaladı ve bu anlaşma uyarınca 22 Mayıs 1990'da birleşme gerçekleştirildi.

³³ Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, a.g.e s.12497

³⁴ Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, a.g.e s.12497

³⁵ **Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yemen**, Yayına Hazırlayanlar: Mümin Yıldıztaş, Sabahattin Bayram, Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Düzey Matbaacılık, S.401, 2008, İstanbul

Osmanlı Müslüman'dı onun da kalbi Mekke ve Medine'de çarpıyordu.

Yemen'de ne işimiz vardı?

Mehmet Niyazi "Ah Yemen" romanıyla ilgili gittiği Yemen'de misafir olduğu bir evde bu soru kendisine soruluyor. "Yemen'de ne işimiz vardı?" makalesinde bunu naklediyor.³⁶

Yemenliler misafirperver, dost insanlar. Arşivlerini ziyaret ettiğimizde milli kıyafetlerin içindeki genel müdür Kadı Ali Ebu Recel Bey'in her klasik Yemenli gibi cembisesi belindeydi. Yardımcısı Ali Tavvah, Türkçe bilen müdürü Fuad Sami Bey'ler bizi gönülden kabul ettiler. Bize sevak yardımcı oldular. Biz de ihtiyaç duydukça onlara başvuracağımızı belirttik.

O gün akşam Türk Koleji'nde müdür yardımcılığı yapan Muna Saim Halil Hanımefendi, bizi evlerine davet etti. Ellerinde sadece bir mektubu bulunan, Ege'den Yemen'e gelen Türk dedesinden söz arasında bahsetmişti. Biz de Türk asıllı bir aile görmek istiyorduk. Faruk Yanık Bey bizi götürdü. Kapıdan girdiğimizde Öğretim Üyesi Muhammed Saim Halil, Doktor Nejat Saim Halil, ev hanımı Feride Saim Halil, Muna Saim Halil, öğretmen Honak Saim Halil'den oluşan aile bizleri güler yüzle, sınımsız bir tavırla karşıladılar. Misafir ağırlayışlarına biraz dikkat eden, Yemen'in çok köklü kültürü olduğunun farkına varır. Hepsisi şık, tertemiz, İslami ölçülere riayet ederek giyinmişlerdi.

Eskilerin "Merfeç" dedikleri, Şark usulünce döşenmiş bölümünde oturduk. Sohbetimiz Osmanlı'nın Yemen'inde, San'a'sında derinleşti. Adenli olan gelinleri; "Osmanlı'nın burada ne işi vardı?" diye sordu. Öyle bir ses tonuna sahipti ki, kesinlikle bizi tahkir etmediği, sorusunun meraklan kaynaklandığı açıkça anlaşılıyordu. Bizde de bazıları, hatta devlet adamlarımız bile "Yemen'de ne işimiz vardı?" diye sormuyorlar mıydı? Adenli gelinin masum sorusunun bizdekilerin maksatlı tarzleriyle örtüşmesi Batılı, bilhassa İngiliz propagandalarının başarılı olduğunu gösteriyordu.

³⁶ Mehmet Niyazi Yemende ne işimiz vardı, Zaman Gazetesi, 18 Ekim 2004, Pazartesi

Yemen üzerinde çalışan biri olarak bu soruya cevap vermem gerekiyordu. İki cümleden sonra susuyor, Faruk Yanık Bey'in tercümesini bekliyordum; "Yavuz, Mısır'ı Osmanlı'ya katınca, oranın egemenliği altındaki Yemen de Osmanlı hâkimiyetine girmiş oldu. Osmanlı hiçbir zaman Yemen'e gelmeyi düşünmedi. Geleneksel idari yapılarını sürdürmeleri için dağlık kesimde yönetimi Zeydi imamlarına, Tehame bölgesindeki de Şafii ve Hanefi âlimlerine bıraktı. İran ve Portekizliler anlaşarak Kızıldeniz'in Hint Okyanusu'na açıldığı Babü'l-Mendep Boğazı'na gelip yerleştiler. Gün geçtikçe hâkimiyetlerini kuzeye doğru yayıyorlardı. Afrika'dan hacca gelenlerden haraç toplamaya koyuldular. Yemen'in feryadı İstanbul'da yürek yakıyordu. Osmanlı, Süveyş ilçesinde bir donanma inşa etti; o bölgeden Portekiz ve İranlıları sürüp çıkardı. Özdemir ve oğlu Osman paşalar, Yemen ve Etiyopya'da adil bir yönetim kurdular. Bugün bile iki Etiyopyalı, anlaşmalarına sadık kalacaklarını belirtmek amacıyla el sıkışırken Kanuni'yi kast ederek "Akt-i Süleymani" derler. Osmanlı tekrar yönetimi oradaki sahiplerine bırakıp çekildi (1645). İngiltere, 1839 yılında Hint yolunun üzerindeki Aden'de bir kömür deposu kiralamak istedi. Oranın sultanlığı ile anlaştı; kömür deposu bahanesiyle girip Aden'i işgal eden İngilizler her geçen gün hakimiyet alanlarını genişletmenin yolunu arıyorlardı. İşte bunun üzerine Osmanlı 1848 yılında bir daha Yemen'e indi. 1850'lerden itibaren petrolün, demir ve kömürün ekonomideki yerini alacağı belirginleşmişti. O zaman bilinen petrol rezervleri Kuveyt, Musul ve Kerkük'te idi; buralar da Osmanlı toprağıydı. Osmanlı, petrolü hayatına katarak ayağa kalkmak, Avrupalılar da onu parçalayıp petrolüne konmak istiyorlardı. Weiman Bury, nam-ı diğer Abdullah Mansur, Lawrence gibi dessaylar³⁷ akla hayale gelmeyecek tahriklerle çölü kan gölüne çevirdiler.

Bu soruyu soranlar önce şunlara cevap aramalıdır: İtalyanların Yemen'in karşısındaki Eritre'de, Fransızların Cibuti'de, İngilizlerin Aden'de ne işleri vardı? Ve sonra **Osmanlı Müslüman'dı; onun da kalbi Mekke ve Medine'de çarpıyordu.** Mekke ve Medine'nin güvenliği de Babü'l-Mendep Boğazı'ndan bağılıyordu

Tercümenin ardından Faruk Yanık ve Bayram Murat Bey'ler Yemen türküsü "Havada Bulut Yok"u söylerlerken, ev halkı da gözyaşlarını siliyordu."

Yemen'de ne işimiz vardı? sorumuzun cevabını Devlet Arşivleri Genel Müdürü Doç. Dr. Yusuf Sarınoy, Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yemen adlı kitabın önsözünde cevap vermiş. Şöyle yazmış "Osmanlıların ilk Yemen'e geldikleri tarih, 1530'lu yıllara tesadüf eder. Bu tarihlerden itibaren Osmanlı Devleti, İstanbul'dan Yemen'e üst düzeyde görevliler göndererek hem kendisi hem de bölge için güvenli bir yönetim kurma gayret ve çabası içerisine girmiştir. İkili ilişkilerin çok sıcak geliştiği bu dönemde, Yemen idarecilerinin Osmanlı Devleti'ne bağlılıklarını sundukları bilinmektedir. Sonraki tarihlerde bu politikada bazı değişiklikler olmuştaysa da, genel

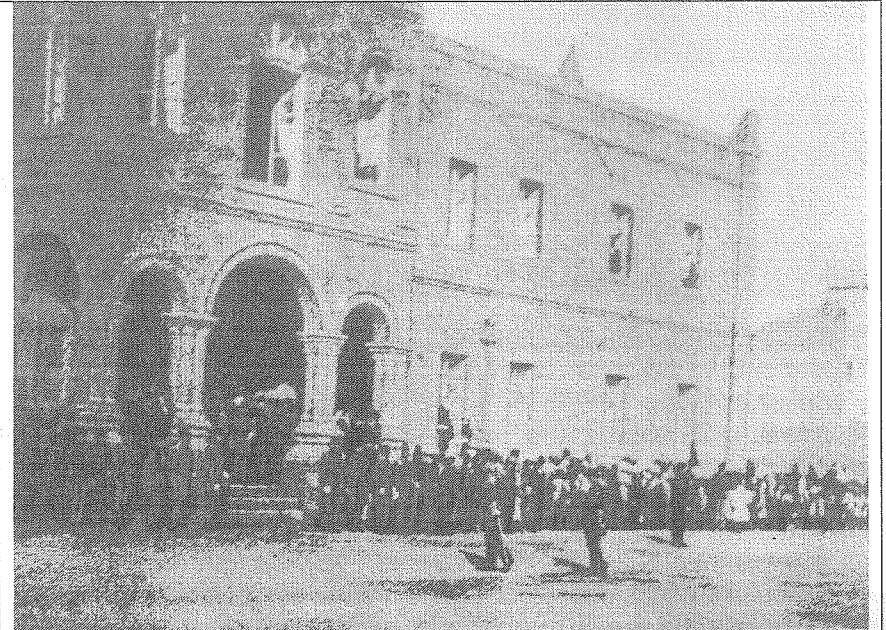
³⁷ **Dessay:** Düzenbaz, hilekar, yalan dolan insanı. kendi çıkarları için diğer insanların işlerini bozan insan.

hatlarıyla Yemen'in Osmanlı yönetimi altında bulunması kaçınılmaz bir durum almıştır. Çünkü başta Portekizliler olmak üzere diğer Batılı devletlerin emelleri ortaya çıkmış ve Yemen'i de içine alan İslâm coğrafyasının güvenliği tehdit edilir olmuştur.

Bu çerçevede, **Osmanlıların Yemen üzerindeki hakimiyetlerinin temel sebeplerinden birinin Müslümanların kiblesinin bulunduğu Mekke şehrine oldukça yakın olan bölgeyi ve çevresini yabancıların suikast ve saldırılarına karşı korumak olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür.**"³⁸

Türk tarihi için Yemen niye önemlidir?

Bu sorunun en kısa cevabı ne olmalı. Muhsin Öztürk'ün bu sorusunu, "Ah Yemen" Romanın yazarı Mehmet Niyazi şöyle cevaplıyor. 39 Babül Mendep Boğazı Kızıldeniz'in, Batı Afrika'nın aynı zamanda Arap Yarımadası'nın, Mekke ve Medine'nin kilididir. Nasıl ki İstanbul'un güvenliği batıda Tuna'dan başlarsa, güneyde de Babül Mendep Boğazı'ndan başlar. Ayrıca Yemen toprağında bulunan Aden limanı da Hind ve Uzakdoğu deniz yollarını kontrol altında bulundurur."

Sevkiyat Öncesi Hudeyde Askeri Dairesi önünde yapılan resmi geçit (Resimli Kitap, c.5.s 203) (Fotoğraf: Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yemen adlı kitaptan alınmıştır).

³⁸ Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yemen, a.g.e

³⁹ Üsküplü Osman, Yemen dağlarında, Muhsin Öztürk, Aksiyon Dergisi, Sayı: 514 - 11.10.2004, İstanbul

Uğruna binlerce şehit verdiğimiz, nice ana, bacı, gelin kızların ağıt yaktığı acıya sebep olan Yemen, Yavuz Sultan Selim döneminde ele geçirilişinden (1517), kaybedildiği Mondros Mütarekesine kadar (1918) 400 sene Osmanlı İmparatorluğunun egemenliğinde kalmıştır.

400 sene kendilerine öz evladı gibi bakan Osmanlı Devletine karşı Yemenliler, İngilizlerin aldatmacasına kanarak onlarla ittifak imzaladılar. İngilizlerle birleşip Türklere karşı savaştılar. Osmanlı Devleti, Arabistan Yarımadası'nda çok zor durumda kaldı. Osmanlıya beş cephe açıldı. Bu nedenle daha asker gönderilirken yağız delikanlılara dönmeyecek gözle bakılmıştır. Gerçekten de gidenlerin çoğu gelmemiştir.

İmparatorluğun en uzak toprağı olan Yemen'de, sayısız isyanlar çıkmıştır. Osmanlı bu isyanları bastırmak için Anadolu'da seferberlik ilan etmiş, içlerinde 15-16 yaşlarında çocuklarında bulunduğu gençlerden "Redif Alayları"⁴⁰ oluşturarak Yemen'e göndemiştir.

Çocuk yaşta bir Osmanlı askeri

Askerlerin bir kısmı hastalıktan bir kısmı da savaşta çarpışmalarda şehit olmuştur. Yıllar süren savaşlardan dolayı Yemene gidenlerin çoğu dönmemiştir.

"Yemen'de her isyan çıktığı haberi İmparatorluğa ulaştığında; Yemen'e gönderilmek üzere, Anadolu'dan toplanan askerler, yürüyerek İzmir'e, oradan da yabancılardan kiralanan gemilerle, Yemen yolculuğuna çıkmışlardır. Ne var ki, günlerce yürüyerek yorgun düşen askerlerden bir kısmı gıdasızlık ve bakımsızlıktan meydana gelen salgın hastalık sonucu, daha yolculuk esnasında Kızıldeniz'in sularına gömülerek; Yemen'e varabilenler ise, "Tehame Çölleri"nde günlerce süren yürüme sonucu meydana gelen su kaybından tifo hastalığına yakalanarak hayatını

⁴⁰ **Redif Alayları:** Askeri eğitim almamış, zorunlu olarak askere alınan eli silah tutan 15-16 yaşındaki gençlere "Redif" denilmiştir. Yemen'e gönderilmek üzere kışlaların önüne dizilmiş bu gençlerden oluşan Alaylara da "Redif Alayları" denilmiştir. "Kışların önünde redif sesi var" mısrasında söz edilen "Redif" Yemen'e gönderilmek üzere toplanan "Redif Alayları"dır.

kaybetmiş ve elbiseleriyle beraber açılan çukurlara gömülmüşlerdir. Bu bakımdan, Yemen'de çok şehit verilmiş, en çok ağıt da Yemen için yakılmıştır.”⁴¹

Yemen harbinde birçok şehit veren Kırşehirli Âşık Hüseyin'den alınan bir Yemen türküsü de şöyledir;

*Bir alay askerdik bindik gemiye
O gemi götürür bizi Yemen'e
Şükür o Yemen'de geri dönene*

*Yemen'e de benim ağam Yemen'e
Ateş düştüğü yeri yakar kime ne.*

.....

Yemen'de akan kan ile Kızıldeniz ismi hakikat oldu

Tarih Boyunca Yemen –Türkiye ilişkileri yazısında 21. Dönem Tokat Milletvekili Hasan Hüseyin Balak⁴² şöyle yazıyor; “Mısır Sultan’ ı Emir İskender’ i Yemen Valisi olarak atamıştı. Yavuz Sultan Selim’ in 1517 de Mısır’ı fethettiğini duyan Emir İskender, Sanalıları Camii Kebir’de toplayarak Mısır’ın Osmanlı tarafından fethedildiğini dolayısıyla Yemen’inde Osmanlı mülkü olduğunu ve Yemen halkının da Osmanlı tebasına geçtiğini söyleyip biat ettirmiş ve Yavuz Sultan Selim için camilerde hutbe okutmuştu. İşte Türklerle Yemen arasında ilmikli bir bağ yaratan ilk tarihi hadise bu hutbe olmuştur.

Yavuz Sultan Selim Han, Emir İskender’e paşalık ünvanı vererek 1517’-de Yemen’e vali tayin etmiş. Bu tarihten itibaren Osmanlı İmparatorluğu’nun bir parçası haline gelen Yemen’ i artık ne pahasına olursa olsun muhafaza etmek, asileri itaata zorlamak bunun içinde anayurttan ordular yollamak lüzumu hasıl olmuştur.

1520 de Yavuz’ un ölümü neticesi tahta geçen Kanuni tarafından Yemen tekrar feth olunmuştur.

Ancak şu da bilinmelidir ki; Yemen tarihin hiçbir kesiminde fethedilememiştir. Şehare mıntıkası denilen ve imamlara isyan karargahı olan bu yerler hiçbir ordu tarafından zaptedilmemiş yerlerdir. Bundan başka Yemen tamamen zapt olursa bile ordunun çiğneyip geçtiği yerlerde ilk fırsatta isyan ve savaş tekrar başlardı. Yemen’in tabiat ve hasleti böyle olunca Osmanlı İmparatorluğu, ömrünün sonuna kadar Yemenle uğraşmıştı.

Yine tarihçi diyor ki: “Yemen vilayetinin teşkilatından bugüne kadar her gün askerden ve ahaliden bir seylap-ı hun akmaktadır ki Şap Denizi bir derya-yı sürahsar-ı hunine tahvil eyledi. Arapların da onu bahr-i ahmer

⁴¹ Ömer Faruk Yaldızkaya, Yemen ve Kore Ağrıları, I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı (9-15 Nisan 2006 İzmir)

⁴² H.Hüseyin Balak, Tokat Milletvekili, Emekli Emniyet Müdürü, Türkiye–Yemen Parlamentoları arasında oluşturulan dostluk gurubu üyesi, Makale, “Tarih Boyunca Yemen –Türkiye İlişkileri”, Çağın Polisi Dergisi, Sayı: 8, Ankara

namıyla tevsim etmeleri hakikate munkalip oldu.” Yani Yemen’de bir kan seli akmaktadır ki Şap Denizini⁴³ kızıl bir kan deryasına çevirdi. Arapların onu Kızıl Deniz diye isimlendirmesi hakikat haline geldi anlamına gelmektedir. “

Yemen’de şehit olan binlerce Mehmetçiğin mezarları dahi yoktur.

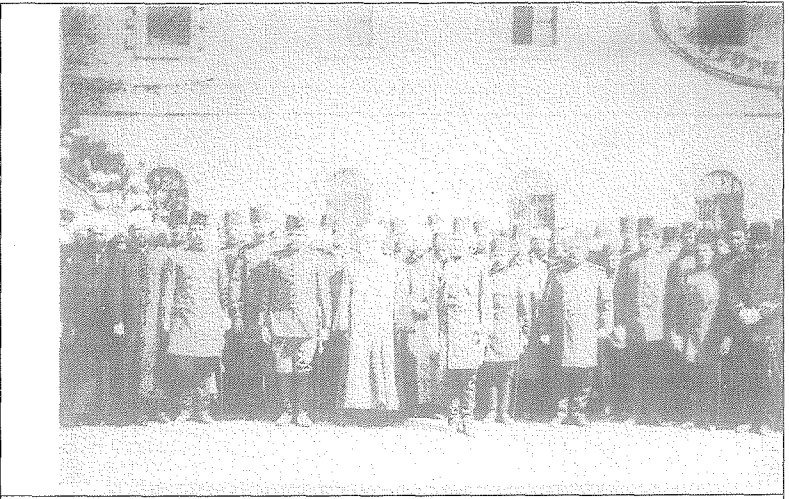
Yemen’de şehit olan binlerce Mehmetçiğin şimdi mezarları dahi yoktur. Bu konuyla ilgili Zeki Ehiloğlu, Yemende Türkler Tarihimizin İbret Levhası adlı kitabında şöyle yazmış” Gösterilen sağ yanımdaki yamaca tüylerim ürpererek bakıyorum. O munis, fedakar o sevimli Anadolu çocuğunun meymenetsiz Yemen uğruna yandığım kadar çıplak, sevimsiz, verimsiz dağ yamaçlarında gömülü kalmasına da içim yanıyor. Etrafa dikkatle bakıyorum, mezar denecek kadar küçük bir işaret bile görünmüyor. Belli ki bu geçit vermeden dimdik yükselen başı dumanlı çıplak dağların morarmış toprakları Türk çocuklarını timsahlar gibi sindire sindire yutmuş bu müthiş gaddarlığın izi kalmasın diye de her yeri dümdüz etmiş. Çanakkale, Dumlupınar şehitlerini bütün milletçe tebci edilen şerefli hatıraları yanında, yine mukaddes vazife uğruna can vererek buralarda gömülü kalan, hatıraları bile unutulmağa yüz tutan bu zavallı yavrulara nasıl yürek yanmasın? Gayesizlik uğruna feda edilen bu Türk çocuklarının hatırasını ve akıbetini düşündükçe içim burkuluyor, gözlerim yaşıyor”⁴⁴

⁴³ Şap Denizi: Kızıldeniz’e verilen bir isim.

⁴⁴ Yemen’de Türkler Tarihimizin İbret Levhası, Zeki Ehiloğlu, Kitabevi Yayınları, 315 s.

Sultan II. Abdülhamid'in devr-i saltanatında, Yemen şehir ve kasabalarına telgraf hatları, yollar, köprüler ve limanlar gibi imar faaliyetleri götürülmüştü. (Fotoğraf Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yemen adlı kitaptan alınmıştır.)

Yemen'de devlet erkanın katıldığı bir açılış merasimi
(İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi, No: 90661-0006) (Fotoğraf Osmanlı
Arşiv Belgelerinde Yemen adlı kitaptan alınmıştır)

Yemen posta müdürü Bestekâr Hacı Arif Bey

Yemen'e sadece asker gitmemiştir. Yüzlerce sene Osmanlı idaresinde kaldığı için kademede devlet memuru da görev yapmak üzere Yemen'e gitmiştir. Bunlardan biri Bestekâr Kanuni Hacı Arif Bey'dir Mûsikî repertuarımızda 5 Peşrev, 10 Saz Semaisi, 1 Sırto, 3 Beste, 2 Yürük Semaî, 70 Şarkısı bulunan, 1862 İstanbul doğumlu Hacı Arif bey, 1895 yılında, o zamanlar Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde bulunan Yemen'e Posta müdürlüğüne atanmış uzun yıllar orada kalmış ve 1911 de orada vefat etmiştir. Mezarı Yemen'de Manaha Mezarlığı'ndadır.

Bestekâr Kanuni Hacı Arif Bey

400 senelik Yemen serüveni sırasında Yemen'e giden askerlerin bir kısmı evlenmiş ve orada kalmıştır. Yemen'e araştırma yapak üzere giden birçok gazeteci orada kalanların oğulları ve torunlarıyla görüşmüşlerdir.

İlk kadın sinema yıldızı Cahide Sonku Yemen'de doğdu

Yıllarca orada kaldıkları için Yemen'e giden subayların çoğu allelerini de berberlerinde götürmüşlerdir. İşte Türk sinemasının ilk kadın yönetmeni ve ilk kadın sinema yıldızlarından Cahide Sonku da böyle bir alenin kızı olarak 27 Aralık 1917 yılında Yemen'de doğmuştur. Dedesi Yedinci Ordu komutanı Çorapsız İbrahim Paşa, babası ise dedesinin emrinde görev yapan bir subaydı. Ailesi erkek çocuğunu çok sevdiği için ona savaşı manasına gelen Mücahit adını vermiştir. Gerçekten de Cahide'nin bütün yaşamı bir mücadele içinde geçmiştir. Yemen'den İstanbul'a geldiklerinde babası evlerini terkedince Cahide ve annesi, kendilerini bir anda yoksulluğun içinde bulmuştur. 16 yaşında Darülbeydi'ye girmiş, zamanla İstanbul Şehir Tiyatroları'nın gözde oyuncularında girmiştir. 1933'te "Söz Bir Allah Bir" filmiyle sinemaya geçmiş, "Fedâkar Ana" filmiyle yönetmenliği denemiştir. Daha sonra birçok filmde oynamıştır. Oyuncu Talat Artamel ile evlenip ayrılmıştır. 1979 yılında Sinema Yazarları Derneği hizmet ödülünü almıştır. Alkol bağımlısı olduğu da ileri sürülen Sonku, 1981'de vefat etmiştir.

Yemen'e giden geri dönmüyor

Adem Yavuz Aslan "Yemen'e giden geri dönmüyor" yazısında Yemen türküsü ile ilgili şöyle diyor⁴⁵: "Yemen çölleri" kavramı türkülerimize konu olsa da bu ülkede pek çöl yok aslında. Çok yüksek dağlar var. Hatta başkent San'a 2 bin 700 rakımlı. Tarihî Thula kenti ise 3 bin 100 metrede

⁴⁵ Adem Yavuz Arslan "Yemen'e giden geri dönmüyor", Aksiyon Dergisi, Sayı: 586 - 27.02.2006.

kurulu. Ülkenin sembolü sayılan kartallar bulunduğu yüksekliği hatırlatır cinsten, çünkü tepenizde uçup duruyorlar. Türk askerlerinin şehit olduğu coğrafyalar ise vadilerle, dağlarla kaplı. Hudeyde'den bu ülkeye ayak basan Türk askeri San'a'ya doğru yol almış. Başkente 80 km. uzaklıktaki Huş Vadisi'nde ise büyük kayıplar verilmiş. Yemen Türküsü de burada yakılmış. Havada bulut yokken ince bir duman tabakası bugün de vadinin üzerinde. Geçit vermeyen dağların arasındaki bir tepede kurulan Huş Köyü'nün yolu gerçekten de yokuş. Dağların zirvesinde ise bugün bile ayakta olan bir Osmanlı kalesi mevcut." Muhsin Öztürk yazdığı "Ah Yemen" için Yemen'e gezmeye giden Mehmet Niyazi'ye soruyor; "Menaha'yı anlatabilir misiniz? Yemen Türküsü'nün burada yakıldığı söyleniyor. Menaha, Yemen'in dağlık kesiminde, Hudeyde'yi San'a'ya bağlayan yolun üzerinde o bölgeye göre büyücek bir ilçedir. Tabii Osmanlı'nın orada büyük bir kışlası bulunuyor. Yemen Türküsü'nün burada yakıldığına gelince, şunu söylemek isterim. Bildiğimize göre, 1904-1905 isyanını bastırmak için Mihrali Bey'in Yemen'e gelişine dair yakılanlar hariç, Yemen'e on tane türkü yakılmıştır. Bunların biri Menaha'da olabilir. Fakat en meşhurları olan "Havada Bulut Yok" türküsünü kast ediyorsanız; o San'a'nın 80 kilometre kadar kuzeyinde, Huş'ta yakılmıştır. Geçit vermeyen kayalık dağların ortasındaki bir tepecikte kurulmuş, küçük bir köy olan Huş'un yolu türküde belirtildiği üzere gerçekten yokuştur."⁴⁶

Değişik kurum ve kuruluşlarda Yemen gerçeği konusunda konferans veren Eğitimci-Yazar Mustafa Tecirli de Yemen'le ilgili en ünlü türkü hakkında şöyle diyor: "Havada bulut yok" adlı Yemen içerikli türküyü hemen her dinleştirmede ağlarım. Bu bir Muş türküsüdür. Kimileri "Burası Huş'tur" der. Siz aldırmanın onlara. Bu türküyü halk türküleri araştırmacılarının duayeni olan rahmetli Muzaffer Sarısözen 1944 yılında, Muş'ta def çalıp türkü söyleyen Düriye Keskin'den dinlemiş ilk defa. TRT Arşivi'nde 341 numarada kayıtlıdır. Türküde geçen sözcükler ve söyleniş biçimi aynen Muş ağızıdır.

.....

1950 yılından önceleri Muş, Kurtik Dağı'nın yamaçlarında, şimdiki Kale Mahallesi denen yerdeydi. Bitlis'e giden yol, Taş Köprüsü'ne kadar gerçekten 45 derecelik bir yokuştur. Tabii artık bu yol kullanılmıyor. 1950'den sonra Muş; ovaya, demiryoluna doğru inip genişlemiştir. Demem odur ki Muş'un yolu eskiden yokuştur. Söylentiye göre Mehmet evlenir ve bir gün sonra da asker olarak Yemen'e yollanır. Yıllar sonra Yemen'den dönen bir asker Mehmet'in evine uğrar. Bir çantayı Mehmet'in dul eşine verir. Mehmet'in şehit olduğunu ve çantanın Mehmet'e ait olduğunu söyler. Şehidin eşi çantayı açıp bakar. İçinde bir çift potin (asker postalı) bir de fes vardır. İşte o zaman ateş düştüğü yeri yakar. Yüreklere parçalayan Yemen ağıdı ortaya çıkar..."⁴⁷

⁴⁶Üsküplü Osman, A.g.e.

⁴⁷ **Mustafa Tecirli**, Eğitimci-Yazar, "Yemen Gerçeği" Konferans, Haber: Münevver Düver
Kaynak: <http://www.edebice.com/>

Yemen'e Anadolu'nun her yanından asker gitmiştir

Yıllar süren isyanları bastırmak ve Yemen'i ele geçirmek isteyenlerle savaşmak üzere Anadolu'nun hemen her yöresinden ve o gün için Osmanlı sınırları içinde bulunan Rumeli ve Trakya'dan asker gitmiştir. Bu nedenle hemen bütün yörelerde Yemen türküleri yakılmış ve söylenmiştir. Rize, Sinop, Niğde, Bursa, Eskişehir, Konya, Burdur, Manisa, Muğla, Kütahya, Kayseri, Erzincan, Malatya, Elazığ, Erzurum, Tunceli, Adana, Gaziantep, Diyarbakır, Sivas, Muş gibi Anadolu'nun birçok yöresinde ve Bulgaristan, Rumeli, Trakya'dan Yemen türküleri derlenmiştir. Bu da Yemen'e askerlerin ne kadar geniş bir coğrafyadan gittiğini göstermektedir.

Anadolu'nun bir ucunda bulunan Rize'nin Çayeli yöresinde söylenen türküde;

*Asker ettiler beni de⁴⁸
Kuram çıktı Yemen'e
Vuruldu sol taraftan
Kanım akar göllerde*

Bursa'da söylenen bir türküde;

*Haydindi Bursalı Bursalı⁴⁹
Yar gelir her salı her salı
Kaladen indirdiler
Kırata bindirdiler*

*Üç günlük güvey iken
Fizana (Yemene) gönderdiler
Haydindi Bursalı Bursalı
Yar gelir her salı her salı*

Batı Trakya'dan derlenen bir türküde;

*Çıktım Yemen'in düzüne⁵⁰
Çizmeyi çektim dizime
Zannetim düşman geliyor
Hançeri aldım elime*

Burdur ve Manisa repertuarında da çeşitlemeleri olan bir Isparta türküsü;⁵¹

⁴⁸ **Asker ettiler beni de**, TRT Müzik Dairesi THM Repertuarı sıra no:2903 Yöresi : Rize – Çayeli Kaynak Kişi:Dursun Tanyaş Derleyen ve Notalayan : İbrahim Can.

⁴⁹ **Haydindi Bursalı Bursalı**, Anonim Türkü, Makamı: Uşşak, Plaktan Notalayan: Ferit Sıdal

⁵⁰ **Yemen Yemen Şanlı Yemen**, TRT Müzik Dairesi, THM Repertuar no:3329, Yöresi Batı Trakya, Kaynak Kişi: İlkay Şırak, Derleyen ve notalayan: İsmet Eğeli.

⁵¹ **Onikidir Isparta'nın Dermeni**, Yöresi: Isparta, Kaynak kişi: Ercan Küçükeşmen, derleyen ve notalayan: Gürsel Aksungur.

*Bir incecik yolum gider Yemen'e
Ilğıt Ilğıt kanım akar çimene
Yarım gitti aman Allah Yemen'e
Ay karanlık gecelerde vurdular beni
Yarın al yazmasına sardılar beni*

Bir Kütahya türküsünde;

*Yemen'in önü de a yarım al yeşil çadır
Çadırın içinde a yarım koç yiğit yatır
Anneler bubalar a yarım mektuba bakar*

Eskişehir merkez Kümbet Köyü'nde söylenen bir türkü;

*Bir incecik yol gidiyor Yemen'e
Nasıl sabredeyim yarı görmeye
Hanım şalvarını sermiş çimene
Çayırılık çimenlik olmasın daylar
Yârimin koynunda yatmasın eller*

Sevkiyat başladı Urfa içinde

Yemen'e asker gönderen illerden biri de Urfa'dır.⁵² Yemen'e giden Urfalılar'dan biri de Mustafaoğulları (Algın)'ndan İmam Çavuş'tur. 1911'deki Yemen'e yapılan asker sevkiyatı anısına Abdülkadir Algın tarafından 1988 yılında bestelenen türkü şöyle başlar;

*Paytaht⁵³ ferman gelmiş
Sevkiyat⁵⁴ başlar kışladan
Analar bacılar ağlar
Ayrılıklar başlamadan*

*Ah Yemen Yemen Yemen
Vah Yemen Yemen Yemen
Haber verin (salın) anama
Belki de geri dönmem*

⁵² "Yemene asker gönderen birçok aile vardır. Bunlardan biri de Saraç soy isimli ailedir. Urfa'da bu aileye "Yemen askeri" denir. Şanlıurfa eski Belediye Başkanı Hacı Tevfik Saraç "Yemen Asgerigilden" diye anılır. Yine Urfa'da Köprübaşındaki Bican Ağa Hanı da, Yemen Askeri Mustafa Ağa Hanı olarak da bilinir." Kaynak: A.Cihat Kürkçüoğlu

⁵³ **Paytaht:** Payitaht (Farsça) merkez-i hükümet, başşehir, başkent.

⁵⁴ **Sevkiyat:** Silahlı kuvvetlerde, personel, silah, araç, yiyecek vb. ikmal maddelerinin, stratejik ve taktik amaçlarla bir yerden başka bir yere gönderilmesi.

Yine Urfalı bestekâr Musa Kaldı, Yemen'e giden atalarını bir türküsünde şöyle anlatmaktadır.

*Sevkiyat başladı Urfa içinde
Aştık dere tepe dağlar içinde
Yemen'e yetiştik kanlar içinde*

*Bir damla su, bir damla su
Kurdular anam, bizlere pusu*

1911 yılında Urfa'dan Yemen'e asker gönderilmesi esnasında Gertrude L. Bell⁵⁵ tarafından çekilen fotoğraflar 2008 yılı Nisan ayında Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı'nca yayınlanan "Şanlıurfa 1850-1950 Fotoğraflarla Zaman, Mekan, İnsan" adlı kitapta yayımlandı.⁵⁶ Aşağıda yer alan ve bu kitaptan aldığımız fotoğraflar o günleri tekrar bizlere hatırlatmaktadır.

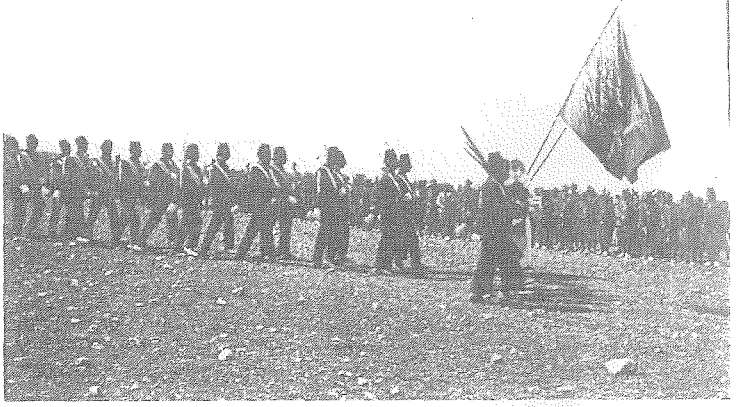
Urfa Valisi ve Garnizon Komutanı Yemen savaşına giden askeri birliğin komutanı ile vedalaşırken. (Gertrude L. Bell, Mayıs 1911)

⁵⁵ **Gertrude L. Bell:** Tam adı Gertrude Margaret Lowthian Bell (1868-1926) İngiliz istihbaratçı kadın, akademisyen, yazar, dilbilimci, Ortadoğu uzmanı, dağcı, arkeolog ve fotoğrafçı.

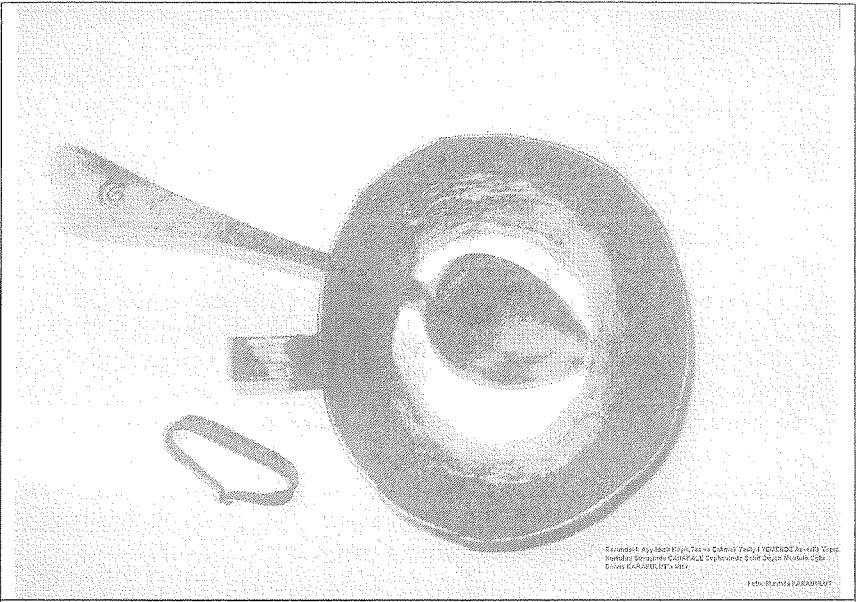
⁵⁶ **Şanlıurfa 1850-1950,** Fotoğraflarla Zaman, Mekan İnsan, Fotoğraf Arşivi: Ali Tuzcuoğlu, Yayına Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. A Cihat Kürkçüoğlu, ŞURKAV Yayınları: 30, Yeniğün Gazete ve Ofset Tesisleri Güneydoğu TV, Şanlıurfa, 2008.

Yemen savaşına Urfa'dan katılacak askerlerin şehirde ayrılışı
(Gertrude L.Bell, Mayıs 1911)

Urfa'dan Yemen savaşına uğurlanan askerler
(Gertrude L.Bell, Mayıs 1911)

Şehitimiz Ayyıldız Kılıç, Tas ve Çakmak Yayı, 1952/53'te Anıtlı Vize
Kurtuluş Savaşını ÇANAKKALE Cephesinde Şehit Düşen Mustafa oğlu
Derviş KARABULUT'tur.

Foto: Mustafa KARABULUT

Resimdeki ayyıldızlı kaşık, tas ve çakmak, yedi yıl Yemen'de askerlik yapıp Kurtuluş savaşında Çanakkale Cephesinde şehit düşen Mustafa oğlu Urfalı Derviş Karabulut'a aittir. Foto: Mustafa Karabulut (Fotoğraf bize, Harran Üniversitesi Öğr. Gör. Doç.Dr. Abdullah Ekinci tarafından gönderilmiştir)

TÜRKÜLERİN GERÇEKLERİ VE YEMEN TÜRKÜLERİNİN ARKA PLANI*

Hüseyin ÖZCAN**

Türküler, milletimizin içini döktüğü en samimi söyleyişlerdir. Kültürümüzün en güzel kaynağını oluşturan türkülerin ezgileri, insanımızın sevgisini, sevincini, acısını, ayrılığını, hoşgörüsünü kısaca Türk insanına ait bütün özellikleri samimi bir şekilde dile getirir. Yüzyıllar boyu bir çok acıyı yüreğinde yaşayan insanımızın acılarını dile getiren hüznünü ahenkleştiren türkülerimizi ona ezgi veren millî musıkî enstrümanımız olan saz ile birlikte düşünürüz. Saz bütün sadeliğiyle yüzyıllar boyu ozanların elinde kopuzken aşığın elinde saza dönüşmüş ve insanımızın elinde, onun yüreğinin tercümanı olmuştur.

Şu dörtlük sazın ve türkünün Türk kültüründeki fonksiyonunu öz bir şekilde dile getirmektedir:

*Bağlama dediğin üç tel bir tahta
Ne şaha baş eğer ne taca tahta
Tüm dertleri özetlemiş bir âh'ta
Bozkırda nâradır bizim türküler⁵⁷*

Bu tâ derinden kopan âh, esasen çok şeyi anlatmakta adeta bir nara olup yurdun her yöresinden işitilmektedir.

Türküler genellikle bir olay üzerine söylenir, halk tabiriyle yakılır. Buradaki yakmak ifadesi bile onun bir acı sonrası efkâr dağıtmaya yönelik oluşturulduğuna işaret eder. Yakılan bu türkülerle acılar belki biraz hafifletilir, sahibine teselli olur. Türkünün bu anlamda rahatlatan bir fonksiyonu vardır. En çok bir hüznü dile getirmede etkili olan türkü âdeta yürekten kopan bir parça gibidir.

Değişik çevrelerde farklı duygular içersinde söylenen türküler bir takım katma söz ve ezgilerle eski havalarını kaybederler. Ezgisi, oyun havası olmaya yatkın bir türkü başlangıçta bir yiğitlik türküsü hatta bir ağıt bile olsa zamanla oyun havası olabilir⁵⁸. Zaman içinde radyo, TV vb. yerlerde dinlediğimiz türkülerin genellikle ezgilerine takılırız. Ezgi ve saza eklenen enstrümanlarla söz, müziğin altında dikkatten kaçır. Sözler dikkatle dinlendiğinde türküyü oluşturan ifadelerin inceliğini kavrarız. O sıradan, basitçe söylenmiş gibi görünen ifadelerin ne kadar mana yüklü olduğunu kavrarız. Türküyü yakan insan onu bir sehl-i mümteni⁵⁹ gibi söyleyiverir ama o aslında yüzyıllardır süregelen bir medeniyetin bir kültür birikiminin mirasçısının dilinden çıkmış yüreğinden kopmuş sözlerdir.

* Yağmur Kültür Sanat Edebiyat dergisinde yayınlanmıştır. S. 23, (2004).

** Yrd. Doç. Dr.; Fatih Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

⁵⁷ Bu dörtlük şair Ali Akbaş'a aittir. *Türk Yurdu*, XII/54, Şubat 1992, s. 33.

⁵⁸ Mehmet Özbek; *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul 1994, s. 65.

⁵⁹ Kolay gibi görünen, benzeri hemen yapılamayan ifade eder. En derin fikirleri en sade kelimelerle ifade edebilme sanatı.

Türkülerin konuları özel olduğu hâlde herkes türkülerde kendinden bir parça bulur. Çünkü orada dile getirilen duygular ortaktır. Türküler hemen hemen hepimizden bir parça taşır, bizi derinden etkiler. Türkülerin hikâyesi genellikle çok aktarılmaz. Çoğunlukla anlamdan hareketle tahmin edilir. Gerçekte her türkünün bir hikâyesi vardır. Esasen Türk'ün topyekün macerası türkülerde gizlidir. Türk insanı içini türkülerle dökmüştür. Türkülerle ağrısını yakmış, hasretini türkülerle dile getirmiştir.

Tanpınar, türkülerini büyüğü bir aynaya benzetir. Tanpınar, türkülerdeki sesin, bir kartal gibi süzülüp yükseldikçe ruhumuzu beraberinde götürdüğünü ifade ederek Yemen ve benzeri türkülerin Anadolu'nun iç romanını yaptığını ifade eder⁶⁰. Türk milleti özellikle Osmanlı Devletinin son zamanlarında bir çok cephede savaşmıştır. Kurtuluş Savaşı'na kadar Mehmetçik cepheden cepheye koşturup durmuştur. Bu cephelerde her Türk ailesinden mutlaka birileri şehit düşmüştür. Cepheye koşan bu kahraman erlerin bir çoğu geri dönememiştir. Gidenlerin çoğu da gençtir. Kimi eşini çocuğunu terk ederken kimi de nişanlısını geride bırakıp vatanı milleti için cepheye koşmuştur.

*Ay karanlık bulamamış yolunu
Seferberlik yaman bükmüş belini
Zifiri gecede sinsin yalımı
Zulmette çıradır bizim türkülerimiz⁶¹*

Bütün bu ayrılıklar, acılar için diller türkü yakmışlardır. Bir çoğunun nerede öldüğü bile belli değildir. Mezarı ise hiç bilinmez. Kanı vatan toprağını sulamış olan bu yiğitler yine vatanın bir köşesini mezar olarak seçmiş meçhul birer kahramandırlar.

Türkülerin konuları incelendiğinde ayrılık konusunun yoğun olarak işlendiğini görürüz. İnsanları en çok etkileyen yaralayan duygu da ayrılık temasıdır. Bazen uzak diyarlara para kazanmak için gurbete giden kişi, evini, köyünü terk ederken bazen de bir kan davası onu memleketinden uzaklaştırır. Bazen eğitim için büyük şehirlere gidilir. Bazen de sürgün edilen insan öz yurdundan uzaklaştırılır. Kimi zaman askerlik dolayısıyla vatan için çarpışmak için sıladan uzaklaşılır. Her biri, gidenin ve geride kalanın yüreğinde ayrılık ateşini tutuşturur.

Türk kültüründe Yemen türkülerinin ayrı bir yeri vardır. Yemen türkülerini acı ve gözyaşı dolu yüreğin derinliklerinden kopup gelen duyulduğunda tüyleri diken diken eden acı bir feryattır. Nedir bu türkünün arka planı? İnsanımızda bu denli acılar bırakan hadiseler nelerdir? Bu türküyü oluşturan sebepler nelerdir? Bu soruların ışığında tespit ettiğimiz altı Yemen türküsünü oluşturan mısraları aralamaya çalışacağız.

Yemen Arap Yarımadası'nın güneybatı köşesinde bulunur. Genellikle mutlu anlamına gelen bir sıfatla nitelendirilir. Ama bu kelime Türkler için mutluluktan ziyade hüznü çağırır. Yemen geçmişteki uygarlıkları

⁶⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar; *Beş Şehir*, İstanbul 1989, s. 55-56.

⁶¹ Ali Akbaş'a ait aynı şiirden.

sebebiyle ün kazanmış bir ülkedir. Yemenlilerin aslı Hz. Nuh'un çocuklarından Şam'a kadar uzanır. Ashâb-ı Kehf'in Yemen'de bulunduğu dair rivayetler de mevcuttur.

Osmanlı'nın Yemen'i alma gerekçesi Yemen ve Hindistan'daki Müslümanlarla Mekke'yi Portekizlilerin muhtemel saldırılarından korumak içindi. Yavuz Sultan Selim tarafından bu bölge Osmanlılara dahil edilmiştir. Bu bölgede güç sahibi olan Emir İskender, Osmanlılara bağlılığını bildirmiş, padişah da onu Yemen mülküne hakim ve serdar olarak tayin etmiştir. Sonraları Osmanlı buralara vali atayarak kontrol altına almaya çalışmış zaman zaman yerli halktan olan Zeydiler yönetimi ele geçirmişlerdir.

Yemen halkı kabilelerden meydana gelen küçük gruplar hâlinde yaşayan farklı insanlardan oluşmaktaydı. Çöller ve sarp yokuşlardan oluşan Yemen coğrafyasında özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde yerli halk zaman zaman isyan ederek Osmanlı yönetimine baş kaldırmıştır. Coğrafi olarak merkeze çok uzak olan bu beldeye isyanları bastırmak için uzun ve zorlu yolculuklarla Anadolu'dan asker sevk edilmiştir. İşte bu uzun ve zorlu yolculuk sonrasında çetin coğrafi şartlarda Yemenli kabilelerle savaşan Osmanlı askerleri için Yemen türküleri yakılmıştır. Büyük bir imparatorluk olan Osmanlı, tabii olarak pek çok cephede düşmanla savaşmıştır fakat Yemen gerçekten pek çok cana mal olmuştur. O türkülere nakarat olduğu gibi Yemen'e giden hemen hemen geri dönememiştir. Zihinlerde hep gidenin geri dönmediği mekân olarak yer almıştır.

Yemen taşının toprağının kumunun her karışında bir Türk askeri gömülüdür. Fakat bu şehitlerin ne anıtı hatta pek çoğunun ne de mezarı vardır ve hemen hepsi meçhul askerlerdir. Bütün Yemen kıtası bir Türk şehitliğidir⁶².

İmparatorluk yönetimindeki Suriye vb. Arap ülkelerinden Yemen'e savaşmak için giden askerler şartların zorluğundan savaşmadan geri çekilirler. Bu ülkeler Yemen'e asker göndermeyeceklerini Osmanlı'ya bildirirler. Bu yüzden Yemen'de isyanlar başlayınca Osmanlı Devleti Anadolu'dan asker toplamaya başlar. Osmanlı zamanında bedelli asker uygulaması vardır. Bedel veremeyenler buna içerleyerek bu uygulamayı da türküye konu yapmışlardır:

*Yemen yolu çukurdandır
Karavanam balardandır
Zenginimiz bedel verir
Askerimiz fakirdendir*

Anadolu halkı Yemen'e gidenlerin geri dönmeyeceğini iyi bilir. Seferberlikle birlikte analardan, genç kızlardan ağıtlar da yükselmeye başlar:

*Kışlanın ardını duman bağladı
Analar babalar kara bağladı
Yemen'e gidene herkes ağladı*

⁶² Yemen Notları, s. 8.

*Kışlanın ardında yaşıyor kazlar
Ayağım ağrıyor yüreğim sızlar
Yemen'e gidene ağlıyor kızlar*

*Kışlanın ardında sıra söğütler
Zabitler oturmuş asker öğütler
Yemen'e gidecek bu koç yiğitler*

Bu ağıtların arasından kurbanlık koç gibi süzülen genç yiğitler vatan için çarpışmak için gözyaşları ile uğurlanırlar.

*Yemen Yemen şanlı Yemen
Toprakları kanlı Yemen
Ben Yemen'e dayanamam
Nazlı yardan ayrılamam*

*Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Kalk borusu çalınınca
Sen küçüksün uyanaman*

Burada oluşturulan askerler gruplar hâlinde limana ulaştırılır. Anadolu'nun değişik yerlerinden gelen askerlerden oluşan taburlar gemilerle Yemen'e doğru yola çıkarlar.

*Gitme Yemen'e Yemen'e
Karışsın toza dumana
Bari mektubunu gönder
Ananı koyma gümana*

*Askerler bağlar matara
Toplar yüklenmiş katıra
Sabahaca yatamıyorum
Neler geliyor hatıra*

*Bir gemiye doldurdular
İstanbul'a bildirdiler
Sallar gemi döver dalga
Gül benizini soldurdular*

Daha gemide iken kayıplar başlar. Uzun müddet bakımsızlığın tesirindeki askerlerin zayıf vücutları deniz yolculuğuna, şiddetli sıcağa karşı gelemmez. Güneş vurmasından ve hummadan ölümler görülmeye başlar. Şehit olan askerlerin kaydı düşülürken Anadolu'da da anaların genç kızların yüreğine köz düşer ve ağıtlar yakılmaya devam eder:

*Tarlalarda biter kamış
Uzar gider vermez yemiş
Şol Yemen'de can verenler
Biri Memet biri Memiş*

Hudeybiye Limanı'na gelen gemilerden askerler karaya çıkarlar. Gemiler açıkta bekletilir. Burada kışla olmadığından asker de geceyi dışarıda geçirir. Yorgun vücutları rutubet dolu bir gece beklemektedir. Hudeybiye'den Sana şehrine varmak için yola çıkılır. Bu yol beş günde katedilir. Aşırı sıcak altında gerçekleşen uzun bir çöl yolculuğu başlar. Asker ağır elbiseleri ile sıcaklığın altında çölleri geçerken tükenmeye başlar. Bir çok kayıplar verilir. Yemenli bir askerin kaleminden dökülen şu satırlar bu acı gerçekleri dile getirir:

*Yemen'in kahrine irdik ireli
Kaderin denizine girdik gireli
Arpaya buğdaya hasret kaldık*

*Aç aç a aşmadayız dağlardan
Otu toprağı yeriz bağlardan
Yemen'in dağları çoktur uludur
Hele kumsalı cehennem yoludur*

*Ulu Mevlam attı bizi Yemen'e
Kaldık hasret güle bülbüle çemene*

*Bura Türk kabri gibi gel bi bak
Bir taşına altına girmiş beş ocak
Yemen'in kanlı bıçaktır yarası
Sormak ister size bizden burası*

Buralarda yapılan seferi gerçekleştirenlerin hatıralarında yolculuk şu şekilde aktarılır: Sana şehri ile Şehare arası yol çok sarp dağlardan, derin vadilerden geçen ve hayvanla altı günde varılan belalı bir yoldur. Dağın eteğine varıldıktan sonra tepeye virajlı yoldan dört, beş saatte çıkılabilir. Hele bu dik dağın eteğine varıncaya kadar geçilen vadiler ve üstünden aşılacak dik yamaçlı dereler âsî ve şakîlere o kadar müsait yerlerdir ki, kayalar arasına saklanan üç beş silahlı, bir taburluk kuvveti istediği yerde durdurabilir...Şehare denizden 3000 metre kadar yüksek ve düz kenarlı dağın üstündeki düzlüğe kurulmuş olduğu halde etrafı ayrıca sur ile çevrilmiş askeri bir merkezdir⁶³.

Sana'dan hayvanla altı günde gidilirdi. Burası denizden 6000 metre yüksekliktedir. Sana kuşatması Şehara'daki kaleden yönetilirdi. Burası Yemenli imamların sığınağıydı. Dimdik duvar gibi yamaçların arasından korkunç uçurumların kenarından buraya çıkılır, imamın bulunduğu yere

⁶³ Zeki Ehioloğlu; *Yemen'de Türkler*, s. 148-149.

ulaşabilmek için 800 metre derinlikten geçmek gerekirdi. Buraya ulaşmak için de küçük kemerli bir köprüden geçilirdi. Yola devam eden insanlar denize düşmüş gibidir. Kuvvet ne kadar çok asker ne kadar fedakar olursa olsun bir arada manevra yapamazlar. Bulunduğu yere saplanıp kalırlar. Keçiden bile çevik Yemen askerleri askerlerimizin üzerine saldırır, askerimizin üzerine kurşun ve kaya yağardı. Bu bölgede sel yerine kan aktı demişlerdi bana. Şehara felâketini hiç unutamadık. Şeharaya giderken Huş'tan geçilir. Buraya gidenler dönmediler⁶⁴.

O yaygın olan Yemen türküsünde geçen bir çoğumuzun Muş olarak bildiği ve bu şekilde telaffuz edilen yer aslında Huş'tur.

Ama türküye Muş olarak geçmiştir. Bu yerin adı ile ilgili bir başka görüş de şu şekildedir: "Yemen'le ilgili bir türkümüz var. Ama benim kafama hep, 'Burası Muş'tur / Yolu yokuştur / Giden gelmiyor / Acep ne iştir.' derken, Yemen ile Muş'un ne alakası var diye düşünürdüm. Meğer Osmanlıca aslı, 'Bura Simuş'tur.' imiş. Haritalar üzerinde araştırma yaptım ve Yemen'de Simuş isimli bir yer buldum."⁶⁵

Bu zorlu yollardan geçerken saldırıya uğrayan ve şehit düşen askerlerimiz için ağıtlar yakılmaya devam eder:

*Burası Muş'tur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir*

*Mızıka çalındı düğün mü sandın
Al yeşil bayrağı gelin mi sandın
Yemen'e gideni gelir mi sandın*

*Tez gel ağam tez gel dayanamirem
Uyku gaflet basmış uyanamirem
Ağam öldüğüne inanamirem*

*Koyun gelir kuzusunun adı yok
Sıralanmış küleklerin sütü yok
Ağamsız da bu yerlerin adı yok*

*Tez gel ağam tez gel dayanamirem
Uyku gaflet basmış uyanamirem
Ağam öldüğüne inanamirem*

*Ağamı yolladılar Yemen eline
Çifte tabancalar takmış beline
Ayrılmak olur mu taze geline*

*Tez gel ağam tez gel dayanamirem
Uyku gaflet basmış uyanamirem
Ağam öldüğüne inanamirem*

⁶⁴ (Dr.Behzat) Aynı CD.

⁶⁵ Abdullah Aymaz; 04.01.2002 tarihli Zaman Gazetesi Köşeyazısından.

Kuşatma altında kalan askerlerimize yardım kısa zamanda ulaşamaz. Kale içinde hapis kalan askerlerimiz için açlık ve susuzluk günleri başlar. Askerlerin hatıralarında bu günler şöyle dile getirilir:

"Erzaksızlıktan günde 250-300 kişi ölüyordu... Semamızdan kuş bile uçmamaya başlamıştı. Bir lokma ekmek için adam öldürüldüğünü gördüm.⁶⁶ Açlık dayanılmaz hâle geldi. Yük taşıyan at, deve vb. yiyoruz. Artık yiyecek eşek, katır süvari bineği kalmadı. Askerler halkın ham meyva ağaçlarına saldırmaya başladı. Açlıktan her gün 60 kişi ölüyordu. 6000 asker bir ayda 2000 askere düştü. Elde kalanlar da savaşamayacak kadar bitkindi. Açlıktan aklını oynatanlar, firar edenler oldu." (Yemen Valisi Mehmet Tevfik Bey)⁶⁷

*Yat da dizinde nazlayım
Kara kekilin düzleyim
Sene bir de yıl on iki ay
Hangi bir gün yol gözleyim*

*Alnında parıldar kaşı
Ağzında ışıldan dişi
Ben getirdim iki oğul
Birin bana ver yüzbaşı*

*Yüzbaşılar yüzbaşılar
Yağmur varıp gün vurunca
Yatan şehitler ışıldar*

Aubery Herbert adlı gezginin ifadelerine göre kuşatmada 11000 olan Türk garnizonunun sayısı 2000'e düşmüş askerin çoğu açlıktan perişan bir şekilde ölmüştür. Direniş harp tarihinde şerefli bir yere sahiptir.

İçtihad mecmuasının 139 numaralı ve 30.11.1921 tarihli nüshasının 2941 sahifesinde İstatistik idaresinden alınan kayda göre Süveyş Kanalı'nın açıldığı 1869 tarihinden sonraki 45 sene zarfında Yemen'e bir milyon Anadolu evladı gömülmüştür.⁶⁸ Gidenlerin çok azı Yemen'den dönerken analar babalar genç kızlar hep döneceklerin hayalleriyle avunurlar. Bazen bir beldeden dönebilen üç beş insanın getirdiği acı haberler sonrası yürekler yanar, genç kızlar ak alınlarına kara çatkılar bağlar, ağıtlar kopar:

*Havada bulut yok bu ne dumandır
Mahlede ölüm yok bu ne figandır
Alı Yemen'dir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir*

⁶⁶ Zeki Ehiloğlu; age., s. 32.

⁶⁷ Kemal Öztürk; *Yemen Belgeseli*, 2. CD, Yeni Dünya İletişim A.Ş., Atlas Pazarlama.

⁶⁸ Zeki Ehiloğlu; age., s. 20.

Dönememiş bir askerin hatırası olarak getirilen şehit askerin çantasından hatıra olarak kundurası ve fesi vardır.

*Kışlanın ardında redif sesi var
Bakın çantasında acep nesi var
Bir çift kundurası bir de fesi var*

Dönüşünden ümit kesilen genç şehitler bundan sonra ebediyen genç kızların anaların yaktığı ağıtlarda yaşarlar:

*Kışlanın ardında bir kırık testi
Askerin üstüne sam yeli esti
Gelinlik tazeler ümidi kesti*

Ateş düştüğü yeri yakmıştır:

*Kara çadır is mi tutar
Martin tüfek pas mı tutar
Ağlayanım anam bacım
Elin kızı yas mı tutar*

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı yenilince Yemen'den tamamen geri çekildik. 1918'de 400 yıllık serüven bitmiş oldu.

"Yemen'i en son terk eden Türkler bizlerdik. Yüreğim burkuluyor belleğim sarsılıyordu. Savaştan sonra 1919'da Türk ordusunun son kafilesi Yemen'i bırakırken oradaki şehitlerin 'Nereye gidiyorsunuz bizi unutacak mısınız?' diyen seslerini iştir gibi ruhumu saran hisler altında mübarek şehitlerin yattığı topraklara bastıkça büyük bir günah işliyor gibi irkiliyorum." (Zeki Ehiloğlu/Hukuk Müşaviri)⁶⁹

Bugün Yemen'de yaşayan üçüncü kuşak Türkler, Osmanlı olmaktan gurur duymaktadırlar. Bir kabile askeri karşısında teslim olmadılar Yemen bir imparatorluğun topraklarını korumadaki gücünün sembolüydü.

Osmanlı Devleti'nin son zamanları ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan yazışmalarda Yemen meclisince Ankara hükümetine yazılan mektuplarda⁷⁰ Yemenlilerin Türkler hakkındaki olumlu bakış açısı yansıtılmakta, dış güçlerin Müslümanları bölme oyunlarına dikkat çekilmektedir. Bu bakış açısı ve değerlendirmeler dikkate değer bir yaklaşımdır "...Şimdi Müslümanlar bütün her yerde intibaha gelmektedirler. Onlar hakkında Garbi devletlerin niyetleri ve kötü desiseleri tahakkuk etmektedir. Buradan hareketle Müslümanlar Osmanlı'nın İslam sancağı altında anlaşmaktan başka kendilerine hayat ve necat şansı olmadığını görmüşlerdir. Böylelikle önlerindeki her türlü hileyi izaleye, ittifak ve ittihad

⁶⁹ Aynı CD'den

⁷⁰ Mektuplar için bk. Kemal Öke-M. L. Karaman; Adı Yemen'dir..., Ufuk Kitapları İstanbul 2002.

gerçevesinde toplanmaya, söz ve hareket birliğine doğru süratle ilerlemeye, Arap olsun, Türk olsun, Acem olsun herkes bu nimetlerden faydalanmaya gayret etmektedirler.. Sizlerden dileğimiz kaffe-i ahval-i umumiye hususan bütün cihetleriyle mahsur bulunan bu mukaddes topraklar hakkında teemmül etmenizdir. Allah korusun, Devlet-i Aliyyemizden bu toprakların koparılması halinde icap ederse sizlere malla, parayla, adamla ve harp mühimmatıyla yardım edilecektir. Neticeyi vahime ve emniyetten uzak böyle bir akıbet ancak küfür fırkalarının kollarını uzatmalarıyla gerçekleşir. Allah onların bu emellerini ve alçakça niyetlerini boşa çıkarsın ve bizleri böyle hâllerden muhafaza eylesin.”⁷¹

Sonuç olarak; tarihimizin bir çok sahnesinde tekrar tekrar yaşandığı gibi insanımız Yemen için de ardına bakmadan cepheye koşmuştur. Bugün isimleri bile bilinmeyen binlerce Yemen şehidi devletin izzetini korumak için canlarını gözünü kırpmadan feda etmiştir. Bugünün nesilleri ecdadının bu fedakârlıklarını bilmeli ve onları yâd etmelidir. Bu isimsiz kahramanlar için bir ağıt olarak yakılan Yemen türkülerini dinlerken onların sıkıntılarını da hatırlamak gerekir. Sadece Yemen türküleri değil benzer tabloları tasvir eden bütün seferberlik türküleri de aynı ruh haleti içinde dinlenmelidir. Dikkatle dinlediğimizde bu türkülerde de aynı yanık havayı hissederiz.

Bütün bu türkülerini dinlerken türkülerin arka planındaki tarihî gerçekleri gözönünde bulundurursak türkülerin mesajını daha iyi kavrayabiliriz.

⁷¹ M. Kemal Öke-M. L. Karaman; Adı Yemen'dir..., İstanbul 2002, s. 43.

-I-

"Halk Ozanlarının Söylediği Destanlar" konusunda yapmakta olduğum, uzun yıllar sürebilecek bir çalışmanın, malzemelerini toplarken elime geçecek yeni destan metinlerini yayınlayacağımı duyurmuş ve ilk dört yazıyı dergimizin geçen sayılarında vermiştim. Bu yazıyla beşinci destanı da veriyorum. Bunları hiç yayınlanmadığını sandığım yirmi kadar destan daha izleyecek...

Yazımıza konu olan Yemen Destanı, adı bilindiği hâlde metninin tamamı yayınlanmamış ve şairi kesinlikle bulunamamış bir dstandır. Bu dstandan ilk kez Osman Cemal Kaygılı söz etmiş⁷³. Daha sonra da Tahir Alangu⁷⁴, Kaygılı'nın yayınladığı üç dörtlük ve bir dizeyi kitabına almış⁷⁵. Bu iki kitap dışında Yemen Destanı'ndan söz eden, örnekler verip açıklamalar getiren yayınlanmış yazı ya da kitaba rastlamadım. Yalnız eski harflerle basılmış eserlerle yakından ilgilenen ve çalışmalarını *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu* adıyla fasiküller hâlinde yayınlamakta olan M. Seyfettin Özege'nin destanlarla ilgili notları arasında benim burada yayınladığım dstandan; ozan adı, dörtlük sayısı ve tarih vererek söz ettiğini bu notları karıştırırken gördüm. Sanırım bu notunu kataloguna da alacaktır⁷⁶.

-II-

Osman Cemal Kaygılı, küçük ama değerli kitabında bu destan ve bu destanı söyleyen ozan için şunları yazıyor :

"Bu destanlardan Zeytinburunlu Konik Mustafa Çavuş'un "Yemen Destanı" da meşhurlarındandır. Konik Mustafa bu küçük destanı o zamanlar tabur tabur, alay alay Yemen çöllerine gönderilip oraların kızgın kumları arasında çekmedikleri kalmayan zavallı Anadolu ve Rumeli yavrularının ağzından yazmıştır.

⁷² Yemen Destanı ile ilgili yazım *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde yayımlanmalı nerdeyse otuz beş yıl olmuş. İnsan biraz mutluluk, biraz burukluk ve biraz da şaşkınlık ile okuyor eski yazdıklarını. "Ölünceye kadar öğrenci" kalmak üzere yola çıkmış bu yolcunun delikanlılık yıllarında yazdığı bu yazı ilk yayımlandığında da ilgi görmüş, hattâ Fezziye Abdullah Tansel (1912-1988) tarafından bazı eksik ve yanlışları düzeltilerek değerlendirilmiştir. Tavsiyelerini her zaman göz önünde bulundurduğum bu büyük insanı rahmetle anarım.

⁷³ *İstanbul'da Semai Kahveleri ve Meydan Şairleri*; İstanbul, 1937, s. 25-26.

⁷⁴ *Çalgılı Kahvelerdeki Külhanbey Edebiyatı ve Numuneleri*; İstanbul, 1943, s. 36.

⁷⁵ Bunlar, yayınladığım metindeki 12, 14 ve 15. dörtlüklerin biraz değişmişleridir. En son dörtlüğün en son dizesi olarak verilen dize de 35. dörtlüğün son dizesidir. Bunları ilgili dipnotlarında metinlerini vererek gösterdim.

⁷⁶ Sayın Seyfettin Özege'nin Erzurum-Atatürk Üniversitesi'ne bağışladığı kitapları gösteren katalogların beşincisinde de Yemen Destanı'na ilişkin bir not vardır. Bkz: *Seyfettin Özege Bağış Kitapları Ek Kataloğu - Kitap Adına Göre -*, Cilt 5; Hazırlayanlar: Ali Bayram, Lütfi Bayraktutan, M. Sadi Çöğenli, Erzurum, 1973; 241 sayfa, 21704 sayılı künye.

Ne yazık ki, ben bu destanın alt tarafını bulamadım. Yalnız destanın en son satırının şu mısralarla bittiğini bunu bana okuyan âmâ Ahmet Reis'ten öğrendim (....).

Bu mısradan anlaşılıyor ki, zavallı Mehmetçik, son nefesini Yemen'in fırın içi gibi yanan çöllerinde vermiştir."⁷⁷

Elimdeki destan⁷⁸ Kaygılı'nın verdiği bilgilerden bir kısmını kuşkuyla karşılamamızı gerekli kılıyor. Her şeyden önce şu soruya açıklık getirmeliyiz:

Kaygılı, destanın ozanı olarak, destanı kendisine yazdıran Ahmet Reis'ten naklen, Konik Mustafa Çavuş adında birini göstermektedir. Oysa destanın bende bulunan eksiksiz ve orijinal metninin son dörtlüğünün son dizesinden bu destanın Lisanî mahlaslı bir âşik tarafından söylendiği anlaşılıyor⁷⁹. Bu tür basma destanlarda destan sahibinin mührünün bulunması gelenek olduğu halde bunda böyle bir şey yoktur.⁸⁰

-III-

Yemen, Türk halk edebiyatına ayrılık ve özlem dolu ürünler kazandırmış; Osmanlı Devleti'ni yormuş, yıpratmış uzak bir Arap ülkesi... Anadolu'ya uzak ve iklim yönünden Anadolu insanını bunaltacak ölçüde sıcak olan Yemen, pek çok Türk askerine mezar olmuştur. Oğlu, kocası ve kardeşi giden, gidip de dönmeyen nice ana-babalar, gelinler ve bacı-kardeşler bu Yemen üstüne içli türküler, ağıtlar yakmışlardır. Bunlar gözden geçirilirse halk edebiyatımızda ne denli önemli oldukları ortaya çıkacaktır.

⁷⁷ Osman Cemal Kaygılı, *Age.*, 25-26. sayfalar.

⁷⁸ Destan 40X13 cm boyutlu gazete kâğıdına taşbaskı ile basılmıştır. Sağdan sola numaralanarak verilen dörtlükler, birbirinden çizgilerle ayrılan, boylamasına dört, enlemesine on sütun oluşturmaktadırlar. Böylece oluşan 40 kareye 39 dörtlük yerleştirilmiş bir kare de boş bırakılmıştır.

⁷⁹ Muhtar Yahya Dağlı'nın *Tokatlı Gedâyi* (1943, İstanbul) adlı kitabında Kumkapı ve Yenikapı Semai kahvelerinden söz edilirken Lisânî'nin de adı geçiyor. Bu kısımları olduğu gibi aktarıyorum:

"Hulasa, bu kahve yukarıda yazdığım gibi saz şairlerinin ve bu meslekte yetişenlerin bir terakki ve tekâmül merhalesi sayılan bir yerdedir.

Lisanî, Yeksanî, Mahcubî, Hicabî, Püryanî, Salikî, Dertli, Yesarî, Ceyhunî, Çınarî ve diğer birçok saz sairleri bu kahveye uğramış, saz ile söz ile, ses ile hünerini göstermiş, noksanını burada ikmal etmiş ve sonra her biri yeni âşiklar ve şairler yetiştirerek bu mesleği yaşatmağa çalışmışlardır." (s. 12)

"Şunu da ilâve edeyim ki, bu iki semtin kahvelerinde şiir söyleyen ve saz çalan şairlerin çoğu 'Ermeni'dir. Fakat bunların her biri ya doğrudan doğruya Bektaşîliğe intisap suretiyle Müslümanlığı kabul etmişler veyahut Müslümanlara benzemek üzere şiirlerinde birer Müslüman mahlası almışlardır. Nitekim yukarıda ismi geçen Püryanî, Mahcubî, Lisanî, Yeksanî ve daha bir çok şairler buna birer misaldir." (s. 13).

⁸⁰ Sonraki yıllarda Yemen Destanı'nın Osmanlıca ve Ermeni harfli Türkçe yazma kaynaklarda başka nüshalarını da okudum ve şair olarak her zaman Lisânî mahlasının geçtiğini gördüm.

Hemen hepsinde özlem dolu dizelere rastlamak mümkün. Ayrıca Yemen'in uzak, çöllük ve sıcak oluşu da sık sık konu olur bu türkü ve ağıtlara⁸¹.

Bu destanın son dörtlüğündeki "Bin iki yüz doksan ezberim" dizesi Yemen savaşlarını konu edinen bir kitapta rastladığım küçük bir notla oldukça uygunluk gösteriyor. Bu notta şöyle denilmektedir:

"Fırka-i ihtiyatiyyenin 'Konfide'ye vüsûli olan 1286 senesi Kânûn-ı evveli gâyesinden itibaren 1289 senesi Nisanı gâyesine değin, 28 ay zarfında Yemen'e ve Asir'e gerek taburların teşkîliyle ibtidâ gelen asker ve gerek müddet-i ihtiyâtiyyesini tekmîl edüb de istibdâlen giden askerlerin yerlerine gelenlerin cümlesi olarak mahal-li mezkûre 2200 kûsür efrâd gelüb gitmiştir⁸².

Bu cümle, destanın sonunda verilen tarihten bir yıl önce Yemen'e asker gönderildiğini gösteriyor. Bundan destanın yazıldığı yıllarda Yemen, konusunun güncelliğini yitirmemiş bir konu olduğunu çıkarıyoruz. Destancılıkta bu çok önemlidir. Halk böyle zamanlarda bu tür eserlere aşırı bir ilgi gösterir. Bu tür eserlerin çalınıp söylendiği yerlere devam eder, metni ezberler ya da bir kenara not eder... Olanak bulursa da "destancı" dan bir destan satın alır ve saklar.

Bu yazıyla verdiğim destan yukarıdaki alıntı cümlede geçen tarihlerde Yemen'e giden ve bir daha dönmeyen Hristiyan asıllı bir doktor binbaşı için yazılmıştır. Bunu, destanın şu dörtlüğündeki "Hekim Pol söyledim emsâl içinde", 38. dörtlükteki "Binbaşı Hekim Pol şöhretim yetse", 39. dörtlükteki "İsmim Hekim Pol'dür budur kudretim." dizelerinden çıkarıyoruz. Destancı 35. dörtlükte, Binbaşı Hekim Pol'ün ölürken Müslüman olduğunu "Son nefesde etdim ikrâr imânî" diyerek belirtiyor ve Müslüman halkın ilgisini toplamak istiyor. Destancılar bu tür sözleri okuyanların, dinleyenlerin dikkatini çekmek için, sık sık kullanırlar.⁸³

-IV-

Âşık Lisânî (Eğer bir okuma ve tesbit yanlışı yoksa) son dörtlükteki 1290 (Milâdî 1874) tarihine göre XIX. yüzyılda yaşamış olmalıdır... Devrindeki halk ozanlarının uyduğu dil geleneğini onun destanında da görmek mümkün. Arapça ve Farsçadan alınma sözcükler, bu sözcüklerle kurulmuş tamlamalar çok sık kullanılıyor. Bu tamlamalardan bir kısmı da yanlış kurulmuş. Destancının kulaktan duyma bir kültürle şiir söylediği belli

⁸¹ Cahit Öztelli, *Evlerinin Önü (Bütün Halk Türküleri)*; İstanbul, 1972, s. 637-646.

⁸² Asaf Tanrıkut, *Yemen Notları*; Ankara, 1965, s. 20.

⁸³ Yıllar sonra vardığım düşünce şudur: Ermeni asıllı Lisânî'nin sözünü ettiği "imân" Hekim Pol'ün Müslüman oluşuna değil "kendi dinince bir imân"a işaretidir. Ancak "Müslüman halkın ilgisini toplamak" yorumunda da haklılık payı bulunduğunu unutmamak lâzımdır. Destan'da geçen "Nahnu kasmnâ" âyetinin Ermeni âşıklarca da rahatlıkla kullanılabileceğini, gördüğüm başka âyet örneklerinden yola çıkarak söyleyebilirim.

oluyor⁸⁴. Bu durumda böyle metinleri sağlıklı okumak, ne demek istendiğini anlamak güçleşiyor doğal olarak. Destan, üstelik çok savruk bir yazı ile yazıldığı için metni güçlkle ortaya çıkarabildim; bir iki dizeyi de yorumlayarak okudum⁸⁵.

YEMEN DESTANI

Nahnü kasemnâ'da⁸⁶ vâcibü'l-izzet
Böyle hükm eylemiş hatt-ı pîşânî
Kirâmen Kâtibîn hâme-i kudret
Her kula bir gûnâ yazmış fermânî

Kula vâcib sabır şükr ü kanaat⁸⁷
Sabredenler mutlak bulur selâmet
Dâlâletde kala Pirden al himmet⁸⁸
Ol vakit anlarsın sırr-ı nihânî

Bu dehre gelmeden ne ise maksûd
Rah-ı hakikatde bulursun mevcûd
Fedâ kıl mürşide cân ü ser vücûd
Sana ayân eden yahşî yamanî

Biraz muhtasarca eyleyim sohbet
Bî-hesâbdır zîrâ çekdiğim zahmet
Hâlîm hikâyetdir âleme ibret
Halka vasf edeyim der-i beyânî

Mevlûdum İstanbul'a dil herî⁸⁹
Afânî hânemdir Beyoğlu şehri⁹⁰
Mekteb-i Tibbî'de çok çekdim kahrî
Rûz u şeb anarak pîr ü Lokmân'î

⁸⁴ "Etibbâ-yı Meclîs" (10. dörtlük), "Hasret-i Âteş" (30. dörtlük) tamlamaları yanlış kurulmuştur. Bkz.: yazımızın sonundaki sözlük.

⁸⁵ Okuyamadığım dizelerle ilgili görüşlerini belirtmek zahmetine katlanan değerli yazar Sayın Enver Naci Gökşen'e [1916-1986] burada teşekkür ederim.

⁸⁶ "Nahnü kasemna": *Kur'ân'dan alınma* bir ayet olan bu sözler [öncesi ve sonrasıyla] (Zuhruf Sûresi, 32. âyet), "Rabbinin nimetlerini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların maişetlerini bile aralarında (onlar değil), biz taksim ettik." anlamındadır. Bu âyeti kimi halk ozanları sık sık kullanırlar. Örnek olarak Dertli'nin "Nahnü Kasemnâ'da taksimde Mevlâ", "Nahnü Kasemnâ'yı bilmen mi Dertli?" dizelerini gösterebiliriz. Bu örneklerin sayısını çoğaltmak mümkündür. Fazla yer tutacağı düşünüülerek öteki örnekler alınmamıştır.

⁸⁷ Bu dizedeki "şükr" sözcüğü metinde "şehr" biçimindedir.

⁸⁸ Bu dizedeki "kala" sözcüğünün doğrusu "kalınca" olmalı.

⁸⁹ "Herî" sözcüğünün anlamını bulamadım.

⁹⁰ Bu dize sağlıklı okunamıyor.

Tıfl iken pend aldım ilim talebde
Tabiatı halîm ağır meşrebde
Dokuz sene ta'lim etdim mektebde
Sâye-i devletde aldım meydânı

İnd-i etibbâda meşhûr bülendim
Hayli zaman bu hâl üzre eğlendim
San'at sayesinde doktor söylendim
Gün güne artırdım şöhret ü şânı

Hekim Pol söylendim emsal içinde
İcrâ'-yi san'atla bu hâl içinde
Kadr-i vâlâ ehl-i kemâl içinde
Hünerle kazandım Rütbe-i Sâni⁹¹

Hayli dem eğlendim Âsitâne'de
Meğer nasîb varmış âb ü dânedede
Bülbül veş inlerim özge lânedede
Per açub havâya etdim cevânı

Ettibbâ-yı Meclis eylemiş tertîb
Dâr-ı Şûra böyle görmüş münâsib
Hâsılı Yemen'e düş oldu nasîb
Geldi sıdık u sadâkatin zamanı

Felek ayrılıktan verdi nişâne
Dü çeşmim boyandı hûn-ı giryâne
Hal(i)fe gerû dönmez emr-i şahane⁹²
Feda kılmak gerek ser ile cânı

Bâb-ı Serasker'den emr ü irâde
Yemen'e azimet etdim piyâde
Ağlayub feryadı kıldım ziyâde
Elvedâ' ederek dostu yârânı⁹³

⁹¹Rütbe-i Sâni: Osmanlılar'da devlet memurlarıyla halktan kimselere verilen paye ve unvanlardan ikinci derecede olanı.

⁹²"Hal(i)fe" sözcüğü "geri, arka" anlamlarına gelen "halfa" sözcüğünün yazımı ile yazılmıştır.

⁹³Bu dörtlük O. C. Kaygılı'da:

Babiseraskeriden emr ü irade
Memleketten kalktık geldik piyade
Feryadü figan pek de ziyade
Kucaklayarak dostu yaranı

biçimindedir.

Razı oldum Hak'dan gelen zuhûra
Vedâ'laşub doğru gittim vapura
Alay vazifesi hengâm (- ı) sürûra
Çarhlar döndü vapur buldu ummanı

Askerle vapuru donattık sardık
Sâde gök görünür kara arardık
Kırk üç günde tamam Yemen'e vardık
Vapur lenger atdı buldu limânı⁹⁴

Hak din ü devlete vermesün zevâl
Ânide yetişdi dört çifte sandal
Çıkımd iskeleye zâbitân emsâl
O şehri tebdil-hâl etdim seyrânı⁹⁵

Çekdiğim çileyi edemem nakil
Sıcaktan kimsede kalmamış akıl
Ahâlisi düşman Arab pek sakîl
Susuz kırmak ister bunca insânı

Tam üç sene çölden çöle koşardım
Kelle koltuk nice dağlar aşardım
Hastalar hâlini görüb şaşardım
Gece gündüz yetir(ir)dim dermânı⁹⁶

Bu hâl ile mürur etdi çok zaman
Hidâyet Mevlâ'dan alt oldu düşman
Şükr ola selâmet kurtardı Yezdân
Tekrar âzâd kıldı yaradan Gâni

⁹⁴ Bu dörtlük O. C. Kaygılı'da:

Askerle vapuru donattık, sardık
Sade gök görünür kara arardık
Tam kırk üç günde Yemen'e vardık
Vapur lenger attı bulduk limanı

biçimindedir.

⁹⁵ Bu dörtlük O. C. Kaygılı'da:

Halk dinü devlete vermesin zevâl
Yetişti anide bir alay sandal
Hep çıktık iskeleye akranü emsal
Şehirde tebdilen ettik seyranı

biçimindedir.

⁹⁶ "Yetir(ir)dim" sözcüğü "yetirdim" biçimindedir. Böyle olunca bir hece eksik geldiği için tarafımdan düzeltildi.

Helâl olsun deyü ni'met-i devlet
Gece gündüz koşar çekerdim sıklet
Artırayım deyü sıklı u sadakât
Geşt ederdim nice berr ü yabânı

Neferin zâbite koyduğu kindir
Zabitle hekimin ölümü bendir⁹⁷
Orduda aranmaz kimler kimindir
Herkes kurtarmağa çalışur cânı

Bir gün bakdım bir yüzbaşı Arnabud⁹⁸
Çehresini asmış misâl-i Nemrud
Nabzını yokladım pek sağılara vücud
Bildim kaçmak ister fi'l-i şeytânı

Dedim ki devlete ola hiyânet
Yalansın sende yok zerrece illet
Meğer kin bağlamış bana ol nekbet
Eyvah bilemedim dostu düşmânı

Dedi beni kurtar seni göreyim
Çürük çıkar ne istersen vereyim
Asker ocağından defter düreyim
Gönlüm arzuluyor şimdi vatânı

Dedim bana böyle sen açma sohbet
Sana yüzbaşılık vermişdir devlet
Sonra gözün tutar yediğin ni'met
Sende din gayreti yok mu külhânı

Bu kadarca etdim tekdiri ana
Meğer kasdı varmış bendeki cana
Birkaç günden sonra mahfice bana
Gülerek çadıra geldi siryânî⁹⁹

Dedi beni çürük çıkarmadın sen
Gülüğe aldandım davranmadım ben
Çifte yağlı kurgun sıkınca birden
Doldurdu çadırı barut dumanı

⁹⁷ "bendir" sözcüğüne bir anlam verilemedi.

⁹⁸ Arnabut: Arnavut.

⁹⁹ "Siryânî" sözcüğüne de anlam veremedim. "Süryânî" sözünden bozulma olabilir.

Göz açub yummağa kalmadı zaman
Başladı akmağa seller gibi kan
Anladım gidecek benden şirin can
Ruzigâra gitdi ömrüm harmanı

İki gözlerime çekildi perde
Yemen çöllerinde garib yerlerde
Hakkımı Hak etsün rûz-i mahşerde
Yaradan eylesen ulu divânı

Felek zehir kardı tatlı ağıma
Görün dostlar neler geldi başıma
Kadem basdım yirmi sekiz yaşıma
Gençlikde terk etdim fâni cihânı

Anam atam haşre kadar ağlasun
Matem etsün kareleri bağlasun
Hasret-ı âteşe ciğer dağlasun
Bülbül veş eylesün âh ü figânı

Eyvah göremedim kardaşlarımı
Armağan gönderdim gözyaşlarımı
Yitürdüm bu kadar sırdaşlarımı
Felek ters çevirdi çerh-i devrânı

Amansız zamansız çim bî-nihayet
Mevlâ kul başına vermesün firkat
Mezarım belürsüz oldu âkıbet
Kıyamete hasret kodum kalanı

Emr-i Hak bu imiş sözlerin buldu
İşiden ahbaba bir ibret oldu
Dostum kan ağladı düşmanım güldü
Tecelli kadere verdi noksanı

Ne ahbâb ne yârân [geldi] mevtâma
Bana kefen oldu tenimde câme
Düşmesün düşmanım bu serencâme
Kimse çekmiş değil böyle hicrânı

Kaderim bu yüzden gösterdi zuhûr
Bu fâni cihanda olmadım mesrur
Hak bana, selâmet kalana sabur
Son nefesde etdim ikrar imânı¹⁰⁰

¹⁰⁰ Bu dize Osman Cemal Kaygılı'da da aynen geçmektedir.

Dostlar unutmasun duadan beni
Felek türâb etdi bu nâzik teni
Haşre dek edeyim âh ü şiveni
Memuriyyet yedi bu nâtuvânı

Sakın aldanmayın fâni cihâne
Ecel müsemma kaza bahâne¹⁰¹
Bu kadar takrîre geldi lisâne
Muhtasar söyledim bu dasitânı

Binbaşı Hekim Pol şöhretim yetse
Dost odur ruhuma bir rahmet etse
Tenim türâb mezârımda ot bitse
Derûnumdan gitmez hasret sûzânı

[Sene] bin iki yüz doksan ezberim¹⁰²
İsmim Hekim Pol'dür budur kudretim
İfade eyledim dosta kederim
Halka vasf-eyledi *Âşık Lisânî*

-V-

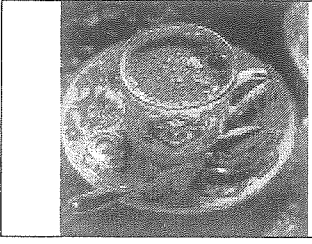
SÖZLÜK

Âb ü dâne: yiyecek, içecek anlamında; **Ağır meşreb:** ağır tabiatlı; **Azîmet:** gitme, gidiş, **Bâb-ı Serasker:** Doğrusu Bâb-ı Seraskerî. Harbiye Nezareti, Genel Kurmay Başkanlığı; **Berr ü yabân;** bozkır, vahşi toprak; **Bî-nihâyet:** Sonsuz; **Bülbül veş:** Bülbül gibi; **Bülend:** yüksek, yüce; **Câme:** elbise, giysi; **Cevlân etmek:** dolaşmak, şiirde uçmak anlamında; **Çerh-i devrân:** dönen çark, döndükçe insanların alın yazısını oluşturan felek ve onun çarkı, dünya, kader; **Çifte sandal:** kürekleri bir adam tarafından çekilen iki kürekli sandal, **Çün:** çünkü; **Dalâlet:** Doğru yoldan sapma; **Dâr-i Şûrâ:** Dâr-ı Şurâ-yı Askerî - Osmanlılarda yüksek derecede bir askerî meclis; **Derûn:** iç taraf, gönül; **Dü çeşm:** iki göz; **Ehl-i kemâl:** olgunluk sahibi kimse; **Emr-i Hak:** Tanrı'nın buyruğu, genellikle Tanrı'nın ölüm buyruğu; **Emr-i Şâhâne:** hükümdar emri; **Emr ü irade;** iki sözcük de buyruk, emir anlamına gelir; **Emsal:** aynı yaşta ya da rütbede olanlar; **Etibbâ-yı Meclîs:** doğrusu Meclis-i Etibba – Tabipler Meclisi, Tabipler Odası; **Fi'l-i Şeytânî:** şeytanca davranış; **Firkat:** ayrılık; **Ganî:** Tanrı'nın adlarından biri, zengin, varlıklı, bol anlamında; **Geşt etmek:** gezmek, dolaşmak; **Gûna:** türlü, çeşitli; **Halim:** yaradılıştan yumuşak huylu; **Hâme-i kudret:** Kudret kalemi, Tanrı buyruğu ile yazan kalem; **Hasret-i âteş:** doğrusu ateş-i hasret - özlemin ateşi anlamında; **Hatt-ı pişânî:** alın yazısı; **Hengâm:** zaman, mevsim; **Hicrân:** ayrılık, iç acısı; **Hûn-i giryân:** kanlı gözyaşı anlamında; **İcrâ-yı san'at:** sanatın gereklerini yerine getirmek, sanat yapmak; **İkrar:** dil ile söyleme, kabul etme; **İnd-i etibbâ:** doktorlar

¹⁰¹ Dizede hece eksikliği vardır...

¹⁰² Bu dize de iki hece eksikti... Başa "sene" sözcüğü eklenerek düzeltildi.

yanında; **Kadem basmak**: ayak basmak, (girmek); **Kadr**: değer, itibar; **Kirâmen kâtibin**: insanların iki tarafında sevap ve günahları yazan melekler; **Lenger atmak**: gemilerin liman ya da benzeri yerlerde durmak için demir atmaları; **Mahfice**: gizlice; **Mekteb-i Tıbbiye**: (eskiden) Tıp Fakültesi; **Mesrûr**: sevinçli, mutlu; **Mevlûd**: İnsanın doğduğu yer; **Mevtâ**: cenaze, ölü; **Misâl-i Nemrûd**: Nemrut gibi; **Muhtasar**: kısaltılmış, kısa; **Mürur etmek**: geçmek; **Müsemmâ**: belirlenmiş, adlandırılmış; **Nâ-tûvân**: güçsüz, kuvvetsiz; **Nekbet**: uğursuz, kötü; **Nimet-i devlet**: devletin iyilikleri; **Pend**: öğüt; **Per**: kanat; **Râh-i hakikat**: gerçeğin yolu; **Rûz u Mahşer**: kıyamet günü; **Rûz u şeb**: gece ve gündüz; **Sakîl**: can sıkıcı, çirkin, şirde kötülük anlamı taşıyor; **Sâye-i devlet**: devletin yardımı, koruması; **Serencâm**: başa gelen olay; **Sıdk u sadâkat**: doğruluk ve içten bağlılık; **Siklet**: ağırlık, sıkıntı; **Sırr-ı nihân**: gizli sır; **Sürûr**: sevinç; **Şiven**: yas, inleme, sızlama; **Takrîre**: doğrusu takrîr - anlatma, anlatış; **Tebdil hâl**: hâl değiştirme, başka kılığa girme; **Tecelli**: görünme, belirme; **Tıfl**: küçük çocuk; **Türab** : toprak; **Vâcib ül-izzet**: gerekli olan yücelik, tanrı; **Vâlâ**: yüksek, yüce; **Yahşi-Yaman**; iyi, kötü; **Yârân**: dostlar, sevgililer; **Yezdân**: Tanrı'nın adlarından biri; **Zabitân**: zabıtlar, subaylar; **Zevâl**: sona erme, yerinden ayrılıp gitme; **Zuhur**: Görünme, ortaya çıkma.

Kahve Yemen'den gelir

Önceleri kahve Yemen'den geldiği için¹⁰³ “Yemen” deyince aklımıza ilk olarak kahve gelir .

“15. yüzyılda Arabistan'ın güney kesimlerinde ve Yemen'de başlayan kahve tarımıyla birlikte kahve içme alışkanlığı öylesine artıyor ki, batıya doğru hızla yayılarak 16. yüzyılda Türkiye'ye oradan da 17. yüzyılda Avrupa ülkelerine ulaşıyor.

16. yüzyılın başlarında Mısır ve Hicaz'ın fethedilmesinden sonra, kahve Yemen yoluyla Habeşistan valisi Özdemir Paşa tarafından Kanuni Sultan Süleyman döneminde (1520-1566)¹⁰⁴ Yemen'den saraya taşıyor. Kahveyi, (Türk kahvesini), sarayın görkemli salonlarında, 40 kişilik kadrolu kahveci ustaları tarafından özenle Sultan'a servis ediliyor. Harem'de cariyelere doğru kahve pişirme dersleri başlıyor.

1615'te Venedikli ve 1650'de Marsilyalı tacirler de “Türk Kahvesi”ni dünyaya yayıyorlar. Böylece Kahve ve kahve kültürü dünyaya Türkiye'den yayılıyor.”¹⁰⁵

Kahve halk arasında o kadar sevilip yaygınlaştı ki, misafire ikram edilen en kıymetli ikram.. Yorulunca dinlenmek ve keyif için içilen bir içecek oldu. Kahve “*Bir kahvenin kırk yıl hatır vardır*” özlü sözü, şiir, türkü ve manilere kadar halkın yaşantısında girdi.

Kahve ile birlikte tabiki Yemen'de halkın yaşamının bir parçası oldu. Mesela “*Yeter ki bir tabak balın olsun, arısı Yemen'den gelir*” sözü halk arasında kullanılır.

Ezgileri, sözleri farklı olsa da Edirne, Çankırı, Burdur ve Urfa'da “*Kahve Yemen'den Gelir*” türküsü söylenir. 1929 yılında İstanbul Belediye Konservatuvarı tarafından derlenerek 8. defterde yayınlanan “*Kahve Yemen'den Gelir*” türküsü aradan 77 yıl geçmesine rağmen, hâlâ dillerde söylenmektedir.

¹⁰³ Önceleri Kahve Yemen'den gelirdi, şimdi ise Amerika'dan Jacobs ya da Nescafe markasıyla gelir oldu.

¹⁰⁴ S.Sabri Kürkçüoğlu, Şanlıurfa Halk Kültüründe "Mırra" (Acı Kahve) ile Oda ve Kahvehaneler, Makale, Uygarlığın Doğduğu Şehir Şanlıurfa, ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa.

¹⁰⁵ Kaynak: <http://www.steps365.com/haber>

Yine İbrahim Tatlıses'in okumasıyla meşhur olmuş "**Kahve Yemen'den Gelir**" türküsü yaklaşık 70-80 senedir Şanlıurfa'da da söylenir. Türkünün sözleri şöyledir:

*Kahve Yemen'den gelir
Bülbül çimenden gelir
Yâri güzel olanın
Her gün hamamdan gelir*

Kahve, edebiyatımızın bir parçası olmuş "Sabah ile sabah ile Kahve gelir tabak ile", "Bir fincan kahve olsam kırk yıl hatırım vardı" gibi birçok türküde ve şiirde de sıklıkla kullanılmıştır.

"Kahve Yemen'den Gelir"¹⁰⁶ adlı makalemde Yemen'le ilgili halk arasında söylenen bir şiirden şöyle bahsetmiştim: "Şairlerin hazırcevaplığı yanında bazen de sözle ifade etmek istediklerini o anda (irticalen) söyledikleri şiirle ifade ederler. Bu konuya çok güzel bir örneği Osman Güzelgöz anlatmıştı.

Eskiden Urfa'da şairlerin edip ve yazarların uğrak yeri olan "**Vahab'ın Kahvesi**"¹⁰⁷ gibi kiraathaneler varmış. Bu yerleri işletenler de şiire meraklı kişilermiş. İşte Urfa'da o kiraathanelerden birinde yaşanan bir olayı Osman Güzelgöz¹⁰⁸ bize şöyle nakletti:

"Şairin biri kahvesini içmiş her zaman olduğu gibi kahveciye içtiği kahvenin bedeli olarak 5 para veriyor. O ara kahveye de zam gelmiş. Kahveci de şiirle alâkalı biri; muhatabı da şair olunca kahveye zam geldiğini bir dörtlükle söylüyor.

Kahveci, şaire şöyle diyor:

*"Kahve Yemen'den gelir, yolları Irak
Beş para yetmez on para bırak."*

Şair de hiç bozuntuya vermiyor ve cevabı yapıyor:

*"Kahve Yemen'den gelir yolları sapa.
Beş para yetmezse, kahveyi kapa. "*

Yemen ellerinde Veysel Karani

Yemen'in aklımızda kalmasının bir nedeni halkımız tarafından çok sevilen Veysel Karanî hazretlerinin Yemen'de yaşamış olmasıdır.

¹⁰⁶ **Abuzer Akbıyık**'ın "Kahve Yemenden Gelir" Makalesi Bizim Urfa Gazetesi ve www.urfahaber.net sitesinde yayınlanmıştır, 2006.

¹⁰⁷ **Vahab'ın Kahvesi** : Bu kahvehane Şanlıurfa'da Saray Caddesi'nde idi. Yıkılarak yerine Yetkin Pasajı yapıldı. Bu yapı kahvehane olmadan önce develik olarak **Yemen Askeri Mustafa Saraç Efendi** tarafından yaptırılmıştır. (S.Sabri Kürkçüoğlu'nun Şanlıurfa Halk Kültüründe "Mirra" (Acı Kahve) ile Oda ve Kahvehaneler Makalesinden).

¹⁰⁸ **Osman Güzelgöz**, Gazeteci-Yazar, Sağlık Bakanı Basın Müşaviri.

Peygamber efendimiz zamanında yaşamış büyük veli olan Veysel Karanî'nin tam adı Üveys Bin Amir-i Karenî'dir. 555-560 yılları arasında Yemen'in Karen köyünde doğmuştur. Babasını 4 yaşında kaybetmiştir. Deve çobanlığı yapmıştır.

En önemi özelliği peygamber efendimize olan aşkı, bir an bile rabbini unutmuyarak ibadet etmesi, af dilemesi ve annesine olan saygısıdır. Veysel Karanî Hazretleri haram bilmez, yalan söylemez. Her hâli, her hareketi her sözü insanlara ibret ve nasihat olmuştur.

Hz. Veysel Karanî Müslüman olduktan sonra yüce peygamberin nurlu yüzünü görebilmek aşkıyla yanar tutuşur. Allah Resulü'nü görme arzusunu birkaç defa pek sevdiği annesine açarsa da, çok ihtiyar ve âmâ (kör) olan annesi, kendisine bakacak kimse olmadığından izin vermez. Hz. Veysel Karanî'nin yaşı kırkın üzerine gelir. Oğlunun gönlünde patlayan yanardağları çok iyi hisseden anne, çaresiz "Ancak Medine'ye gidip hemen gelmek, Hz. Peygamber'i orada bulamayacak olursa teşriflerini beklemeden dönmek." Şartıyla kendisine izin verir. Gönlü Allah aşkıyla, Peygamber muhabbetiyle dolu olan Hz. Veysel Karanî, izin alınca durmaz ve Medine yollarına koyulur. Issız vadiler, dağlar, tepeler, kızgın çölleri aşar ve Peygamber beldesi Medine'ye ulaşır. Hz. Peygamber'in evine giden Hz. Veysel Karanî, Peygamberimizi evde bulamaz. Peygamber Efendimiz o sırada Tebuk Seferi'ndedir. Peygamberimizi bulamayınca çok üzülür. Hz. Veysel Karanî, annesine verdiği sözü hatırlar Hz. Aişe (R.A.)'ye "Kainatın efendisine selamımı söyleyiniz. Cennet sabahlarını andıran mübarek yüzlerini doya doya görmek isterdim. Lütfen, içimin aşk-ı Muhammed'i (S.A.V.) ile yandığını, gönlümün bitmez niyazını bildiriniz." Diyerek ayrılır ve tekrar Yemen yolunu tutar.

Peygamber Efendimiz seferden dönünce Hz. Aişe'ye şöyle hitap ettiler: "Ya Aişe, evimize hangi ulu kişi geldi? Bu Rahmani kokular, bu İlahi lezzet nedir? Ey Allah'ın Resulü; Yemen Oymağı'ndan Karen köyünden Üveys adında bir zat sizi ziyarete geldi. Mukaddes Cemâlinizin bağı yanık âşiklarındanmış. Zat-ı âlinizi bulamayınca çok üzgün bir halde ayrıldı. İşte o adam gittikten sonra evin içinde bu ulvi kokuları hissettim." Ya Aişe, sen o zatı gördün mü?", "Evet ey Allah'ın Resulü. Sağ gözümün ucu ile baktım.", "Öyleyse o gözünü bende ziyaret edeyim. Görüşün ve gördüğün mübarek olsun." Bir müddet sonra Mescid-i Nebevi'ye geçen Resulullah, Sahabelerine seslendiler; "Müjdeler olsun, Üveys'i gören gözü ziyaret ettim, gelin siz de benim gözümü ziyaret edin. Ve buyurdular; "Bana Yemen tarafından rahmanî kokular geliyor. Şüphesiz tabii'nin en hayırlısı Üveys'tir." Resulullah son hastalıklarında Hz. Ömer, Hz. Ali ve Hz. Aişe'ye vasiyet buyurdular: "Benden sonra arkamdaki hırkamı, Üveys'e veriniz." Bu vasiyet üzerine Peygamberimizin vefatından sonra Hz. Ali ve Hz. Ömer tarafından Peygamberimizin Hırka-i Şerifi Hz. Veysel Karanî'ye verildi.

Veysel Karanî Hazretlerinin kutlu hırkası elden ele geçer Hicri 1028 yılında 2. Osman Han'a hediye edilir. Günümüzde hâlen İstanbul Fatih'teki Hırka-i Şerif Camii'nde muhafaza edilmektedir.

Hazreti Peygamberi hiç görmediği hâlde inanması ve gönülden bağlanması, Peygamber tarafından da müjdelenmesi tasavvufta bir

mürşide ulaşmayı onun ruhaniyetinden feyiz alanlara "üveysi" denilmesine yol açmıştır.

Veysel Karanî'nin nereye ve nasıl defnedildiği konusunda kesin bir bilgi yoktur. Veysel Karanî halk tarafından çok sevilmiştir. Bu yüzden pek çok yerde kabirleri bulunmaktadır. Bunlardan biri de Siirt ili Baykan ilçesinin 8 Km. güneybatısında bulunan Ziyaret Beldesi'ndeki Hz. Veysel Karanî türbesidir.

Yunus Emre'nin Veysel Karanî ile ilgili şiiri halk tarafından çok sevilmiş ve bestelenerek tasavvuf meclislerinde okunmaktadır.

*Rum'da Acem'de aşık olduğum,
Yemen illerinde Veysel Karanî
Hak peygamber sevdi ve dostum dedi
Yemen illerinde Veysel Karanî*

*Anasından doğup dünyaya geldi
Melekler altına kanadın serdi
Resulün hırkasını tacını giydi
Yemen illerinde Veysel Karanî*

.....
*Yunus eydür gelin biz de varalım
Ayağın tozuna yüzler sürelim
Hakk nasip eylesin komşu olalım
Yemen illerinde Veysel Karanî.*

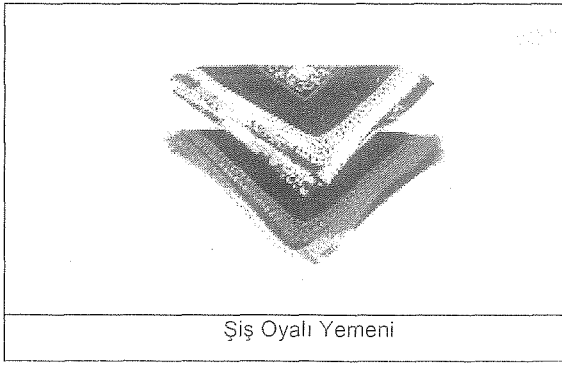
Baş örtüsü ve bir çeşit ayakkabı Yemeni

Yemen coğrafi olarak bize uzak olmasına rağmen sanki bir komşu ülkeymiş gibi folklorumuza girmiştir.

Osmanlı döneminde ülkenin her yanından Yemen'e gidip gelenler olmuş, ilgi ve yansımalar da bunun eseri olsa gerek.

Yemen 400 yıl Osmanlı'nın hâkimiyetinde gerek asker gerekse sivil memur olarak gidenlerden bir kısmı Yemen kızlarıyla evlenmiş ve orada kalmıştır.

Böyle bir anısını Fikret Otyam bize anlatmıştı. Yemene giden dedesi dönmemiş, yıllar sonra onu aramaya gitmiş ve bulamamış. Yemen gezisini bize bir sohbetimizde uzun uzadıya anlatmıştı.

Şiş Oyali Yemeni

Bilindiği gibi "Yemeni" kelimesi de dilimizde de başörtüsü ve bir çeşit ayakkabı olarak kullanılmaktadır.

Üzeri elle boyanarak ya da kalıpla basılarak desen verilmiş, genellikle kadın başörtüsü olarak kullanılan kare biçimli, büyükçe tülbent'e "Yemeni" denilmektedir. Üçgen biçiminde katlanmış arkası sebet biçimde başa bağlanmış ve uçları alın üzerinde düğümlenmiş yemeniye de "Salma Yemeni" denilmektedir. İlk olarak Yemen'de yapıldığı ya da Yemen yoluya Hindistan'dan geldiği için bu ad verildiği söylenmektedir.

Yemeni birçok türküde yerini bulmuştur.

Bir Kıbrıs türküsünde:

*Yemenimin ucuyla
Yaktı beni acıyla
Ayda bir selam yolla
Datlı dilin ucuyla*

Bolu türküsünde:

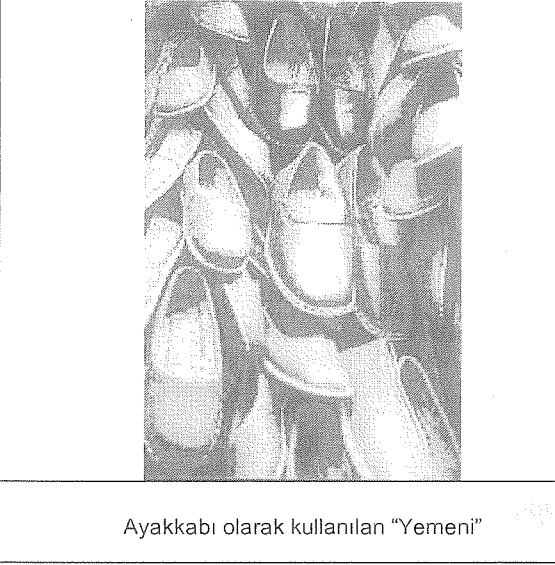
*Yemenimin uçları
Ben çıkamam yokuşları
Beni baştan çıkarın
Ah şu Bolu'nun kızları*

İzmir türküsünde:

*Yemenimin yeşili
Ben kaybettim eşimi
Yemenim sende kalsın
Sil gözünün yaşını*

Diyabakır Türküsünde:

*Yemenim turalıdır
Sevdiğim buralıdır
Yârimi eller almış
Ciğerim yarlıdır*

Ayakkabı olarak kullanılan "Yemeni"

Adana, Antakya, Diyarbakır, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Şanlıurfa gibi Anadolu'nun birçok yöresinde kullanılan bir deriden yapılmış bir çeşit ayakkabıya da "Yemeni" denilmektedir. Yemeni; üstü kırmızı ya da siyah deriden, tabanı köseleden dikilen topuksuz ve çok sıhhatli olan ayakkabıdır. Yemeniye; bazı yörede "Postal" veya "Köşker"de denilir. Yemeni eskiden çok kullanıldığı için "Yemenicilik" çok revaçta bir meslekti. Bu nedenle birçok şehirde "Yemeniciler Çarşısı" da bulunur. Yemeninin, Yemen'de Yemen-i Ekber isminde biri tarafından icad edildiği ve kendi ismini verdiği, Yemen'den Haleb'e oradan da Anadolu'ya geldiği halk arasında anlatılır.

Türkülerin öyküsü de, türküler kadar güzel

Gazeteci-Yazar Savaş Ay "Türkülerin öyküsü de türküler kadar güzel" makalesinde 109 Yemen'den şöyle söz ediyor:

"...Aslında hemen her türkünün bir öyküsü var. Bunlar en az türküler kadar güzel öyküler. Zaman içinde otantik hallerinden acuk sapsa, esnese de yine zengin hayallere savuruyor bizi onlar. Aklima gençlik yıllarım, Türk

¹⁰⁹ Savaş Ay "Türkülerin öyküsü de türküler kadar güzel", Makale, 29.09.2004 Sabah Gazetesi.

Folklor Kurumu'ndaki nazariyat dersleri günlerim geldi. Yücel Paşmakçı, Mustafa Hisarlı, Sâdi Yaver Ataman, Ömer Şan, Bilge Şan, Mehmet Özbek, Hasbettin Altınok gibi hocalarımız derslerde hem halk oyunu figürlerinin hem de türkülerin nerelerden, nasıl kaynaklandıklarını anlatırdı bize. Çoğu öyle keyifli öykülerle, olaylarla bezeliydi ki on yıllar geçmiş olsa da hâlâ onların tazeliğiyle duruyor belleğimde. İzninizle size Yemen türküleriyle ilgili bir potpuri sunmak istiyorum. Bakın bakalım meğer herkesin bildiği okuduğu Yemen türkülerinin ardında meğer ne hikâyeler varmış...”

Tarih baba diyor ki

Tarihe meraklı olanlar bilir. Osmanlı, Yemen'i aldı çünkü Portekizliler özellikle Yemen ve Hindistan'daki Müslümanlarla, kutsal Mekke kentini tehdit ediyorlardı. Yavuz Sultan Selim zamanında fethedilen bu bölgeyi Osmanlı hükümdarları valiler atayarak kontrol altında tuttular. Yemen halkı kabilelerden meydana gelen küçük gruplar halinde yaşayan farklı insanlardan oluşmaktaydı. Çöller ve sarp yokuşlardan oluşan Yemen coğrafyasında özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde yerli halk zaman zaman isyan ederek Osmanlı yönetimine başkaldırdı.

Türküler yakıldı

Coğrafi olarak merkeze çok uzak olan bu beldeye isyanları bastırmak için uzun ve zorlu yolculuklarla Anadolu'dan asker sevk edildi. İşte bu uzun ve zorlu yolculuk sonrasında çetin coğrafi şartlarda Yemenli kabilelerle savaşan Osmanlı askerleri için Yemen türkülerini yakılmıştır.

Yemen taşının, toprağının, kumunun her karışında bir Türk askeri gömülmüştür. Suriye vb. Arap ülkelerinden Yemen'e savaşmak için giden askerler şartların zorluğundan savaşmadan geri çekilirler. Bu ülkeler Yemen'e asker göndermeyeceklerini Osmanlı'ya bildirirler. Bu yüzden Yemen'de isyanlar başlayınca Osmanlı Devleti Anadolu'dan asker toplamaya başlar.

Zenginimiz bedel verir

Osmanlı zamanında bedelli asker uygulaması vardır. Bedel veremeyenler buna içerleyerek bu uygulamayı da türküye konu yapmışlardır.

*Yemen yolu çukurdandır
Karavanam bakırdandır
Zenginimiz bedel verir
Askerimiz fakirdendir...*

Anadolu halkı Yemen'e gidenlerin geri dönmeyeceğini iyi bilir. Seferberlikle birlikte analardan, genç kızlardan ağıtlar da yükselmeye başlar.

*Kışlanın ardını duman bağladı
Analar babalar kara bağladı
Yemen'e gidene herkes ağladı...*

Bu ağıtların arasından kurbanlık koç gibi süzülen genç yiğitler vatan için ve çarpışmak için gözyaşları ile uğurlanırlar.

*"Yemen Yemen şanlı Yemen
Toprakları kanlı Yemen
Ben Yemen'e dayanmam
Nazlı yardan ayırlamam"*

diyen türkü bu yüzden yakılan bir türküdür işte.

Analar ve genç kızlar

Anadolu'nun değişik yerlerinden gelen askerlerden oluşan taburlar gemilerle Yemen'e doğru yola çıkarlar.

*Gitme Yemen'e Yemen'e
Karışın toza dumana
Bari mektubunu gönder
Ananı koyma gümana...*

Daha gemide iken kayıplar başlar. Uzun müddet bakımsızlığın tesirindeki askerlerin **zayıf vücutları deniz yolculuğuna, şiddetli sığağa karşı gelemez**. Güneş vurmasından ve hummadan ölümler görülmeye başlar. Şehit olan askerlerin kaydı düşünürken Anadolu'da da anaların genç kızların yüreğine köz düşer ve ağıtlar yakılmaya devam eder:

*Tarlalarda biter kamış¹¹⁰
Uzar gider vermez yemiş
Şol Yemen'de can verenler
Biri Memet biri Memiş.*

Sıcak ölümler!..

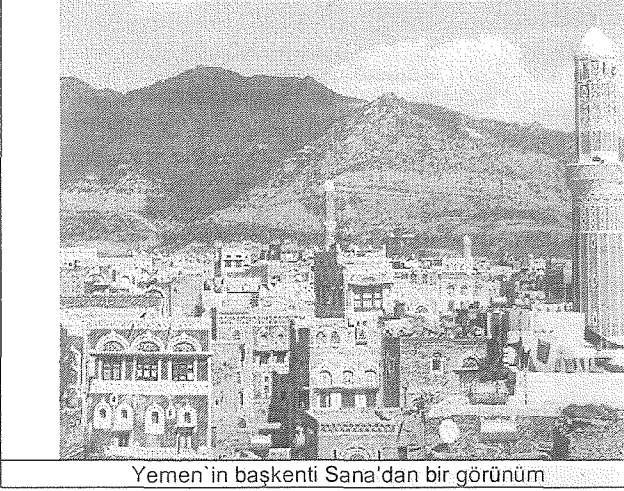
Hudeybiye Limanı'na gelen gemilerden askerler karaya çıkarlar. Gemiler açıkta bekletilir. Burada kışla olmadığından asker de geceyi dışarıda geçirir. Yorgun vücutları rutubet dolu bir gece beklemektedir. Hudeybiye'den Sana şehrine varmak için yola çıkılır. Bu yol beş günde kat edilir. Aşırı sıcak altında gerçekleşen uzun bir çöl yolculuğu başlar. Asker ağır elbiseleri ile sığağın altında çölleri geçerken tükenmeye başlar.

¹¹⁰ **Su Yemen'de Ot Biter mi**, Yöresi Çankırı, Kaynak:Ahmet Altuner-Hüseyin Zevk, Derleyen: İstanbul Belediye Konservatuarı, Notalayan: Ferruh Arsunar

Çok kayıp verdik

Bir çok kayıp verilir. Yemenli bir askerin kaleminden dökülen şu satırlar bu acı gerçekleri dile getirir:

*"Ulu Mevlam attı bizi Yemen'e
Kaldık hasret güle bülbüle çemene
Bura Türk kabri gibi gel bi bak
Bir taşın altına girmiş beş ocak..."*

Yemen'in başkenti Sana'dan bir görünüm

Yemen'den geriye kalan

Mustafa Balbay "Türkler Mezarlığı Yemen" adlı kitabında¹¹¹ şöyle yazmış; "Kitaplardan, belgelerden, gözlemlerden en çok Yemen'de yitirdiğimiz Memet sayısını aradım. Farklı rakamlar çıktı ortaya. Üzerinde birleşilen rakam 300 bin! Bir ansiklopedideki not ise kaybın büyüklüğünü anlatmak için rakamı gereksiz kılıyordu: 'Tarih, Yemen'de ölen Türklerin sayısını bilmiyor, öğrenmekten de ürküyor! Kitabın adını bu durum belirledi.'" Adem Yavuz Arslan ise "Yemen'den geriye kalan" başlıklı yazısında¹¹² Yemen'le ilgili şunları yazmış. "Yemen Çölü nasıl bir ölü uykusundasın ki bunca şehidin kanı seni yeşertemedi. Anaların, gelinlerin

¹¹¹ **Türkler Mezarlığı Yemen**, Mustafa Balbay, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2008.

¹¹² **Adem Yavuz Arslan**, "Yemen'den geriye kalan, Makale, Aksiyon Dergisi, Sayı: 584, 13.02.2006, İstanbul.

ve nice yetimlerin ıssız yerlerde döktükleri gözyaşları yağmur olup üzerine yağsaydı bağrından ormanlar fışkırırdı. Hâlâ derin bir sükût içindesin. Bir dile gelsen neler anlattırırın.” Mehmet Niyazi, Yemen şehitlerine atfen yazdığı ‘Ah Yemen’¹¹³ romanına bu cümlelerle başlıyor. Türkülere, ağıtlara konu olan, hikâyeleriyle yürekleri sızlatan Yemen, Türk insanı için ayrı bir hassasiyet sebebi. Çünkü henüz çocuk yaşta ‘kutsal toprakları koruma’ amacıyla yollara düşmüş Anadolu evlatlarının çöllerde, susuz vadilerde ve sarp kayalıklarda ‘kırıldığı’ ülke burası. Fakat ne acıdır ki yaklaşık 300 bin şehidi bıraktığımız, yüz binlerce insanımızın da dönemeyip kaldığı bu topraklarda bugün Osmanlı’nın izi yok denecek kadar azalmış. Oysa bu ülkede çeşitli sebeplerle ölmüş birkaç kişinin bile anıtı var. Hatta San’a-Hudeyde arasındaki yol inşaatında ölen 50 Çinli için bile anıt yapılmışken 300 bine yakın şehit verdiğimiz bu ülkede bugün bir Türk şehidine ait tek mezar taşını bulmak için günlerce yol gitmeniz gerekecek. Üstelik Yemen, yüzyılın başında “Türk Mezarlığı”olarak anılıyordu.

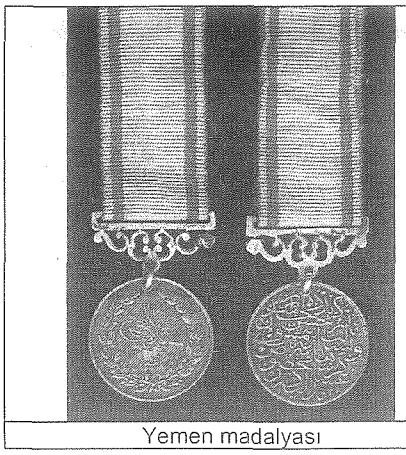
Türk insanının Yemen’le tanışması çok eskilere, Yavuz Sultan Selim’e kadar gidiyor. Yavuz’un Mısır’ı fethetmesinden sonra Yemen bölgesi de Osmanlı topraklarına katılır. Osmanlı’nın bölgeye seferler düzenlemesinin nedeni ise Aden üzerinden Arap Yarımadası’na çıkmayı planlayan Hristiyanların yolunu kesme düşüncesidir. Hudeyde’den Yemen topraklarına ayak basan Osmanlı ordusu Manaha’yı aşarak başkent San’a’ya doğru yol alır. Bilinenin aksine Yemen çöl değildir ve derin vadilerde, susuz platolarda ve dik kayalıklarda sıcak ve hastalıktan binlerce askerimiz şehit olur.

Bu yol üzerinde Beytimehdi denilen bir bölge var. Bugün herhangi bir iz kalmasa da Yemen’deki ikinci en büyük Türk Mezarlığı burada. Öyle ki şehit olan her er için bir mezar taşı dikilseydi bu yamaçlarda devasa bir şehitlik olacaktı. Kutsal toprakları korumak için gelen Osmanlı orduları

¹¹³ Mehmet Niyazi, Yemen! Ah! Yemen, Ötüken Yayınları, 463 Sayfa, 2004, İstanbul.

yaklaşık 400 yıl buraya hâkim olur. Fakat bu durum 1807'de sona erer. İngilizlerin teşvikiyle halifelik iddiasında bulunan İmam Yahya, tam 40 yıl boyunca Anadolu'dan gelen Türk evladının Yemen platolarında, derin vadilerinde ve Tihame Çölü'nde yitip gitmesine sebep olur. Osmanlı İmam Yahya'yı uzun uğraşlardan sonra etkisiz hale getirir fakat 1919'da Birinci Dünya Savaşı'nda Almanlarla ittifakın ağır faturası ödenirken Yemen'den de çıkılır.

Yemen'den çıkan son Osmanlı kafilesinde yer alan Zeki Ehiloğlu, Yemen hatıralarını kaleme alırken bu hazin öyküyü de bütün aşamalarıyla yaşayan birisi olarak defterine şu notları düşer: "Zavallı Yemen şehitleri! Siz bu volkan artığı yalçın topraklarda ılgın ılgın kan döktünüz, can verdiniz. Fakat sizi hatırlatacak hiçbir iz yok. Cezayir'de, Plevne'de, Sivastopol'da savaşanlar gibi sizin için marşlar söylenmedi, adınıza abideler dikilmedi. Çünkü sizi vuranlar kendi vatandaşlarınız sayılıyordu. Hatta o zamanlar bütün dünyaya karşı İslamlığı müdafaa eden sizler, milliyetinizi açığa vuramazken onlar sizden üstün olarak millet-i necibe sıfatını taşıyorlardı. Emin olunuz, sizi unutmayacağız. Kendi eseriniz olan Yemen türküsü ebedi hatıranız olarak söylenecektir." Bugün, Yemen'de bilinen son Türk şehitliği başkent San'a'ya 56 km. mesafedeki Thula kenti yakınlarında. 3000 metrelik Masvar Dağı'nın eteklerinde kurulan şehir geçiş noktasında olduğu için Osmanlı döneminde de önemli bir bölgeydi. Dar bir merdivenden çıkılabilen Masvar Dağı'nın zirvesinde ise Osmanlı kalesi yer alıyor. Bütün vadiye hâkim bu kale yüzlerce yıl Osmanlı askerleri tarafından ülkeyi korumak için kullanılmış. Bugün ise geride sadece birkaç mezar taşı kalmış. Onlar da yerlerinden oynamış ve bir duvar dibine toplanmış. Yemenli uzmanlara göre burada yüzlerce Osmanlı askerinin mezarı var. Fakat ne bir kitabe ne bir anıt ne de açıklayıcı bir bilgi mevcut. Son birkaç mezar taşı da ortadan kalktığı zaman Yemen'deki Osmanlı izlerinin tamamı tarihe karışmış olacak.

Yemen üzerine bugünkü düşünceler

Savaş, yokluk, kıtlık, salgın hastalık, sel, su baskınları gibi tarihteki önemli olaylar halkın üzerinde öyle derin izler bırakır. Tarihteki bu tür önemli olaylar sözlü veya yazılı olarak nesilden nesile aktarılır. Bu tür olaylar bazen dedemizin anlattığı bir hatıra olarak, ninemizin söylediği bir "türkü" veya "ağıt" olarak aklımızda kalır, bazen tarih kitaplarının bir sayfasında, bir romanda bir hikâyede karşımıza çıkar. Böylece yıllar içinde tesiri azalsa da, unutulmaz. İşte "Yemen" Anadolu halkı üzerinde öyle bir tesir bırakmıştır ki aradan yüz yıllar geçse de unutulmamıştır.

Adem Yavuz Arslan'ın 13 Şubat 2006 tarihinde Aksiyon Dergisi'nde yayınlanan "*Yemen'den geriye kalan*" yazısına gönderilen yorumlardan birkaçı aşağıdadır. Buradan da anlamaktayız ki bugün dahi "Yemen" in halk üzerindeki izlerinin silinmediğini, şehitlerin unutulmadığını, halk arasında yemen acısının tesirinin hala sürdürdüğünü göstermektedir.

Yemen şehitleri [Hanzala Mirzabeyoğlu]

Ne zaman ismi geçse içimden bir şeyler kopar. Annem babam size kurban olsun Yemen şehitleri, ayağınızın tozuna kurban olayım. Geçenlerde bir belgeselde Anadolu'dan Yemen'e giden askerlere ait olduğu söylenen tüfekler satılıyordu, onu görünce ağladım. Bence hacca gidenler

hacdan sonra bir sefer de Yemen'deki şehitlerimize uğramalılar. Devlet bunu ayarlamalı.

Gidişi de dönüşü de zor memleket [Cengiz Çakaloğlu]

Yemen halkı askerlik yapmaz. Aslında Osmanlı'da Türklerden başka kimse askerlik yapmaz. Yemen'de 7. Ordu adıyla bir ordu var. Ama bu orduda Yemenli yok. Hepsi Anadolu'dan giden Türk evlatları. Savaşsız zamanda gönder Türk çocuklarını, savaş çıkarsa bunlar yetmez, yeni taburlar gönder, Tokat'tan, Isparta'dan, Iğın'dan, Rize'den, Malatya'dan, Hozat'tan, Erzincan'dan, Burdur'dan... 800 mevcutla giden tabur 50 mevcutla döner. Döner ne demek aslında dönemez. Sivas'tan kalkan bir tabur bir ayda gider İskenderun'a. 20 günde gider İskenderun'dan vapurla Yemen'deki Hudeyde'ye. Bir ay sürer Rize'den kalkan taburun Hudeyde'ye vapur yolculuğu. Vapurların durumu ayrı dert. Yemen'in sıcaklığı, açlık, sefalet, erzaksızlık, yorgunluk ve daha neler neler. Savaşmaya hal mi kalır insanda. Acaba Yemen'de şehit olanların kaçısı savaşırken şehid düştü, kaçısı diğer sebeplerden. Giden nasıl gelsin?

Yemen şehitleri [Serhat Kaya]

Dedemin büyüklere de Yemen'de şehit olmuş; ama ne bir iz var ne de işaret... Şu Yemen'in ellerinde hiç mi güller açmaz? Sizlerle gurur duyuyorum aziz şehitlerim.

Şehitlere bin selam [Alaattin Çankaya]

Bir yerde mezarın olmaya görsün; mezar taşına belki gerek bile yok. Yenilerin vefasızlığı dirilişe engel değil. Hak uğruna tohumlar gibi girilmişse toprağın bağına, baharını beklemektedir yeni filizler. Amma yarın, amma yarından da yakın. "Onlara ölümler demeyin..." Diriler yeni dirilişçilerle omuz omuza cihanın dört bir yanında. Yeter ki insan perdesini atsın gözünün önünden...Dünyanın her bir yanındaki şehitlere binlerce selam ve rahmet olsun.

Yemen unutulmasın [Ali Sami Güner]

Ah Yemen! Anadolu'da her ailenin en az bir ferdini şehit verdiği memleket. Türk mezarlığı... Gözden irak olan gönülden de irak olurmuş. Hiçbir iz bırakamamışız. Lütfen Yemen'i gündemimizde tutun. En azından, isimsiz şehitlerimize dualarımızı yollamamıza vesile olun.

Son söz

Yemen, Osmanlı topraklarına katıldığı (1517) Yavuz Sultan Selim döneminden, kaybedildiği (1918) Mondros Mütarekesine kadar 400 sene Osmanlı İmparatorluğun egemenliğinde kalmıştır. 400 sene hüküm sürülen Yemen toprakları kimine göre 130, kimine göre 300, kimine göre de 1 milyon evladımız şehit olmuştur. Bu nedenle de **“Yemen için Türk Mezarlığı sözünü kullananlar da vardır.”**¹¹⁴

Yemen, Hindistan ve Uzakdoğu'ya uzanan ticaret yolunun merkezidir, kutsal şehirler Mekke ve Medine'nin kilididir. 18. yüzyıl sonlarında petrolün ekonomik değerinin ortaya çıkması ile petrol rezervi yönünden başta İngilizler olmak üzere Avrupalıların göz diktiği yerdir. Bu nedenle burayı ele geçirmek isteyenlerle Osmanlı Devleti yıllarca savaşmıştır.

Yemende çıkan isyanları bastırmak ve yıllar süren savaşlar nedeniyle Anadolu'da seferberlik ilan edilmiş, içlerinde 15-16 yaşlarında çocuklarında bulunduğu gençlerden “Redif Alayları” oluşturarak Yemen'e gönderilmiştir. Günler süren deniz yolculuğundan sonra oraya ulaşan gençlerin bir kısmı hastalıktan bir kısmı da savaşta şehit olmuştur. Birçoğu elbiseleriyle beraber kızgın çöllerde açılan çukurlara gömülmüş, mezarının yeri dahi belli değildir. Yemen'e giden gençlere dönmeyecek gözle bakılmıştır. Gerçekten de gidenlerin çoğu geri gelmemiştir. Anadolu'da her aileden birilerinin Yemen'e gidip de dönmemesi halkımızı derinden yaralamıştır.

¹¹⁴ Üsküplü Osman, A.g.e

İşte bu nedenle, Yemen üzerine bu kadar dokunalı, bu kadar içli ve bu kadar çok sayıda türküler, ağıtlar yakılmıştır.

Yemenle ilgili "son söz"ü Mehmet Niyazi'nin Yemen! Ah! Yemen!... adlı romanındaki cümlelerle noktalamak istiyoruz. "Yemen çölü, nasıl bir ölü uykusundasın ki bunca şehidin kanı seni yeşertemedi. Anaların, gelinlerin ve nice yetimlerin ıssız yerlerde döktükleri gözyaşları yağmur olup üzerine yağsaydı, bağrından ormanlar fışkırdı. Halâ derin sükût içindesin; bir dile gelsen, neler anlatırsın, neler ...

Romanın arka kapağındaki yazıda ise;

"Bir zamanlar endişeyle, elemle andığımız Yemen, sayısız gencimize mezar oldu. Yıllarca "Gece bir ses geldi derinden derinden / Beni mi çağırdı Yemen çöllerinden" diyen yaşmaklı kızlarımızın yürekleri orada çarpardı. Cihan biliyor ki hiçbir milletin evlatları onların şartlarında, onlar gibi savaşmadı; destanların en dokunaklısını arkalarında bırakmadı. Ne hazindir ki şimdi o ıssız vadilerde, engin çöllerde ne mezar taşları, ne de ziyaretçileri var...

Ansiklopediler **"Yemen'de ölen Türklerin sayısını tarih bilmiyor, öğrenmekten de korkuyor"** derlerken nesillerle süren dramımızı anlatıyorlar; fakat hiçbir dram unutmak ve unutulmak kadar dramatik değildi."¹¹⁵

"Yemen" ile ilgili bilmem başka söze gerek var mı?

¹¹⁵ Yemen! Ah! Yemen A.g.e.

İÇERİSİNDE YEMEN, YEMENİ KELİMELERİNİN GEÇTİĞİ TÜRKÜLERİN LİSTESİ

1. Ayağına Giymiş Kara Yemeni / *Şanlıurfa*
2. Ayağında Yemeni / *Malatya*
3. Ben Yemenimi Al İsterim / *Bursa*
4. Evleri Görünüyor / *Amasya*
5. Kahve Yemen'den Gelir / *Çankırı*
6. Kahve Yemen'den Gelir / *Edirne*
7. Kahve Yemen'den Gelir / *Şanlıurfa*
8. Yemen Elllerinden Beri Gelirken (Pir Sultan'dan)
9. Yemeni Bağlamış Telli Başına (TSM)
10. Yemenim Bele Bele
11. Yemenim Biber Biber / *Erzincan-Eğir*
12. Yemenim Turalıdır (Ağam) / *Erzurum-Aşkale*
13. Yemenim Turalıdır (Gülizar) / *Diyarbakır*
14. Yemenimi Al İsterim / *Çankırı*
15. Yemenimin Çim Çimi
16. Yemenimin Oyası / *İstanbul*
17. Yemenimin Ucuyla / *Kıbrıs*
18. Yemenimin Uçları / *Bolu*
19. Yemenimin Uçları / *Rumeli*
20. Yemenimin Uçları / *Edirne*
21. Yemenimin Yeşili / *İzmir*
22. Yemenimin Yeşili / *Sinop*
23. Yemen Elllerinden Beri Gelirken (Şah Hatâi'den) / *Erzincan*

YEMEN TÜRKÜLERİ

AĞAM SEN GİDELİ DİŐA ÇIKMADIM

Yöresi: Niğde
Kaynak: Ahmet Hulusi

Derleyen: İst. Bld. Kons.

01

1.
Ağam sen gideli dışa çıkmadım
Al mintanlı yiğitlere bakmadım
Topladım zülfümü fese sakladım
Konma bülbül konma dalım boş değil
EŐimden ayrıldım gönlüm hoş değil

2.
Dağlarında dokandım daŐa
Kardaş ekmeğini kakarlar başa
Bütün emeklerim gitti hep boşa
Eğil dağlar eğil bir gül alayım
Asker karıŐıyım nerde kalayım

NOT: 1928 Yılında Niğde'li Ahmet Hulusi'den derlenmiştir. Ezgisi bulunamadı.

AĞAM SEN GİDELİ YEDİ YIL OLDU

Yöresi: Gaziantep
Kaynak: Nizip'li Mehmet

Derleyen: İst. Bld. Kons.

02

1.
Ağam sen gideli yedi yıl oldu aman aman
Dikdiğin ağaçlar aman aman meyvaya döndü
Ya seninle gidenler hey silaya döndü aman
Silam al yeşil mor çimen olmuş ya ben nasıl varayım

NOT: Muhtemelen serbest icra edilen bu türkünün ezgisi bulunamadı.

ALIVER ANNECİĞİM ALIVER ÇANTAMI

(KURLAR KIŞALARI)

Yöresi: Rumeli - İskeçe
Kaynak: _____

Derleyen: İnel Hasanoğlu
Notalayan: _____

03

A lı ver an ne— cim a— lı ver çan ta— mı
a sa yım ko— lu— ma Ba bam— ba— na
be del ler tut ma dı gi— de yim yo— lu— ma

CENGİZ
KURT

1.
Aliver anneciğim aliver çantamı asayım koluma
Babam bana bedeller tutmadı gideyim yoluma
2.
Kurlar kışaları annem taş değil tahta
Redif askerler annem kalkıyor bu hafta
3.
Sesle annem sesle annem Yemen'i sesle
Yemen'den yolladığım üzümle Emine'mi beşle
4.
Aşağıki mahleden yukarıki mahleye kavaklar yellenir
Varın sorun nazlı Emine'me kimlere tellenir
5.
Çalınsın davullar çalınsın davullar yaylada çalınsın
İki kardeş bir düğün yapalım ölünce anılsın

ANAM AĞLAR İÇİN İÇİN

Yöresi: Adana
Kaynak: Kara Selim Çavuş

Derleyen: _____

04

1.
Anam ağlar için için
Ben bilirim kimin için
Yansın anam ile babam
Benim o gençliğim için

2.
Penceresi kara perde
Yeni düştüm ben bu derde
Gençliğime doyamadan
Nasıl yatam kara yerde

3.
Pencereden kar geliyor
Dünya bana dar geliyor
Açtım baktım yorganımı
Yığıldım de can veriyor

ANAM GEL YANIMA OTUR

Yöresi: Çukurova
Kaynak:

Derleyen: Yaşar Kemal

05

1.
Anam gel yanıma otur
Elini yarama getir
El kızına bel bağlama
Yavruyu yanına yatır

3.
Evimizin önü arpa
Biçemedim sele serpe
Tez gel Memed'im tez gel
Gelinin arkanda körpe

5.
Gitme Yemen'e gitme
Sen cahilsin uyanaman
Dan borusu er vurunca
Sen cahilsin uyanaman

7.
Küçük Maraş büyük Maraş
Ulaş mavi donlum ulaş
Ağız başa davulum tutar
Yemen'de tutuldu güleş

2.
Anam kirazdan geliyor
Sesi beni deli ediyor
Sen gurbete asker verdin
Nasıl uykunuz geliyor

4.
Terzi baştan oğlum terzi
Gitti gurbet ili gezdi
Soysuz imiş elin kızı
Evimizin düzenin bozdu

6.
Top karşıdan gürtledi mi?
Gülleleri parladı mı?
Top kekilli baştan oğlum
Ecel telini telledi mi?

8.
Arabayı beri çekin
Şehitleri buraya dökün
Erzurum'un hanımları
Yaralıya iyi bakın

ASKER ETTİLER BENİ

Yöresi: Rize - Çayeli
Kaynak: Dursun Tanyaş

Derleyen: İbrahim Can
Notalayan: İbrahim Can

06

As ker — et ti ler be ni de Ku ram çık tı Ye me ne
As ke — rim gi de yu rum da Uğ ra — dım dan ha na
Ay vu — ru yi vu ru yi — de Vu ru — yi de du ru yi

Vu rul — dum sol ta — raf tan — da Ka — nım — a
A teş — ol di ya — na yi — da Bi — zi — do
Ko nuş — tu ğu muz ye rin — de Çi — men — le

kar çöl — le — re Ka — nım — a kar çöl le re —
ğü ran — a — na Bi — zi — do ğu ran a na —
ri ku ru — yi Çi — men — le ri ku ru yi —

Vu rul — dum — sol ta — raf — tan — da Ka — nım — a
A teş — ol — di ya — na — yi — da Bi — zi — do
Ko nuş — tu — ğu muz ye rin — de Çi — men — le

kar — çöl — le — re Ka — nım — a kar çöl le re
ğü — ran — a — na Bi — zi — do ğu ran a na
ri — ku ru — yi Çi — men — le ri ku ru yi

CENGİZ
KURTI

1.
Asker ettiler beni de
Kuram çıktı Yemen'e
Vuruldum sol taraftan
Kanım akar çöllere

2.
Askerim gideyirum da
Uğradım handan hana
Ateş oldu yanayı da
Bizi doğuran ana

3.
Ay vuruyı vuruyı de
Vuruyı de duruyı
Konuştuğumuz yerin de
Çimenleri kuruyı

ASMALI MENCERE

Yöresi: İzmir - Karaburun
Kaynak: Müjgân Ağaoglu

Derleyen: M. Sarisözen
Notalayan: M. Sarisözen
Redaksiyon: Cengiz Kurt

♩ = 120

1.
Asmalı mencere
Kara gözlüm al beni içere
Merdivanım kırk ayak
Kırkına vurdum dayak
Benden başka seversen
Kalkmaz döşeklere yat
Olur mu böyle
Kara gözlüm, derdini söyle

2.
Asmalı mencere
Kara gözlüm al beni içere
Kaleden indirdiler
Kır ata bindirdiler
Üç günlük güvey iken
Yemen'e gönderdiler
Olur mu böyle
Kara gözlüm, derdini söyle

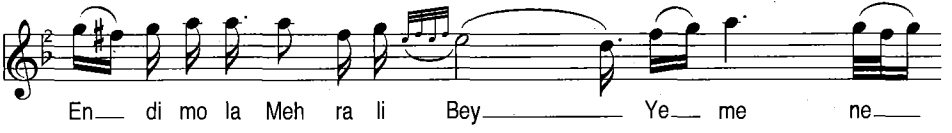
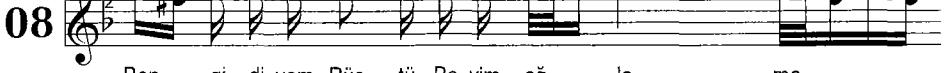
BEN GİDIYOM RÜŞTÜ BEYİM AĞLAMA

(MEHRALİ BEY)

Yöresi: Sivas
Kaynak: Kemal Keskin

Derleyen: Ömer Şan
Notalayın: Ömer Şan

Serbest

CENGİZ
•KURT•

O ğul köz düş tü ğü ye ri ya kar ki me ne
Dert be nim val lah ki me ne

CENGİZ
•KURT•

1.
Ben gidiyorum Rüştü Beyim ağlama
Köz koyup da ciğerimi dağlama
Alay gitti beni burda eğleme
Yemen'e de benim ağam Yemen'e
İndi m'ola Mehrali Bey Yemen'e oy Yemen'e
Kurdu m'ola çadırları çimene çimene
Oğul... Köz düştüğü yeri yakar kime ne
Dert benim vallah kime ne

2.
Ben gidiyorum Rüştü Beyim sana bir nişan
Susuzluktan alaylarım perişen
Hiç iflah m'olur da Yemen'e düşen
Yemen'e de benim ağam Yemen'e
İndi m'ola Mehrali Bey Yemen'e oy Yemen'e
Kurdu m'ola çadırları çimene çimene
Oğul... Köz düştüğü yeri yakar kime ne
Dert benim vallah kime ne

BİR ALAY ASKERDİK BİNDİK GEMİYE

(ÂŞIK HÜSEYİN'DEN)

Yöresi: Kırşehir
Kaynak: _____

Derleyen: Bâki Yaşa Altınok

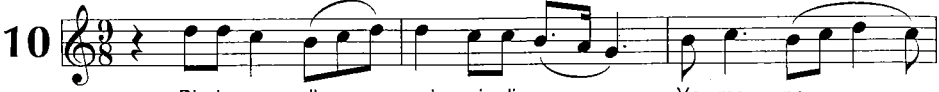
09

1.
Bir alay askerdik bindik gemiye
O gemi götürür bizi Yemen'e
Şükür o Yemen'de geri dönene
Yemen'e de benim ağam Yemen'e
Ateş düştüğü yeri yakar kime ne
2.
Susmuş konuşmuyor ağzında dili
Yirmisinde solmuş tomurcuk gülü
Ne yaman yer imiş Yemen'in çölü
Yemen'e de kaç yiğidim Yemen'e
Kendim ağlar kendim söylerim kime ne
3.
Kalkmıyor sırt çantam cephanem ağır
Kimimiz kör olduk kimimiz sağır
Her yana oynuyor İngiliz gâvur
Aman padişahım imdat Yemen'e
Şu Yemen'in gailisi bize ne
4.
Yemen'e de kara haber geliyor
Nice kaç yiğitler telef oluyor
Hain Arap arkamızdan vuruyor
Türk uşağının kanı akar Yemen'e
Analar bacılar ağlar kime ne
5.
Hüseyin akıtır kanlı yaşını
Bit pire üşüşmüş yiyor döşünü
Akbabalar konar oyar başını
Gitti gelmez ağam emmim Yemen'e
Ölen ölür kalan sağlar kime ne

BİR İNCECİK YOL GİDİYOR YEMEN'E

Yöresi: Eskişehir - İnönü
Kaynak: Nazım Aydemir

Derleyen: Muammer Uludemir
Notalayan: Muammer Uludemir

Bir in ce cik___ yol gi di yor___ Ye me ne___

Na sıl sab re___ de yim yâ___ ri gör me ye___

Ha nım şal va___ rı nı___ ser miş___ çi___ me___ ne___
Ça yır lık çi___ men lik___ ol ma___ sin___ day___ ler___

Ha___ nım şal va___ rı nı___ ser miş___ çi___ me___ ne___
Yâ___ ri___ min koy___ nu na___ gir me___ sin___ el___ ler___

CENGİZ
KURT

1.
Bir incecik yol gidiyor Yemen'e
Nasıl sabredeyim yâri görmeye
Hanım şalvarını sermiş çimene
Çayırılık çimenlik olmasın dayler
Yârimin koynunda yatmasın eller

2.
Arabalar gelir geçer karşıdan
Söyle hanım ne alayım çarşıdan
Ne alırsan göster bana karşıdan
Çayırılık çimenlik olmasın dayler
Yârimin koynunda yatmasın eller

3.
Arabalar gelir geçer iz olur
Topla hanım şalvarını toz olur
Çok sallanma sokaklarda söz olur
Çayırılık çimenlik olmasın dayler
Yârimin koynunda yatmasın eller

BİR İNCECİK YOLUM GİDER YEMEN'E - I

Yöresi: Bilecik - Bozüyük
Kaynak: Aziz Öztop

Derleyen: Mehmet Uysal
Notalayan: Mehmet Uysal

11

CENGİZ
KURT

1.

Bir incecik yolum gider Yemen'e beyler aman
İlgıt ılgıt kanım damlar çemene
Çok yalvardım gelmedi yâr imane beyler aman
Öldürün Said'i kıyman Ali'ye
Kellesini bahşiş çekin Valiye

2.

Saat beşte taş kışlayı bastılar beyler aman
Aptulla'yı darağacına astılar
Senemizi yüz seneye kestiler beyler aman
Öldürün Said'i kıyman Ali'ye
Kellesini bahşiş çekin Valiye

BİR İNCECİK YOLUM GİDER YEMEN'E - II

Yöresi:
Kaynak: Ali Körs

Derleyen: _____

12

1.
Bir incecik efeler aman yolum gider Yemen'e
İlgit ilgit aman ganım damlar çemene
Hem severim efeler aman hem koklarım kime ne
Ay garanlık aman gece vurdular beni
Ölmeden mezara (gabire de) goydular beni

2.
Gide gide efeler aman ben sılamdan ıradım
İradım da aman ben yârimi aradım
Gismet ise aman gavuşmaktır muradım
Ay garanlık aman gece vurdular beni
Ölmeden mezara (gabire de) goydular beni

BİR TEL VURDUM YEMEN'DE GARDAŞIMA

Yöresi: Elazığ
Kaynak: Süslü Ahmet

Derleyen: Rifat Kaya
Notalayan: Salih Turhan

13

Saz...

Bir tel vur dum
Su çum var sa

Ye men de gar da şı ma
yaz sın me zar da şı ma

Tez ye tiş sin ce na ze min
Ya zık ol du ya zık şu genç

ba şı na Tez ye tiş sin
ya şı ma Şu genç yaş ta

ce na ze min ba şı na
ne ler gel di ba şı ma

CENGİZ
KURTI

1.
Bir tel vurdum Yemen'de gardaşıma
Tez yetişsin cenazemin başına
Suçum varsa yazsın mezar daşıma
Yazık oldu yazık şu genç yaşıma
Şu genç yaşta neler geldi başıma

2.
Uzun olur telgırafın şeridi
Yüreğimde yağ kalmadı eridi
Benim yârim bu Harput'ta bir idi
Yazık oldu yazık şu genç yaşıma
Şu genç yaşta neler geldi başıma

BU NASIL İŞ İDİ BU NASIL HIŞİM

(UZUN HAVA)

Yöresi: Kahramanmaraş
Kaynak: Mehmet Bozdoğan

Derleyen: Ahmet Alagöz

14

1.
Bu nasıl iş idi bu nasıl hişim
Arada mı kaldı belalı başım
Hemi yavrum gitti hemî gardaşım
Hangisinin başucunda ağlayım

2.
Anam gitmiş gitmiş Yemen göçüne
Kına yakmış perçemine saçına
Bunda küçük yavrular suçu ne
Hangisinin başucunda ağlayım

3.
Dizilmiş arabalar kanlı kervan
Arasam dünyayı bulunmaz derman
Kaderim köküne okudu ferman
Hangisinin başucunda ağlayım

ÇALINSIN DAVULLARIM ÇALINSIN

Yöresi: Bulgaristan
Kaynak: _____

Derleyen: Nimetullah Hafız

15

1.
Çalinsin davullarım çalinsin bahçemde çalinsin
Kız kardeşim gelin olacak Yemen'de alınsın

2.
Alıverin nenem çantamı asayım koluma
Babam bedel saymayacak gideyim koluma

3.
Yemen kırlarında gül avluları
Yuvalarda kaldı kara gözü ağacığım çil yavruları

NOT: Ezgisi bulunamadı.

DAVUL ZURNA ÇALINIYOR

(ONBEŞLİ)

Yöresi: Yozgat
Kaynak:

Derleyen: Bahri Koçoğlu
Mehmet Karaaslan

16

1.
Davul zurna çalınıyor
Onbeşliler gelsin diye
Onbeşliden asker m'olur
Topluyorlar ölsün diye

3.
Gadanı alayım çavuş
Nerde yapmıştınız dövüş
Tasına kurban olduğum
Gardaşın yattığı koğuş

5.
Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Dan borusu er vurulur
Sen çocuksun uyanaman

7.
Mor kefiye başlarında
Çay ısığı döşlerinde
Bizim uşak av ediyor
Müsevge'nin başlarında

9.
Oğlum gitti mi yesire
Gaşların vermem Mısır'a
Gaba döşekte yatarken
Nasıl dayandım hasıra

2.
Şıvara oldum şıvara
İçmezdim içtim cuvara
Ayanını bükememiş
Sirtını vermiş duvara

4.
Yüksek hükümet sarayı
Var mı bu işin kolayı
Gardaşı asker etmişler
Nerde taburu alayı

6.
Gitme Yemen'e Yemen'e
Çiğ yumurta pişer derler
Mehmet, Ali baba oğul
Garip olan şaşar derler

8.
Yüzbaşılar yüzbaşılar
Tabur taburu karşılar
Yağmur yağıp gün vurunca
Yatan üleşler ışılar

10.
Aman kuzum aman kuzum
Narman dağlarında gezin
Yedi oğlan anasıyım
Hiç birin görmüyor gözüm

EĞİL DAĞLAR EĞİL ÜSTÜNDE AŞAM

(TALİM)

Yöresi: Çankırı
Kaynak: Ahmet Altuner
Hüseyin Zevk

Derleyen: İst. Bld. Kons.
Notalayan: Ferruh Arsunar

17

Of E eğil dağ lar e eğil üs... tün
den a... şam... 3 Saz...
Ye ni ta lim çık... miş... va ram a... lı... şam...
Al dı lar ya ri... mi... u yan u... yan sın...
Öl me den ya ri me bir da hi ka vu... şam
Bu na taş tan yü rek is ter na sıl da yan sın

1.
Eğil dağlar eğil üstünden aşam
Yeni talim çıkmış varam alışam
Ölmeden yârime bir dahi kavuşam
Aldılar yârimi elimden uyan uyansın
Buna taştan yürek ister nasıl dayansın

2.
Tüfengim kayada asılı kaldı
Esvabım sandıkta basılı kaldı
Nişanım orada mahsun mu kaldı
Aldılar yârimi elimden uyan uyansın
Buna taştan yürek ister nasıl dayansın

3.
Gümüş cezvelerim kaynar ocakta
Yemen çöllerinde kaldım sıcakta
Altı aylık yavrum kaldı kucakta
Aldılar yârimi elimden uyan uyansın
Buna taştan yürek ister nasıl dayansın

ELEDİM ELEDİM HÖLLÜK ELEDİM

Yöresi: Erzurum
Kaynak: Muharrem Akkuş

Derleyen: Yücel Paşmakçı
Notalayan: Yücel Paşmakçı
Redaksiyon: Cengiz Kurt

18

E le dim e le dim höl lük e le dim

Ay na lı be şik te câ nan be bek be le dim

Bü yüt tüm bes le dim as ker e le dim

Git ti de gel me di câ nan bu na ne ça re

CENGİZ KURT

1.
Eledim eledim höllük eledim
Aynalı beşikte cânan bebek beledim
Büyüttüm besledim asker eyledim
Gitti de gelmedi cânan buna ne çare
2.
Bir güzel simadır aklımı alan
Aşkın sevdasını cânan serime-salan
Bizi kınamasın ehli din olan
Yandı ciğerim cânan buna ne çare
(Gitti de gelmedi cânan buna ne çare)

GİDER OLDUM TEDARİKİM GÖRÜLDÜ

(HARPUT MAYASI)

Yöresi: Elazığ
Kaynak: Lokman Tasalı

Derleyen: Elazığ Mus. Kons. Der.
Notalayan: Nurettin Demirbaş

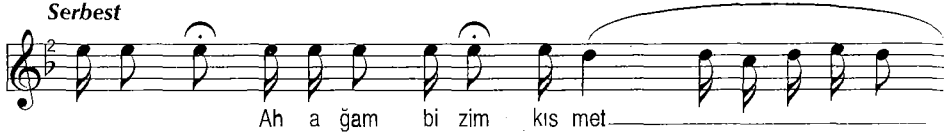
Serbest

CENGİZ
KURT

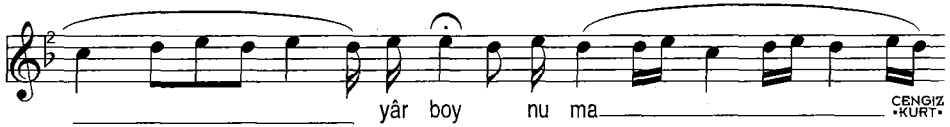
Serbest

Tempo

Serbest

CENGİZ
KURT

Tempo

Serbest

Tempo

CENGİZ
KÜRT

ler... ler... ey...
ey... kur ban sağ... lık i le...
ge le sin...

CENGİZ
KURT

Erkek:

Ah ağam... Gider oldum tedarikim görüldü yâr
Ah ağam... Bizim kısmet Yemen ele verildi yâr
Ah... Gitme deyin ey yâr boynuma sarıldı yâr

Hanım:

Ah... Git garibim sağlık ile gelesin
Ah balam... Git garibim
Ah... Gülüm ey sümbülüm ey
Ey kurban sağlık ile gelesin

NOT: Yemen'e giden bir askerin eşi ile vedalaşma anındaki diyalogu.

GİTME YEMEN'E YEMEN'E

Söz: Anonim Avsar Ağtları
Müzik: Bayram Bilge Tokel

Notalayan: Bayram Bilge Tokel

miş ka tı ra Sa ba ha ca
ya ta mı yom Ne ler ge li
yor ha tı ra Oy oy yav rum
ka der si zim Sa ba ha ca
ya ta mı yom Ne ler ge li
yor ha tı ra

2.
Bir gemiye doldurdular
İstanbul'a bildirdiler
Sallar gemi, döver dalga
Gül benzini soldurdular
Yatta dizimde nazlayım
Kara kekilin düzleyim
Sene bir de yıl on iki ay
Hangi bir gün yol gözleyim
Oy oy yavrum kardeşim
Sene bir de yıl on iki ay
Hangi bir gün yol gözleyim

3.
Alında parıldar kaşı
Ağzında ışıldar dişi
Ben getirdim iki oğul
Birin bana ver yüzbaşı
Yüzbaşılar yüzbaşılar
Tabur taburu karşılar
Yağmur yağıp gün vurunca
Yatar şehitler ışılar
Oy oy yavrum kardeşim
Yağmur yağıp gün vurunca
Yatar şehitler ışılar

HAVADA BULUT YOK BU NE DUMANDIR - I

Yöresi: Elazığ
Kaynak: Lokman Tasalı

Derleyen: İshak Sungurluoğlu
Notalayan: Nurettin Demirbaş

21

Saz...

Ha va da bu
lut yok bu ne du man
dır Mah le de ö lüm yok
bu ne şi van dır Şu Ye men el
le ri ne de ya man

The musical score is written in 2/8 time and D major. It consists of seven staves of music. The first staff is a saz introduction. The second staff is the beginning of the vocal melody. The third staff contains a double bar line with repeat dots. The lyrics are written below the notes, with horizontal lines indicating the duration of each syllable. The lyrics are: 'Ha va da bu lut yok bu ne du man dır Mah le de ö lüm yok bu ne şi van dır Şu Ye men el le ri ne de ya man'.

2- ♪

dir Ah o Ye men
O ra şı Huş

dir gü lü çe men dir gi den gel mi
tur yo lu yo kuş tur gi den gel mi

yor a cep ne den dir
yor a cep ne iş tir

CENGİZ
KURT

1.
Havada bulut yok bu ne dumandır?
Mahlede ölüm yok bu ne şivandır?
Şu Yemen elleri ne de yamandır?
Ah o Yemen'dir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir?
Orası Huş'tur* yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir?

2.
Kışlanın önünde redif sesi var
Bakın çantasında acep nesi var?
Bir çift kundurası bir de fesi var
Ah o Yemen'dir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir?
Orası Huş'tur* yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir?

3.
Kışlanın önünde sıra söğütler
Yüzbaşı, binbaşı asker öğütler
Yemen'e gidenler babayığitler
Ah o Yemen'dir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir?
Orası Huş'tur* yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir?

4.
Kışlanın önünde bir sürü kazlar
Yüreğim yanyor ciğerim sızlar
Yemen'e gidene ağlıyor kızlar
Ah o Yemen'dir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir?
Orası Huş'tur* yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir?

Not: "Anom Yemen'dir" sözleri eski kaynaklarda "Eli Yemen'dir" şeklinde de geçmektedir. Buseferberlik türküsü, 1905 yılında Harput Redif kışlasından gözyaşları içinde Yemen Cephesi'ne uğurlanan Osmanlı askerleri için yakılmıştır. Yemen'e giden bu askerlerin çoğu bir daha geri dönmemiştir.

*Huş: Bkz. "Yemen Ah O Yemen" ss.157 (Mehmet Niyazi)

...."Çiplak , kayalık dağların yarım ay şeklinde kuşattığı bir tepenin üzerine kurulmuş Huş'undibinden geçiyorduk. Hırçın tabiatın koyununda küçücük bir köydü. Bir avuç inili ufaklı kahve rengindeki taş binalar tepenin değişik yerlerine gelişigüzel serpilmişti... Yarın başına kondurulmuş ünlü kışla bütün dikkatini kendi iç dünyasına vermiş, biraz da tedirgin bir kartalı andırıyordu. Dünyadan kopuk Huş'a sadece bulunduğumuz yerden gidilebilirdi. Türküde vurgulandığı gibi yoluda yokuştur." diyor Mülazım Celaleddin.

HAVADA BULUT YOK BU NE DUMANDIR - II

(MUŞ ÇEŞİTLEMESİ)

Yöresi: Muş
Kaynak: Düriye Keskin

Derleyen: M. Sarısözen
Notalayan: M. Sarısözen

22

Ha va da bu lut yok
bu ne du man dır Meh le de ö
lüm yok bu ne şi van
dır Şu Ye me nel le ri
ne de ya man dır A nom Ye men
dir gü lü çe men dir Gi den gel mi
yor a cep ne den dir

CENGİZ
KURT

1.

Havada bulut yok bu ne dumandır
Mehlede ölüm yok bu ne şivandır
Şu Yemen elleri neden yamandır
Anom Yemen'dir, gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir

2.

Kışlanın önünde bir sürü kazlar
Ayağım yalnayak yüreğim sızlar
Yemen'e gidene ağlıyor kızlar
Burası Muş'tur [Örası Huş'tur] havası hoştur
Giden gelmiyor acep ne iştir

3.

Kışlanın önünde redif sesi var
Açın bakın çantasında nesi var
Bir çift kundurayla bir de mesi var
Burası Muş'tur [Örası Huş'tur] havası hoştur
Giden gelmiyor acep ne iştir

HAVADA BULUT YOK BU NA DUMANDIR - III

Yöresi: Niğde
Kaynak: Ahmet Hulusi

Derleyen: Dar-ül Elhan

23

1.
Havada bulut yok bu ne dumandır
Mahlede ölen yok bu ne figandır
Adı Yemen'dir gülü çimendir
Giden gelmiyor acep nedendir

Burası Muş'tur [Orası Huş'tur] yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep nedendir

2.
Kışlanın önünde redif sesi var
Bakın çantasına acep nesi var
Bir çift kundurayla bir de fesi var
Adı Yemen'dir gülü çimendir
Giden gelmiyor acep nedendir

Burası Muş'tur [Orası Huş'tur] yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep nedendir

HAYDINDI BURSA'LI BURSA'LI

Güfte:
Beste:

Notalayan: Ferit Sidal

$\text{♩} = 216$

Hay din di Bur sa li Bur sa li Saz...

Yâr ge lir her sa li har sa li Saz...

Yâr ge lir her sa li her sa li

Ka le den in dir di ler Saz...

Kır a ta bin dir di ler Saz...

Kır a ta bin dir di ler

Üç gün lük gü vey i ken

Fi za na gön der di ler Saz...

CENGİZ
KURT

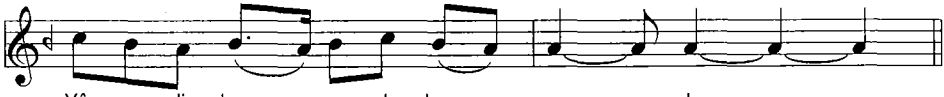
Ye me ne gön der di ler

Hay din di Bur sa lı Bur sa lı Saz...

Yâr ge lir her sa lı her sa lı Saz...

Yâr ge lir her sa lı her sa lı

Ka le nin ar dı be den Saz...

Kör ol sun bi ze e den Saz...

Kör ol sun bi ze e den

Göz le rim yol da kal dı

Ne ge len var ne gi den Saz...

Ne ge len var ne gi den

CENGİZ
KURT

Hay din di Bur sa lı Bur sa lı Saz...

Yâr ge lir her sa lı her sa lı Saz...

Yâr ge lir her sa lı her sa lı Saz...

Yâr ge lir her sa lı her sa lı

Saz...

Saz...

CENGİZ
•KURT•

1.
Haydindi Bursalı Bursalı
Yâr gelir her salı her salı

Kaleden indirdiler
Kır ata bindirdiler
Üç günlük güvey iken
Fizan'a (Yemen'e) gönderdiler

Haydindi Bursalı Bursalı
Yâr gelir her salı her salı

2.
Kalenin ardı beden
Kör olsun bize eden
Gözlerim yolda kaldı
Ne gelen var ne giden

Haydindi Bursalı Bursalı
Yâr gelir her salı her salı

İHTİYAT M'ETTİN GERİ BAKMAYA

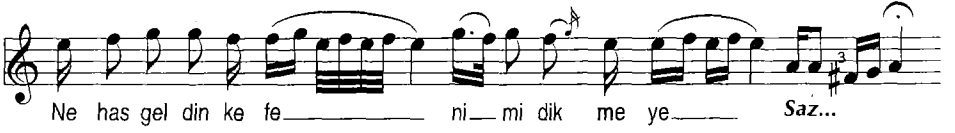
(NECİP)

Yöresi: Anonim
Kaynak: Aşık Veysel Şatıroğlu

Derleyen: İhsan Öztürk
Notalayan: İhsan Öztürk

Serbest

25

GENGİZ
KURT

De rim söy le me zey Saz...

Has ta de di ler de gel dim ya nı na

Şi fa gel di ce se di me ca nı ma Saz...

Böy le iş ler dü şer miy di şa nı na

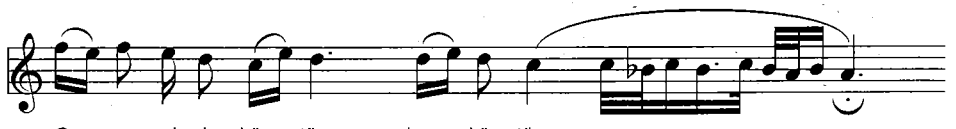
O nu ni çin küs tüm ben küs tüm

Ne cip söy le me zey Saz...

Böy le iş ler dü şer miy di şa nı na

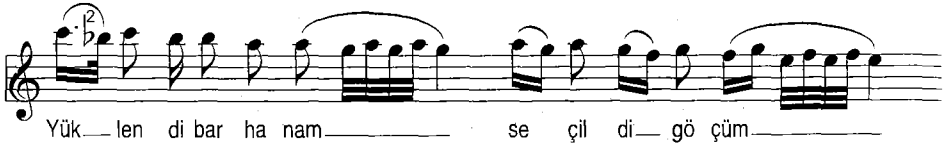

O nu ni çin küs tüm ben küs tüm

Ne cip söy le me zey Saz...

CENGİZ
KURT

Yük... len di bar ha nam

se çil di gö çüm

Ba ğış la gü na him

af fey le su çu me yey

Saz...

Ah... Ne ci bi gör me ye

gel me din ni çe ne yey

Ne cip sa na gur ban

can gur ban

De rim söy le me

zey Saz...

Ge... çi na ğa lar da

se di re ge çin

CENGİZ
KURT

1.

Necip:

(Ah) İhtiyat m'ettin de geri bakmaya
Ne has geldin kefenimi dikmeye
(Ah) Sıva kollarını suyum dökmeye
Necip sana gurban (can gurban)
derim söylemez ey

3.

Necip:

Yüklendi barhanam seçildi göçüm
Bağışla günahım affeyle suçum ey ey
(Ah) Necip'i görmeye gelmedin niçin ey ey
Necip sana gurban (can gurban)
derim söylemez ey

5.

Necip:

Vücudum dermansız halim pek yaman
Zerrece yoğunmuş göğsünde iman
Necip'in niyeti göçmektir hemen
Necip sana gurban (can gurban)
derim söylemez ey

7.

Necip:

Nazlı görümcenin almış yanına
Telli şalını da sarmış beline
Naz ile mi geldin Ayşe'm yanıma
Necip sana gurban (can gurban)
derim söylemez ey

2.

Karısı:

Hasta dediler de geldim yanına
Şifa geldi cesetime canıma
Böyle işler düşer miydi şanına
Onun için küstüm (ben küstüm)
Necip söylemez ey

4.

Karısı:

Geçin ağalar da sedire geçin
Yârimin üstüne ilaçlar saçın ey ey
Senden boş kâğıdım aldığım için ey
Küsüm bu dünyada (ben küsüyüm)
Necip söylemez ey

6.

Karısı:

Kapıdan girerken yüzüme baktı
Ciğerim başını köz etti yaktı
El sözüne uydu yolundan saptı
Onun için küstüm (ben küsüyüm)
Necip söylemez ey

8.

Karısı:

Sen gideli hanayımdan çıkmadım
Ellerime al kınalar yakmadım
Dünya güzel olmuş dönüp bakmadım
Küsüm bu dünyada (ben küstüm)
Necip söylemez ey

9.

Karısı:

Kabri kazılmış da ettedir canı
Şükürler Mevî'a'ya yanımda bari
Yalvarırım Tanrı'ya almasın canı
Küsüm bu dünyada (ben küstüm)
Necip söylemez ey

İSTANBUL'DAN BİNDİK DERYA YÜZÜNE

(ÂŞIK SAİD'DEN)

Yöresi: Kırşehir
Kaynak:

Derleyen: Bâki Yaşa Altınok

26

1.
İstanbul'dan bindik derya yüzüne
Hasret ile figan indi gözüme
Dinleyin kardeşler bakın sözüme
Aman kaptan gidiyok mu Yemen'e

2.
Yemen'den karalı haber geliyor
Nice yiğitler de hasret ölüyor
Şen İstanbul gerilerde kalıyor
Aman kaptan iyi bakın dümene

3.
Deniz üstü kara duman bürüdü
Nice yiğit ölümlere süründü
Kırk yedi günde Yemen çölü göründü
Arkadaşlar işte geldik Yemen'e

4.
Durmadan söylüyor Said'in dili
Bahçeler açtı mı kırmızı gülü
Neye mahzun derler Yemen'in çölü
Kendin ağlan kendin gülen kime ne

NOT: Ezgisi bulunamadı.

KARA ÇADIR İS Mİ DUTAR

Yöresi: Osmaniye - Kadırlı
Kaynak: Emine Sayman

Derleyen: Yaşar Kemal

27

1.
Kara çadır is mi dutar
Martin tüfek pas mı dutar
Ağlayanım anam bacım
Elin gızı yas mı dutar

3.
Basma fistan kirlenirse
Başta püskül fırlanırsa
Ya kimlere baba desin
Senin bebek dillenirse

5.
Getme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Dang borusu er vurulur
Sen cahalsın uyanaman

7.
Tarlalarda biter gamış
Uzar gider vermez yemiş
Çöl Yemen'de can verenler
Biri Memmet biri Memiş

2.
Günden yanı soldu m'ola
Yerden yanı oldu m'ola
Memmedimin ala gözün
Garıncalar oydu m'ola

4.
Getme Yemen'e Yemen'e
Garişın toza dumana
Mekdubunu sal gardaşım
Bacını goma gümana

6.
Getme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak gayfa bişer
Esger talime çıkışın
Aceminin aklı şaşar

KARA ÇADIR İS Mİ TUTAR

Yöresi: Tunceli - Hozat
Kaynak: Ali Asker

Derleyen: Ali Çağan
Notalayan: Salih Turhan

28

Ka ra ça dır is mi tu tar

Saz... Mar tin tü fek pas mı tu tar

Saz... Ağ la ya nım a nam ba cım

E lin kı zı yas mı tu tar

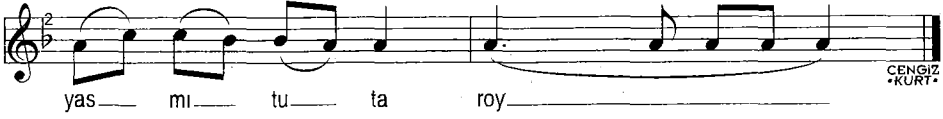
E lin kı zı yas mı tu ta

roy Saz... Ağ la ya nım

a nam ba cım E lin kı zı

yas mı tu tar E lin kı zı

CENGİZ
KURT

1.
Kara çadır is mi tutar
Martin tüfek pas mı tutar
Ağlayanım anam bacım
Elin kızı yas mı tutar

2.
Yemen yolu çukurdandır
Karavana bakırdandır
Zenginimiz bedel verir
Askerimiz fakirdendir

3.
Tarlalarda biter kemiş
Uzar gider vermez yemiş
Çöl Yemen'de can verenler
Biri Mehmet biri Memiş

KIRAT KIRAT NALLI KIRAT

Yöresi: Giresun
Kaynak: Asım Karakaş
Mehmet Nefes

Derleyen: Ankara Devlet
Konservatuarı
Notalayan: Altan Demirel

29

CENGİZ
KURT

1.
Kırat kırat nallı kırat
Yemen'in yolları ırak
Ben Yemen'e dayanamam
Beni Erzincan'da bırak

3.
Askerler bağlar matara
Toplar yüklenmiş katıra
Sabahaca yatamıyom
Neler geliyor hatıra

2.
Elma dalı eğdi m'ola
Ucu yere değdi m'ola
Asker çavuş öldü derler
Validesi duydu m'ola

4.
Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Kalk borusu çalınınca
Sen küçüksün uyanaman

KIŞLANIN ÖNÜNDE SIRA SÖĞÜTLER

Yöresi: Yozgat
Kaynak:

Derleyen: Bahri Koçoğlu
Mehmet Karaaslan

30

1.
Kışlanın önünde sıra söğütler
Oturmuş binbaşı asker öğütler
Yemen'e gidiyor baba yiğitler
Ağlaman analar yine geliriz
Din, millet yoluna kurban oluruz

2.
Kışlanın kapısı demir değil mi
İçinde oturan Emir değil mi
Yemen'e giden gelir değil mi
Ağlaman analar yine geliriz
Din, millet yoluna kurban oluruz

3.
Kışlanın önünde bir dolu testi
Askerin üstüne fermanlar esti
Analar babalar umudu kesti
Ağlaman analar yine geliriz
Din, millet yoluna kurban oluruz

NOT: Ezgisi bulunamadı.

MARDİN KAPISINDA KELEK BAĞLANMIŞ

Yöresi: Diyarbakır
Kaynak: Hüsnü İpekçi

Derleyen: Hayri Yoldaş
Notalayan: Hayri Yoldaş

31

Mar din ka pı sın da ke lek bağ lan mış Ye me ne gi den ler yü rek dağ la mış A na lar ba ba lar ka ra bağ la mış A no Ye men dir gü lü çe men dir Gi den gel mi yor a cep ne den dir Saz...

CENGİZ KURT

Bu ra sı Huş tur yo lu yo kuş

tur Gi den gel mi yor a cep ne iş

tir Saz...

CENGİZ
+KURT

1.
Mardin kapısında kelek bağlanmış
Yemen'e gidenler yürek dağlamış
Analar babalar kara bağlamış
Ano Yemen'dir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir
Burası[Orası] Huş'tur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir

2.
Kışlanın önünde bir sürü kazlar
Çiğerim yanıyor içerim sızlar
Yemen'e gidene ağlıyor kızlar
Ano Yemen'dir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir
Burası[Orası] Huş'tur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep ne iştir

MENTEŞELİ MENTEŞELİ

Yöresi: Konya
Kaynak: Sille'li İbrahim

Derleyen: M. Sarısözen
Notalayan: M. Sarısözen

$\text{♩} = 138$

32

Saz...

Men te _____ şe li _____ Men _____ te _____ şe li _____

Saz...

De lol _____ dum der _____ de _____ dü _____ şe li _____

Saz...

Üç gü nol du _____ yâr _____ gi _____ de li _____

CENGİZ
KURT

Tü ken mez der dim ya lı nız

ya lı nız

CENGİZ KÜRT

1.
Menteşeli menteşeli
Del'oldum derde düşeli
Üç gün oldu yar gideli
Tükenmez derdim yalnız yalnız

2.
Loras'tan bir bulut ağdı
Sulu sepgen karlar da yağdı
Yolcularım hanılarda kaldı
Kaldım evlerde yalnız yalnız

3.
Derviş olsam giysem hırka
Kimsem yoktur versem arka
Götürdüler Şam'a da Şark'a
Kaldım evlerde yalnız yalnız

MERHAMETSİZ PADIŞAHLAR ASKERİ - I

Yöresi: Sivas - Şarkışla
Kaynak: Ali İzzet Özkan

Derleyen: İlhan Başgöz

33

1.
Merhametsiz padişahlar, askeri
On sene bekletiyorlar Hicaz'da
Gidenler gelmiyor el verir gayrı
Soyka Yemen yiğit koymadı bizde

2.
Padişaha söylen yarı göndersin
Bu kanunu bu zikkımı döndersin
On seneyi bir seneye indirsin
Hiç mi merhamet yok Sultan Aziz'de

3.
Gelin ömrüm geçti ben mozuluyom
Kara saçım ağ ördürdüm düzlüyom
On senedir asker yolu gözlüyom
Saçım ağardı fer kalmadı dizde

MERHAMETSİZ PADIŞAHLAR ASKERİ - II

Yöresi: Yozgat
Kaynak:

Derleyen: Bahri Koçoğlu
Mehmet Karaaslan

34

1.
Merhametsiz padişahlar, askeri
On sene bekletiyorlar Hicaz'da
Gidenler gelmiyor el verir gayri
Soyka Yemen yiğit koymadı bizde

2.
Padişaha söylen yarı göndersin
Bu kanunu bu zağonu döndersin
On seneyi bir seneye indirsin
Hiç mi merhamet yok Sultan Aziz'de

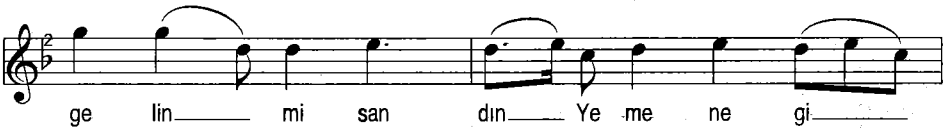
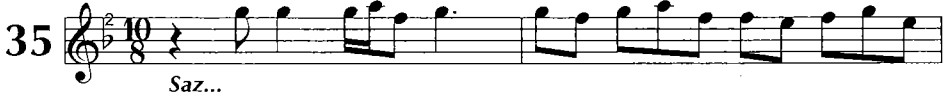
3.
Gelin ömrüm geçti ben mozuluyom
Kara saçım ağ ördürdüm ben düzlüyom
On senedir asker yolu gözlüyom
Saçım ağardı da fer kalmadı gözümde

NOT: Eşi asker olarak Yemen'e giden genç bir gelinin ağzından söylenmiş bir ağıttır. Ezgisi bulunamamıştır. Şarkışla'dan derlenen ağıtın aynısı sayılabilecek bir çeşitlemesidir.

MIZIKA ÇALINDI DÜĞÜN MÜ SANDIN

Yöresi: Erzurum
Kaynak: Faruk Kaleli

Derleyen: M. Sarısözen
Notalayan: M. Sarısözen

ÇENGİZ
-KURT-

da ya na mi ram Uy ku gaf let
bas miş u ya na mi
ram A ğam öl dü ğü ne
i na na mi ram

CENGİZ
KURT

1.
Mızıka çalındı düğün mü sandın
Al yeşil bayrağı gelin mi sandın
Yemen'e gideni gelir mi sandın
Dön gel ağam dön gel dayanamiram
Uyku gaflet basmış uyanamiram
Ağam öldüğüne inanamiram

2.
Koyun gelir kuzusunun adı yok
Sıralanmış küleklerin südü yok
Ağamsız da bu yerlerin tadı yok
Dön gel ağam dön gel dayanamiram
Uyku gaflet basmış uyanamiram
Ağam öldüğüne inanamiram

3.
Ağamı yolladım Yemen eline
Çifte tabancalar takmış beline
Ayrılmak olur mu taze geline
Dön gel ağam dön gel dayanamiram
Uyku gaflet basmış uyanamiram
Ağam öldüğüne inanamiram

4.
Akşam olur mumlar yanar karşımda
Bu ayrılık cümle âlem başında
Gündüz hayalimde gece düşümde
Dön gel ağam dön gel dayanamiram
Uyku gaflet basmış uyanamiram
Ağam öldüğüne inanamiram

MİR ALİ BEY'DE HAMİD'İN ALAYI

(MİR ALİ BEY) - II

Yöresi: Niğde
Kaynak:

Derleyen: Halit Ongan
Notalayan: Halit Ongan

Serbest

36

Of of Mir A li bey de Ha mi din a la yı

a man a la yı A rap lar bul du tür lü be la yı

a man be la yı Ne dir be yim de bu i şin ko la yı

Tempo

a man ko la yı İn di mo la Mir A li Be yim
Kur du mo la ak ça dı rı

Ye me ne Ye me ne
Çi me ne

yan dım Al lah Ye me ne
yan dım Al lah çi me ne

CENGİZ
KURT

I. METİN

1.
Of of... Mir Ali Bey'de Hamid'in alayı aman alayı
Araplar buldu türlü belayı aman belayı
Nedir beyim de bu işin kolayı aman kolayı
İndi m'ola Mir Ali Beyim Yemen'e Yemen'e
Yardım Allah Yemen'e
Kurdu m'ola ak çadırı çimene çimene
Yardım Allah çimene
2.
Of of... Kum tipisi çıktı görünmez otlar
Çok perişan oldu küheylan atlar
Kırıldı askerim atılmaz toplar
Top olmazsa Arap gelmez imana
Yardım Allah imana
Kendim ettim kendim buldum kime ne
Yardım Allah kime ne
3.
Of of... Yaşlıdır da Mir Ali Beyim yaşlı
Askeri toplamış hepsi Karslı
Çilteğen kılıçlı kırmızı fesli
İndi m'ola Mir Ali Beyim Yemen'e Yemen'e
Yardım Allah Yemen'e
Kurdu m'ola ak çadırı çimene çimene
Yardım Allah çimene
4.
Of of... Atarım sandalyamı yazı yazarım
Çekerim kılıcı bir orduyu bozarım
Yemen dağlarında تنها gezerim
Ak çadırı kurdum çayır çimene çimene
Yardım Allah çimene
Kendim ettim kendim buldum kimene
Yardım Allah kimene

*İkinci Hamit devrinde şakaveti kaldırmak, başa çıkılamayan şakileri yok etmek için tatbik olunan usullerden biri de güya rütbe ve nişan vererek vazife ile uzak yerlere yollamak, Anadolu'nun sert ikliminden kum çöllerinin sıcak pençesine teslim etmektir. Anlatılana göre Mir Ali de devrin şakilerinden olup Sivas'taki Hamidiye Alayı'nın kumandanıydı. Mir Ali'nin Sivas'taki vaziyetinden kuşkulanan saray idaresi Yemen civarında çıkan bir isyanı bastırmak üzere Mir Ali Bey'i görevlendirir. Mir Ali ve mahiyeti (1322-1906) tarihinde Niğde'den geçerek Yemen'e gitmiş ise de sıcak iklimine dayanamayarak hem kendileri hem de atları ölmüş. Saray da böylece Mir Ali galesinden kurtulmuştur. Bir kaç sene sonra bu alayın sağ kalanlarından birkaç kişi yine Niğde yolu ile Sivas'a dönmüşlerdir. Türkü bu vaka dolayısıyla çıkmıştır. Fakat çıkarılan kim olduğu belli değildir. Bazı kıtalar Mir Ali'nin kendisine bazarları da eşine atfediliyor. (H.ATILGAN)

II. METİN

1.
Mir Ali Bey de Hamidiye alayı
Araplar çıkardı türlü belayı
Nedir beyim bu işin kolayı
Top olmazsa Arap gelmez imana
Mir Ali Beyim indi m'ola Yemen'e
Çadırını kurdu m'ola çimene
Kendim ettim kendim buldum kime ne
2.
Kum tipisi çıktı görünmez otlar
Per perişan oldu küheylan atlar
Yoruldu askerler atılmaz toplar
Top olmazsa Arap gelmez imana
Mir Ali Beyim indi m'ola Yemen'e
Çadırını kurdu m'ola çimene
Kendim ettim kendim buldum kime ne
3.
Oturur masamda yazı yazarım
Çekerim kılıcı ordu bozarım
Küçük hanım sende kaldı nazarım
Acep beyim indi m'ola Yemen'e
Mir Ali Beyim indi m'ola Yemen'e
Çadırını kurdu m'ola çimene
Kendim ettim kendim buldum kime ne
4.
Mir Ali Beyim sormayın yaşlıdır yaşlı
Askeri sorarsanız hepsi Kars'lı
Babayiğit erlerin başları fesli
Ne diyelim beyler böyle zamana
Mir Ali Beyim indi m'ola Yemen'e
Çadırını kurdu m'ola çimene
Kendim ettim kendim buldum kime ne

*Mihrali Bey türküsünün bu varyantı Ali Ercan'ın "Karakaş Gözlerin Elmas ve NiğdeTürküleri" kitabından alınmıştır. Ali Ercan sadece sözlerini yazdığı türküyü, Niğde'li Ali Ozan'dan derlemiştir, hikâyesini de ondan aldığı gibi aktarmıştır. Adı geçen türkünün hikâyesi tarafımızdan da derlenmesine rağmen, daha önce kayıtlara geçtiği için Ali Ercan'ın adı geçen kitabından aynen aktarılmıştır. "Ali Ozan türkünün hikâyesini bana şöyle anlattı: Sultan Hamit devrinde Yemen'de bir isyan baş gösteriyor. Mir Ali Bey de Sivas'ta gerek halk arasında gerek orduda çok sevilen bir kumandan. Zaman zaman da o günün padişahı Sultan Hamit Mir Ali Bey'den korkar. Yemen isyanını bastırmak için Mir Ali Bey'in mahiyetine seçme beş yüz asker ve at verir. Yemen'e hareket etmesini emreder. Bu isyanı bastırdığı taktirde o yerlerin valisi olacağını müjdelir. Mir Ali Bey'in ise Hamidiye Alayı diye bir de emrinde alayı vardır. Hemen yola çıkar. Niğde'ye uğrar. Şimdiki Niğde istasyonunun bulunduğu yer o zaman çayırlıktır. Burada birkaç günkonaklar. Niğde halkı ve Niğde beyleri yiyecek içecek verir, her hususta yardımlarını esirgemezler. Mir Ali Bey Niğde'lilerin bu misafirperverliğine, candanlığına hayran olur. Memnuniyetini ifade eder. Mir Ali Bey Niğde'den ayrılırken bütün Niğde'liler şimdiki istasyonun bulunduğu o zaman çayırık olan alanda toplanarak Mir Ali Bey'i Yemen'e uğurlar. Adeta bir bayram havası içinde uğurlanır. Mir Ali Bey elveda diyerek Niğde'den ayrılır. Mir Ali Bey Yemen'e ulaştığında padişahın kalleşe bir oyunu olduğunu anlar. Çünkü padişah askerini yiyeceği diye un yerine kum göndermiştir torbalarda. Sular kesilir. Kum tipisine yakalanan askerler Mir Ali Bey ile birlikte şehit olur. İşte bu vahim olay karşısında Niğde'li şairlerden birisi bu türküyü yakar" denmektedir.

ON İKİDİR ISPARTA'NIN DERMENİ

Yöresi: Isparta
Kaynak: Ercan Küçükeşmen

Derleyen: M. Sarısözen
Notalayan: Nida Tüfekçi

CENGİZ
KURT*

1.
On ikidir Isparta'nın dermeni
Dermencisi urum değil Ermeni
Ya kendisi ya kellesi gelmeli
Ay karanlık gecelerde vurdular beni
Yârin al yazmasına sardılar beni

2.
Bir incecik yolun gider Serez'e
İlgıt ilgıt kanım akar kiraza
Nasıl kıydın ince belli bu kıza
Ay karanlık gecelerde vurdular beni
Yârin al yazmasına sardılar beni

3.
Bir incecik yolum gider Yemen'e
İlgıt ilgıt kanım akar çimene
Yârim gitti aman allah Yemen'e
Ay karanlık gecelerde vurdular beni
Yârin al yazmasına sardılar beni

ORA YEMEN DEĞİL YAMAN BİR ELDİR

Söz: Hasan Ali Yücel
Kaynak: Günay Şimşek

Notlayan: Günay Şimşek

38

O ra Ye men de ğil ya man bi rel dir Saz...

Giden as ker de ğil bir can lı sel dir

Ka vu rur gü ne Şi su 'suz dur çö lü Saz...

Ö lüm or da e sen bir ka ra yel dir

Ye me ni an dık ça göz ler ka nağ lar Saz...

Ye me ni na te Şi ba ğ rı mı da ğ lar

CENGİZ KURT

2.

Karaydı saçları ak oldu gitti
Yurdundan uzakta yok oldu gitti
Garipler mezarı kumlu tepeler
Onlar da sonunda yıkıldı gitti
Ah o Yemen'dir gül-i çemendir
Gidenler gelmiyor acep nedendir

3.

Bu ıssız çöllerde sanki nesi var
Ne izi kalmıştır ne gölgesi var
Her şeyi kaybolmuş kaybolmaz ancak
Gönülden gönüle giden sesi var
Havada bulut yok bu ne dumandır
Sesimiz kısıldı be ne figandır

OTURDUM MASAMDA YAZI YAZARIM

(MİHRALİ BEY) - III

Yöresi: Niğde
Kaynak: Hüdayi Şahin

Derleyen: Halil Atılğan
Notalayan: Halil Atılğan

♩ = 75

A ma no tur dum ma sa ma da zi ya za rım

ÇENGİZ
KURT

a man bey — ler ki me — ne —

Ba ba ne ya — pa lim böy — le — ze ma —

ne — ze ma — ne — de —

a man bey — ler ze ma — ne —

Saz...

Serbest

a man bey ler çi me ne

Ken di met tim ken dim bul dum ki me

ne ki me ne de

a man bey ler ki me ne

Ba ba ne ya pa lım böy le ze ma

ne ze ma ne de

a man bey ler ze ma ne

Saz...

Serbest

A ma ni le ri var dık da ge ri du rul

maz du rul maz Ya rım si la hı nan da

düş man vu rul maz vu rul maz A man bu na

dev let dü ğü nü der ler de ge ri du rul maz du rul maz

CENGİZ
KURT

1.

Aman oturdum masama da yazı yazarım
Kader böyle imiş de gurbet gezerim ey ey
Yemen ellerinde de kaldı benim mezerim mezerim

Mihrali beyim indi mola Yemen'e Yemen'e de aman beyler Yemen'e
Ak çadırı kurdum çayır çimene de aman beyler çimene
Kendim ettim kendim buldum kime ne kime ne de aman beyler kime ne
Baba ne yapalım böyle zemane zemane de aman beyler zemane

2.

Aman esti kum tipisi de görünmez oldu otlar vay otlar
Perli perişan oldu anam küheylan atlar ey ey
Bozuldu ordumuz da işlemez toplar vay toplar

Mihrali beyim indi mola Yemen'e Yemen'e de aman beyler Yemen'e
Ak çadırı kurdum çayır çimene de aman beyler çimene
Kendim ettim kendim buldum kime ne kime ne de aman beyler kime ne
Baba ne yapalım böyle zemane zemane de aman beyler zemane

3.

Aman ileri vardık da geri durulmaz durulmaz
Yarım silahınan düşman vurulmaz vurulmaz
Aman buna devlet düğünü derler de geri durulmaz durulmaz

Mihrali beyim indi mola Yemen'e Yemen'e de aman beyler Yemen'e
Ak çadırı kurdum çayır çimene de aman beyler çimene
Kendim ettim kendim buldum kime ne kime ne de aman beyler kime ne
Baba ne yapalım böyle zemane zemane de aman beyler zemane

1.
Payitaht'tan ferman gelmiş
Sevkiyat başlar kışladan
Analar bacılar ağlar
Ayrılıklar başlamadan
Ah Yemen Yemen Yemen
Vah Yemen Yemen Yemen
Haber verin (salın) anama
Belki de geri dönmem

2.
Saray önünü Millet Hanı
Yığıtlık askerin şanı
Yemen ellerinde çölde
Yitirdik binlerce canı
Ah Yemen Yemen Yemen
Vah Yemen Yemen Yemen
Haber verin (salın) anama
Belki de geri dönmem

3.
Dört tümen vardı Yemen'de
Sahrada Asır'da çölde
Nice künyeler yazıldı (kazıldı)
Hicaz, Sana, Hüdeyde
Ah Yemen Yemen Yemen
Vah Yemen Yemen Yemen
Haber verin (salın) anama
Belki de geri dönmem

NOT:

Şanlıurfa eşrafından İmam Çavuş (Mustafa oğulları - Algın) 'ın 1911 yılında Urfa'dan Yemen'e yapılan sevkiyat anısına Abdülkadir Algın tarafından 1988 yılında bu çalışma için bestelenmiştir.

SÜVARİ KIŞLASI ŞENLİK İÇİNDE

(YEMEN AĞIDI)

Söz: Musa Kaldı
Müzik: Musa Kaldı

Notalayan: Mehmet Görgün

41

Saz...

Sü va ri kış la sı
şen lik i çin de a man a man
Kı lıç lar bi le nir
yağ lar i çin de a man a man
yağ lar i çin de

CENGİZ
KURT

A na lar ba cı lar
al lar i çin de a man a man
Bir dam la su bir dam la su
Kur du lar a nam biz le re pu
su Saz... su

CENGİZ
KURT

1.
Süvari kışlası şenlik içinde
Kılıçlar bilenir yağlar içinde
Analar bacılar, allar içinde
Bir damla su bir damla su
Kurdular anam bizlere pusu

2.
Sevkiyat başladı Urfa içinde
Aştık dere tepe dağlar içinde
Yemen'e yetiştik kanlar içinde
Bir damla su bir damla su
Kurdular anam bizlere pusu

3.
Kara tren ötmez çöllere içinde
Telgraf kesildi teller içinde
Beş bin civanımız hanlar içinde
Bir damla su bir damla su
Kurdular anam bizlere pusu

ŞU YEMEN'DE AKAR SULAR AKMIYOR

Yöresi: Yozgat
Kaynak: _____

Derleyen: _____

42

1.
Şu Yemen'de akar sular akmiyor
Cerrah gelip hastalara bakmıyor
Hastaların hiç birisi kalkmıyor
Yemen çöllerinde kaldım ağlarım

2.
Ne çok imiş şu Yemen'nin devesi
Pek ağırdır Hudeyde'nin havası
Yemen'e gelenin ağlar anası
Yemen çöllerinde kaldım ağlarım

3.
Evimizin önünde çifte pınarlar
İçerler suyunu beni anarlar
Yemen'e gideni öldü sayarlar
Yemen çöllerinde kaldım ağlarım

4.
Söyleyin babama abdesin alsın
Okusun Kur'an'ı namazım kılsın
Benim gibi oğlu arasın bulsun
Yemen çöllerinde kaldım ağlarım

5.
Dertli anam benim için ağlasın
Oğul hasreti ile ciğer dağlasın
Körpe kuzum ile gönül eğlesin
Yemen çöllerinde kaldım ağlarım

6.
Bize mekân oldu gurbat illeri
İradıkça irar sıla yolları
İşitilmez oldu kuzu dilleri
Yemen çöllerinde kaldım ağlarım

(M.Özbek : Folklor ve Türkülerimiz S.371-372)

Not:Ezgisi bulunamadı.

ŞU YEMEN'DE OT BİTER Mİ - I

Yöresi: Çankırı
Kaynak: Ahmet Altuner
Hüseyin Zevk

Derleyen: İst. Bld. Kons.
Notalayan: Ferruh Arsunar

♩ = 96

43

Şu Ye men de Saz... ot bi ter
mi oy İ ki kar daş Saz...
çift gi der mi oy An nem o da
Saz... hiç gü ler mi oy
Ağ lar Meh met Me miş ağ lar

CENGİZ
KURT

1.
Su Yemen'de ot biter mi oy
İki kardeş çift gider mi oy
Annem o da hiç güler mi oy
Ağlar Mehmet Memiş ağlar

2.
Şu Yemen'de biter kemiş oy
Uzun olur vermez yemiş oy
Şu Yemen'de iki kardeş oy
Biri Mehmet biri Memiş

3.
Kotnu kumaş oldu m'ola oy
Günden yana soldu m'ola oy
Mustafa'mın gözlerini oy
Karıncalar oydu m'ola

ŞU YEMEN'DE OT BİTER Mİ - II

Yöresi: Sinop
Kaynak:

Derleyen: İst. Bld. Kons. (1929)

44

1.
Şu Yemen'de ot biter mi
İki kardaş çift gider mi
Annem o da hiç güler mi
Ağlar Mehmet Memiş ağlar
Kotnu kumaş oldu m'ola
Günden yana soldu m'ola
Mustafa'mın gözlerini
Karıncalar oydu m'ola

2.
Şu Yemen'de biter kemiş
Uzun olur vermez yemiş
Su Yemen'de iki kardaş
Biri Mehmet biri Memiş
Kotnu kumaş oldu m'ola
Günden yana soldu m'ola
Mustafa'mın gözlerini
Karıncalar oydu m'ola

Not: Çankırı'daki ile aynı metin kullanılmış ancak bu türkünün ezgisi bulunamadı.

TURNALAR TELLİ TURNALAR

Yöresi: Muğla - Ula
Kaynak: Mehmet Demirci

Derleyen: İst. Bld. Kons. (1939)

45

1.
Turnalar turnalar telli turnalar
Size bir sözüm var inin turnalar
Benden yâre selam idin turnalar
Yemen ilerine konun turnalar

Çekilen bayrakları gelin mi sandın
Vurulan davulları düğün mü sandın
Ak yoldan aşan yiğitleri gelir mi sandın

NOT: Ezgisi bulunamadı.

YEDİ KALEMİNEN YAZI YAZARIM

(MİHRALİ BEY)

Yöresi: Orta Anadolu
Kaynak: Hüdayi Şahin

Derleyen: Banttan Yazıldı
Notalayan: Yücel Paşmakçı

$\text{♩} = 84$

Serbest

CENGİZ
KURT

Ga — der böy le yi miş de gur bet ge ze rim ey

ey — Ye — men çöl le rin de de gal dı be nim

me ze rim ey — ey

Mih ra li be yim — in di mo la Saz...

Ye me ne de

Ye me ne

A man bey — ler — Ye me ne Saz...

Ken dim et tim — ken — dim — bul — dum —
Ak ça dı rı — kur — dum — ça — yır —

ki me ne —
çi me ne — Saz...

ki me ne —
çi me ne —

CENGİZ
KURT

A man bey ler ki me ne *Saz...*
A man bey ler çi me ne

Toz dan du man dan da gö rün mez ol du ot lar

Da ğıl dı bo zul du a nam kü hey lan at lar ey ey

Es ti gum ti pi si de bi lin mez ol du

yol lar

CENGİZ
KURT

1.
Yedi kaleminen yazı yazarım
Gader böyleymiş (de) gurbet gezerim (ey ey)
Yemen çöllerinde (de) kaldı benim mezerim (ey ey)
Mihrali Bey'im indi m'ola Yemen'e (de) Yemen'e
Aman beyler Yemen'e
Kendim ettim kendim buldum kime ne kime ne
Aman beyler kime ne
Ak çadırı kurdum çayır çimene çimene
Aman beyler çimene

2.
Tozdan dumandan görünmez oldu otlar -
Dağıldı bozuldu anam küheylan atlar (ey ey)
Eşti gum tipisi (de) bilinmez oldu yollar
Mihrali Bey'im indi m'ola Yemen'e (de) Yemen'e
Aman beyler Yemen'e
Kendim ettim kendim buldum kime ne kime ne
Aman beyler kime ne
Ak çadırı kurdum çayır çimene çimene
Aman beyler çimene

YEMEN BİZİM NEYİMİZE

Söz: Anonim
Müzik: Kemal Algün

Notalayan: Salih Turhan

be yi ni ze Hepyav ru lar
ye tim kal dı Gü ven me yin
be yi ni ze Gü ven me yin
be yi ni ze

CENGİZ
KURT

1.
Yemen bizim neyimize
Şivan düştü evimize
Hep yavrular yetim kaldı
Güvenmeyin beyinize
2.
Basma fiştan kirlenirse
Başta leçek düğlenirse
Ya kimlere baba desin
Yetim yavrum dillenirse
3.
Günden yanı soldu m'ola
Yerden yanı oldu m'ola
Yiğidimin ala gözün
Karıncalar oydu m'ola

YEMEN ÇÖLLERİNDE ORDU KURULMUŞ

Yöresi: Anonim
Kaynak: _____

Derleyen: Ignacz Kunos

48

1.
Yemen çöllerinde ordu kurulmuş
Benim yârim sol dizinden vurulmuş
Ben duymadan cümle alemler duymuş
Zalim Yemen açtın bana yareler
Gelsin eşim bulsun bana çareler

2.
Hasta oldum ben odamda yatarım
Aman dostlar gelin beni kaldırın
Kaldırın da nazlı yâre gönderin
Yâr bulursa bulsun bana çareler
Zalim Yemen açtın bana yareler

3.
Kılıcını ben elimle ba(ğ)ladım
Ben yârimi Yemen'e dek yolladım
Arkasından zarı zarı ağladım
Zalim Yemen açtın işler askere
Bes yıl oldu bekliyoruz teskere

4.
Yemen ovasında otlar kuzular
Deli göynüm sılasını arzular
Yarelerim sıra sıra sızılar
Zalim Yemen açtın bize yareler
Bulsa bulur Mevlam bize çareler

5.
Yemen beni hasret koydu yarıma
Merhamet et inayet kil halıma
Haber verin beyim gelsin yanıma
Zalim Yemen açtın bize yareler
Gelsin kızım bulsun bana çareler

6.
Nefer geldi yatağımdan kaldırdı
Beni aşkın sevdasına saldırdı
Ayrılığın boruların çaldırdı
Kız bulursa bulsun bana çareler
Zalim Yemen açtın bize yareler

YEMEN İLLERİNDE BANA MI GELDİN

Yöresi: İzmir - Ödemiş
Kaynak: Ödemiş'li Kâhya

Derleyen: İst. Bld. Kons. (1933)

49

1.
Yemen illerinde bana mı geldin geldin of
Ötme garip bülbül bağrımı deldin of
Sen de bencileyin yârden mi ayrıldın of
Yârden ayrıldım gönlüm şen değil of

Not: Aynı türkü, 1928 yılında Niğde'li Ahmet Hulusi'den de derlenmiştir. Ezgisi bulunamadı.

YEMEN İLLERİNE HABER SALDILAR

Yöresi: Yozgat
Kaynak: _____

Derleyen: Bahri Koçoğlu
Mehmet Karaaslan

50

1.
Yemen illerine haber saldılar
Yavukiular nice düşler kurdular
Giden haberciler nerde kaldılar
Tez gel ağam tez gel böyle zor olur
Genç yaşımnda bana ahuzar olur
2.
Yaz gelende göçmen kuşlar görünür
Baykuş öter derdim artar dirilir
Kızlar yaşlı siyah tüle bürünür
Ötme baykuş ötme bir canım kaldı
Yemen çöllerinde yavuklum kaldı
3.
Git be rüzgâr haber getir ebeme
Genç oğlundan gazi olmuş dedeme
Kötü haberlerin sakın ha deme
Gitme rüzgâr gitme derdim var benim
Yemen çöllerinde derdim var benim
4.
Beklemekle ömür geçip gidecek
Gönül dertte böyle beter edecek
Bu bekleyiş elbet bir gün bitecek
Bekle yârim ben de varam Yemen'e
İnce belin dönüp saram kemere
5.
Bu gariplik şu zamanda zor olur
Derdim artar yüreğimde kor olur
Kışlalardan mevizilere vur olur
Emir böyle bu diyardan geçersin
Göçmen kuşlar gibi bir gün göçersin

NOT: Ezgisi bulunamadı.

YEMEN NERE SİLA NERE

(ÂŞIK HÜSEYİN'DEN)

Yöresi: Kırşehir
Kaynak: _____

Derleyen: Baki Yaşa Altınok

51

1.
Yemen nere sila nere
Dağlar girdi ara yere
Yitirmedim umudumu
Gözlüyorum Memet gele

2.
Yemen bizim neyimize
Figan düştü evimize
Çocukların yetim kalır
Sen güvenme beyinize

3.
Yemen yolu çukur olur
Karavanam bakır olur
Zenginimiz bedel verir
Fakirimiz asker olur

4.
Kalmadı anayın sabrı
Taş kesti babayın bağı
İnsafa gel padişahım
Gönder Memed'imi gayrı

5.
Başta kalpak soldu m'ola
Gün vurdu da uldu m'ola
Memed'imın gözlerine
Karıncalar doldu m'ola

6.
Güvenme Arap hayına
Ateş atar ocağına
Yemen'e gittin gideli
Oğul gelmez kucağıma

7.
Yavruların zarleniyor
Bu hasretlik külleniyor
Küçük körpe Hüseyin'in
Babam diye dilleniyor

NOT: Ezgisi bulunamadı.

YEMEN SENİN ÇÖLÜN KUMDAN

(SOYHA YEMEN)

Yöresi: Tokat
Kaynak: Ali Yavuz

Derleyen: Ali Yavuz
Notatayan: Veli Mavili

52

Ye men se nin___ çö lün kum dan___ Ne is te din___
yav rum dan Saz... Ne yo lun ne___
iz bi li rim Saz... Ye men yav ru___
1 mu öz___ le dim Saz... 2 mu öz___ le dim Saz...
Oy___ Ye men soy ha Ye men___ Bül bül öt___ mez___
Dönüşte: gü lün___ çi men Saz... Ge li nim has___
ta ya tı yor Saz... Üç ye tim le___
1 ben___ ni___ dem Saz... 2 ben___ ni___ dem

CENGİZ
KURT

1.
Yemen senin çölün kumdan
Ne istedin yavrumdan
Ne yolun ne iz bilirim.
Yemen yavrumu özledim
Oy Yemen, soyha Yemen
Bülbül ötmez, gülün çimen
Gelinim hasta yatıyor
Üç yetimle ben nidem

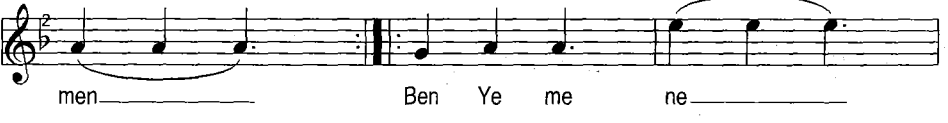
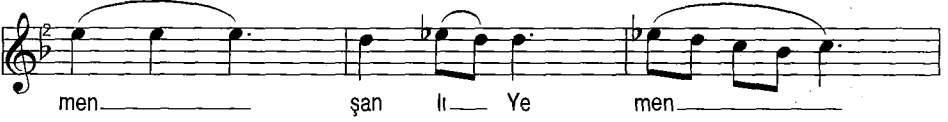
2.
Şu Yemen'de zalim paşa
Kuzgun gibi döner başa
Param yok ki bedel verim
Yemen yavrumu özledim
Oy Yemen, soyha Yemen
Bülbül ötmez, gülün çimen
Gelinim hasta yatıyor
Üç yetimle ben nidem

YEMEN YEMEN ŞANLI YEMEN - I

Yöresi: Batı Trakya
Kaynak: İlkay Şırak

Derleyen: İsmet Egeli
Notalayan: İsmet Egeli

♩ = 136

CENGİZ
KURT

1.
Yemen Yemen şanlı Yemen
Taşı toprağı kanlı Yemen
Ben Yemen'e dayanmam
Verin beni Edirne'ye

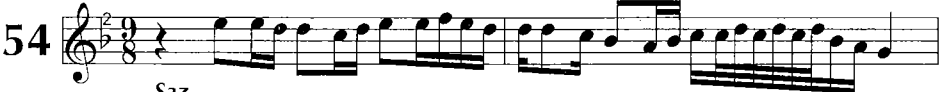
2.
Elma attım eziliyor
Asker yola diziliyor
Ben bu gece misafirim
Ela gözler süzülüyor

3.
Ana ana canım ana
Daha doymadım ben sana
Ben bu gece misafirim
Helâl eyle sütün bana

YEMEN YEMEN ŞANLI YEMEN - II

Yöresi: Bulgaristan - Kırcaali
Kaynak: Cemil Şaban
Hasan Rodoplu

Derleyen: Nihat Kaya
Notalayan: Nihat Kaya

1.
Yemen Yemen şanlı Yemen
Toprakları kanlı Yemen
Ben Yemen'e dayanmam
Nazlı yârdan ayrılamam

2.
İstihkâma indirdiler
Allı gömlek giydirdiler
Bir ananın bir oğlunu
Ta Yemen'e gönderdiler

YEMEN YEMEN ŞANLI YEMEN - III

Yöresi: Rumeli
Kaynak: Nimetullah Hafız

Derleyen: Ruhi Su
Notalayın: Mehmet Özbek

55

Ye men Ye men şanlı Ye men
men Top rak la rı
kan lı Ye men
Ben Ye me ne da ya na
mam Naz lı yâr dan
ay rı la mam

CENGİZ
KURT

1.
Yemen Yemen şanlı Yemen
Toprakları kanlı Yemen
Ben Yemen'e dayanamam
Nazlı yârdan ayrılamam

2.
Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Tan borusu çalınca
Sen küçüksün uyanaman

3.
Çıktım Yemen'in düzüne
Çizmeyi çektim dizime
Zannettim düşman geliyor
Hançeri aldım elime

4.
Borazanlar çalıyor
Binbaşılar çağırıyor
Çağırmanın binbaşılar
Çan yürekte ayrılıyor

YEMEN YEMEN ŞANLI YEMEN - IV

Yöresi: Rumeli - Prizren - Priştine
Kaynak: Bekri Musa Taduška

Derleyen: Tacida Hafız
Notalayan: Yaşar Doruk

56

Ye men Ye men şan lı Ye men
Top rak la rı kan lı Ye men
Ben Ye me ne da ya na mam
Naz lı yâr dan ay rı la mam

CENGİZ
KURT

1.
Yemen Yemen şanlı Yemen
Toprakları kanlı Yemen
Ben Yemen'e dayanamam
Nazlı yârdan ayırlamam

3.
Çıktım Yemen'in düzüne
Çizmey saldım çak dizime dizime
Sanettim çi düşman celi
Manzeri aldım dizime

2.
Karavani bakırdandır
Yemen yolu çukurdandır
Vay benim kara yazıma
Çak Yemen'e cidilir mi

4.
Çıktım Yemen çarşısına
Nail oldum yapısına
Bizi aşçer arayanlar
Çilit vursun kapısına

YEMENE GİDENİN YÜZÜ GÜLMEZ Mİ

Söz: Uğur Top
Müzik: Uğur Top

Notalayan: Uğur Top

57

Saz...

Ye me ne gi

de nin Saz... yü zü gül mez mi Saz...

Ye ter Ye men ye ter ye ter kur tu lam sen

den Saz... Göz yaş li a na ya ca nim

bu dert yet mez mi Saz... bu dert yet mez

mi Saz... Ye ter Ye men

CENGİZ
KURT

ye ter ye ter kur tu lam sen den Saz...

kur tu lam sen den Saz...

Der ma nı ol ma yan ca nım bu ga rip dert

ten Saz... bu ga rip dert ten Saz...

CENGİZ
KÜRT

1.
Yemen'e gidenin yüzü gülmez mi?
Yeter Yemen yeter yeter kurtulam senden
Göz yaşlı anaya canım bu dert yetmez mi?
Yeter Yemen yeter yeter kurtulam senden
Dermanı olmayan canım bu dertten
2.
Köyümün üstüne baykuş tünemiş
Anam aklını benlen yitirmiş
Babam umudunu canım çoktan tüketmiş
Yeter Yemen yeter yeter kurtulam senden
Dermanı olmayan canım bu dertten
3.
Tüfeğim gardaşıma yadigar olsun
Oğlu olduğunda adımı koysun
Sazımı duvarda canım asılı tutsun
Yeter Yemen yeter yeter kurtulam senden
Dermanı olmayan canım bu dertten

YEMEN'İN ARDI DAĞLAR

Yöresi: Kayseri
Kaynak: Fadime Bozkurt

Derleyen: Emin Kalkan

58

1.
Yemen'in de ardi dağlar
Yağlığını kıvrak bağlar
Koyurun da Musa'm gelsin
Yemen'de oturan beyler

3.
Su dibinde biter söğüt
Verseler de almam öğüt
Yemen'e giden askerın
Hepisi de seçme yiğit

5.
Farı deli günlüm farı
Kadını alıyım karı
Senin de oğun varıdı
Fes gülgülü, yağlık sarı

7.
Eşim der de bulanırım
Kalkar evi dolanırım
Eğer Musa'm gelir ise
Torba takar dilenirim

2.
Kaynar kazan kapak tutmaz
Hayali gözümden gitmez
İki tane kayınım var
Musa'mın yerini tutmaz

4.
Heçildi günlüm heçildi
Taburlar ayrı seçildi
Yemen' e giden askerın
Donu sarıdan biçildi

6.
Su ağamın kızı Meryem
Ne uzaktan eder seyran
Musa, Mehmet orda kaldı
Ben d'eylerim kara bayram

8.
Ağamın da adı Musa
Sağ yanında atlas kese
Canım malım kurban olsun
Bedel versin Poyraz Köse

Hikâyesi:

Pınarbaşı ilçesinin Avsar yöresinden, anlatılanlara göre Çanakpınar köyünden Musa, uzun boylu, yakışıklı bir delikanlıdır. Zamanı gelince Musa asker olur, asker ocağına vardığında sıkı bir acemi eğitiminden geçirilir. Eğitimden sonra askerler içinde en babayığitler seçilerek Yemen'e gönderilir. Yemen'e gönderilenlerin içinde Musa ile birlikte akrabası Mehmet de vardır. Musa ile Mehmet geri dönmezler, ikisi de Yemen'de şehit olur.

NOT: Ezgisi bulunamadı.

YEMEN'İN ÖNÜNDE AL YEŞİL ÇADIR

Yöresi: Kütahya
Kaynak: _____

Derleyen: M. Sarısözen (1928)
Notalayan: Ferruh Arsunar

59

Ye me nin ö nün de a yâ rim
Ça dı rın i çin de a yâ rim

al ye şil ça dır
koç yi ğit ya tır

An ne ler ba ba lar a yâ rim

mek tu ba ba kar

CENGİZ
KURT

1.
Yemen'in önünde a yârim al yeşil çadır
Çadırın içinde a yârim koç yiğit yatır
Anneler babalara yârim mektuba bakar

- ABDULLAH el-Estel;
1976 **Güney Yemen'de Kurtuluş Mücadelesi**, Yöntem Yay., İstanbul.
- AÇIKGÖZ, Namık;
1999 **Kahvename**, Akçağ Yayınları, Feryal Mat., Ankara.
- ALTINOK, Baki Yaşa;
2000 **Anadolu'da Türkmenler / Bir Türkmen Ozanı Aşık Hüseyin**, Ocak Yayınları, Ankara.
2003 **Öyküleriyle Kırşehir Türküleri, Destanları, Ağıtları**, Oba Yayıncılık, Ankara.
- ASLAN, Adem Yavuz;
2006 "Yemen'den Geriye Kalan", **Aksiyon**, 13 Şubat 2006, s. 16-17.
- ARIN, Ahmet;
2004 **Türkülerle Bozöyük-Türkiye**, Öz Kağıtçılık Mat., Eskişehir.
- ATAMAN, Sadi Yaver;
1951 **Memleket Havaları**, İstanbul.
- ATILGAN, Halil;
2002 **Geçmişten Günümüze Niğde Halk Müziği**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları: 2983, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- AYIŞIĞI, Metin;
2002 **Osmanlı'nın Son Vilayeti Yemen**
- BALBAY, Mustafa;
Yemen Türkler Mezarlığı (4) ve (1-5), Yemen'de çengellere asılı Osmanlı arşivleri, **Cumhuriyet**, 1 Ekim 1994, 4 s. ve 28 Eylül 1999, 4 s. ve 29 Eylül-2 Ekim 1999, 4 s.
- BAŞGÖZ, İlhan;
2008 **Türkü**, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- BİNARK, İsmet;
1996 **Yemen Tarihinin Kaynakları Bakımından Başbakanlık Osmanlı Arşivinin Önemi**, TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Gn. Md., Ankara.
- BİCAN, Zekeriya;
2008 **Azap Günlerinde Harput Yemen Sarıkamış**, Örnek Mat. Ankara.
- BULUT, Sebahattin;
1987 **Kuşaktan Kuşağa Erzurum Folkloru**; Halk Oyunları ve Halk Türküleri Derneği Yay: 8, Emekli Ofset, Ankara.
2001 **Erzurum Türküleri**, Bakanlar Medya, Erzurum.
- ÇAKALOĞLU, Cengiz;
2007 "Yemen İsyani ve Trabzon Redif Taburu", **Atatürk Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, s. 99-122.
- COŞKUNER, Hüseyin;
1958 **Hazret-i Ali Yemen Yollarında**
- DEMİRCİOĞLU, Yusuf Ziya;
1926 **Anadolu Köylerinin Türküleri**, İstanbul.

- DEVİRİM, İnsan;
1944 **Yemen Türküsü**, Devrim Kitabevi, İstanbul.
- DİL DERGİSİ;
1995 "Yemen'e Gidene Ağlıyor Kızlar", Şubat 1995, s. 84-85.
- DURŞUN, Hicabi;
2006 "Bayburt'tan Yemen'e", **Bayburt**, 21 Şubat 2006, s. 31.
- EHİLOĞLU, Zeki;
— **Yemen'de Türkler Tarihimizin İbret Levhası**, Kitabevi Yay.
- ELÇİ, Armağan Coşkun;
1997 **Muzaffer Sarısözen-Hayatı, Eserleri ve Çalışmaları**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- EMİRÎ, Ali;
2007 **Yemen Hatıratı**, Hece Yayınları, Ankara.
- ERCAN, Ali;
1965 **Karakaş Gözlerin Elmas ve Niğde Türküleri**, Niğde İl Basımevi, Niğde.
- EREN, Ali;
1998 **Yemen İllerinde Veysel Karânî (Radiyallahü Anh)**, Erhan Yay., İstanbul.
- ERGUN, Muzaffer;
1938 **Toklumenli Âşık Said**, Kırşehir Basımevi, Kırşehir.
- ESEN, Ahmet Şükrü;
1986 **Anadolu Türküleri**, TC İş Bankası Yayınları, Ankara.
- FAYDA, Mustafa;
1976 **Osmanlı Dönemi Yemen Tarihine Ait Arapça Bir Yazma**, İst.
- GÖĞÇELİ, Kemal Sadık;
1943 **Çukurova'da Folklor Derlemeleri:I**, Adana Halkevi Neş. 1, s. 11-12.
- HAFİZ, Tacida;
1976 **Yemen Yemen Şanlı Yemen, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, s. 129-130.
- HATİPOĞLU, Turgut;
2004 **Yemen'in Osmanlı'dan Ayrılışı**, Tez Yayınları.
- İRTEM, Süleyman Kani;
1999 **Osmanlı Devleti'nin Mısır Yemen Hiçaz Meselesi**, Temel Yayınları, İstanbul.
- İSTANBUL BELEDİYE KONSERVATUVARI (DARÜL ELHAN);
1929 **Anadolu Halk Şarkıları**, 8., 9. Defter, Evkaf Mat., İstanbul.
- KALELİOĞLU, Oğuz;
2006 **Muş-Yemen Türküsü Gerçeği**, Poyraz Ofset, İstanbul.
- KARAHASANOĞLU, Ata Songül;
—, *Havada Bulut Yok Türküsü Üzerine Üç Saptama*, **Folklor Edebiyat**, S. 2002 / 1, s. 355-364.
- 2008 **Muş Türküleri ve Oyun Havaları**, İstanbul.
- KAYA, Rifat;
Özel Arşiv.

- KEMAL, Yaşar,
1996 **Ağıtlar**, Adam Yayınları 1. Bsm., s. 58, İstanbul.
- KOÇ, Ferhat;
1994 "En Son Yara, Yemen", **Milli Gazete**, 8 Ağustos 1994, s. 7.
- KOÇOĞLU, Bahri-KARAASLAN Mehmet;
2002 **Yozgatça**, Yozgat Belediyesi Yayını, Ankara.
- KOZ, M. Sabri; "Âşık Lisanî'nin Yemen Destanı", **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, S. 303, Ekim 1974, s. 7122-7126.
- KUNOS, Ignacz;
1998 **Türk Halk Türküleri**, İş Bankası Kültür Yayınları, I. Bsk., İst.
- KUTMAN, İskender Şamlı;
— **Oyalı Yemen, Kudsi Fikirci**, İstanbul.
- MAHALLİ, Hüsnü;
2003 "Yemen, Irak ve M. Akif", **Yeni Şafak**, 27 Ağustos 2003, s. 11.
- MAHMUT NEDİM BEY;
— **Arabistan'da Bir Ömür Son Yemen Valisinin Hatıraları veya Osmanlı İmparatorluğu Arabistan'da Nasıl Yakıldı?**, İsis Yay.
- MEMİŞOĞLU, Fikret;
2000 "Harput'tan Doğan Asırlık Destanlarımız: Yemen Türküsü", **Elazığ Musikî Konservatuvarı Derneği Haber Bülteni**, s. 38-39.
- MUHAMMED HİLÂL EFENDİ;
1982 **Muhammed Hilâl Efendi'nin Yemen'e Dair Bir Lâyihası**, İst.
- MÜNİR, Selami;
1940 **Yemen'in Fethi**, Emniyet Kütüphanesi, İstanbul.
- NİYAZİ, Mehmed;
2004 **Yemen! Ah! Yemen!**, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
2004 "Yemen'in Bizi Hançerlediği Yer: Yemen! Ah Yemen!" **Türk Edebiyatı**, Aralık 2004, s. 4-10.
- NOKTA DERGİSİ;
1994 "Yemen Elleri Ayrılık Türküsü", 3-9 Temmuz 1994, s. 55-58.
- NUŞ, Aluş;
1988 **Rumeli Türküleri**, Tan Yayınevi, Piriştine.
- ODEON PLAK;
**Gitme Yemen'e Yemen'e
Havada Bulut Yok / Yemen Şarkısı**
- ÖKE, M. Kemal-KARAMAN, M. L.;
2002 **Adı Yemen'dir...**, Ufuk Kitapları, İstanbul.
- ÖZ, Tahsin;
1946 **Topkapı Sarayı Müzesinde Yemen Fatihî Sinan Paşa Arşivi**, Ankara.
- ÖZBARAN, Salih;
2004 **Yemen'den Basra'ya Sınırdaki Osmanlı**, Kitap Yayınevi, İst.
- ÖZBEK, Mehmet;
1975 **Folklor ve Türkülerimiz**, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

- ÖZCAN, Mustafa;
1994 "Savaşın Birliğe 'Kutlu Yemen': Veysel Karani Diyarı", **Zaman**, 31 Temmuz 1994, s. 5.
- ÖZDEMİR, Ahmet;
1997 "Halk Edebiyatında Yemen Türküleri, Destanları", **Yesevi Sevgi Dergisi**, Haziran 1997, s. 10-11.
- ÖZFATURA, Mustafa Necati;
1994 "Yemen'de Kardeş Kavgası", **Türkiye Gazetesi**, 24 Mayıs 1994, s. 5.
- ÖZGÜL, Mustafa-TURHAN, Salih-DÖKMETAŞ, Kubilay;
1996 **Notalarıyla Uzun Havalarımız**, Cem Veb Ofset, Ankara.
- ÖZTELLİ, Cahit;
1971 **Pir Sultan Abdal / Bütün Şiirleri**, İstanbul.
1972 **Evlerinin Önü-Halk Türküleri**, Hürriyet Yayınları, İstanbul.
- ÖZTÜRK, İhsan;
2001 **Türkülerle Âşık Veysel**, Âşık Veysel Kül. Der Yayınları: 2, Ank.
- ÖZTÜRK, Muhsin;
2000 "Yemen...", **Aksiyon**, 20-26 Ağustos 2000, s. 40-45.
- PARLAK, Lütfi;
— **Yemen, Anadolu Fidanlarının Gidip Dönmediği Yer**, Netkitap, İstanbul.
- PAŞA, Rüştü;
2004 **Ah O Yemen'dir**, Berikan Yay., Ankara.
- REVNAKOĞLU, Cemalettin Server;
1960 **Yemen İllerinde Veysel Karani**, Uğur-Okay Yay., İstanbul.
- RUMÛZÎ MUSTAFÂ BEY;
— **Tarih-i Feth-i Yemen**
2003 **Yemen'de Osmanlı İdaresi ve Rumûzî Tarihi, (923-1012/1517-1604)**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TTK, Ankara.
- SAHİLLİOĞLU, Halil;
1985 **Yemen'in 1599-1600 Yılı Bütçesi**, Ankara.
- SALİM, Raşit-ARDA, Osman H.;
1994 **Öyküsüyle Notasıyla Batı Trakya Türküleri**, Osman Mustafaoğlu Mat., Gümülcine.
- SEYHUN, M. Arif;
1997 Yemen Savaş Anıları (5 Mayıs 1994-5 Mart 1919) (Derleyen: Müşerref Seyhun) **Askeri Tarih Bülteni**, s. 64-106; Şubat 1997, s. 1-55.
- SIRMA, İhsan Süreyya;
1980 **Osmanlı Devleti'nin Yıkılışında Yemen İsyancıları**, Düşünce Yay. İstanbul;
1981 **Yemen Valisi Osman Nuri Paşa'nın Yolsuzluklarına Dair İmzasız Bir Layihe**, İstanbul.
1982 **Yemen'in Jeopolitik Durumu ve Osmanlı Devleti'ne Katılması**, İstanbul.

- SUNGUROĞLU, İshak;
1961 **Harput Yollarında**, C. III, 3. Bsm., Elazığ, Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları: 2, Ankara.
- ŞENEL, Süleyman;
2007 **Kastamonu'da Âşık Fasılları, Türler / Çeşitler / Çeşitlemeler**, Kastamonu Valiliği Yayını, Düzey Mat., İstanbul.
- ŞİMŞEK, Mehmet;
1996 **Hz. Peygamber'in "Benden Sonra Üveys'e Veriniz" Buyurdukları Yemen'li Veysel Karani**, Can Yay., İstanbul.
- TANRIKUT, Asaf;
1965 **Yemen Notları**, Ankara.
- TAŞKIRAN, Cemalettin;
2001 **I. Dünya Savaşı'nda Türk Esirleri / Ana Ben Ölmedim**, TC İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- TRT KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ;
Müzik Dairesi Başkanlığı Nota Yayınları.
- TURHAN, Salih;
1991 **Harput-Elazığ Musıkî Folkloru**, Ankara.
2003 **Meşhur Olmuş Türkülerimiz**, C. I, II, Alfa Yayın Grubu, İstanbul.
- TURHAN, Salih-ALTINKAYNAK, Erdoğan;
2009 **Giresun Türküleri ve Oyun Havaları**, Giresun Valiliği Yayını, Kültür Ajans, Ankara.
- TURHAN, Salih-TAŞBİLEK, Şemsettin;
2009 **Elazığ-Harput Havaları**, Elazığ Belediyesi Kültür Yayınları, Cem Veb Ofset, Ankara.
- TURAN, Sefer;
1999 "Burası Yemen'dir", **Yeni Şafak**, 16 Ağustos 1999, s. 9.
- UĞURLU, Mustafa;
2003 "Yemen Irak mı?", **Türk Edebiyatı**, Aralık 2003, s. 36.
- YAVUZ, Hulûsi;
1984 **Kabe ve Hameyn İçin Yemen'de Osmanlı Hakimiyeti**, İst.
- YILDIZKAYA, Ömer Faruk;
2006 "Yemen ve Kore Ağıtları, **Yörtürk**, s. 37-38.
- YILDIZTAŞ, Mümün-BAYRAM, Sebahattin, AĞANOĞLU, H.Yıldırım;
2008 **Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yemen**, İstanbul.
- YILMAZ, Niyazi;
1995 "Türk Halk Müziğinde Yemen Türküleri", **Ayyıldız Dergisi**, Mayıs 1995, s. 10-13.
- YOLDAŞ, Hayri;
2005 **Taş Plaklarda Şark Bülbülü Celal Güzelses**, Diyarbakır.
- YOZGAT, Siyami;
"Yemen Türküsü", **Bozok Dergisi**, Yozgatlılar Kültür ve Dayanışma Derneği Yayını, Yıl: 2, S. 13, s. 34.
- YURDATAP, Münir Selâmi;
1973 **Hz. Ali'nin Yemen Cengi**, İstanbul.

Salih TURHAN

1956 yılında Elazığ'da doğdu. Liseyi Elazığ'da, Yüksek Okulu Ankara'da bitirdi. 1982 yılında TRT Erzurum Radyosuna ses sanatçısı olarak girdi. 5 yıl sonra 1987 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Devlet Türk Halk Müziği korosuna naklen tayin oldu.

1991-1992 yıllarında bu korunun müdürlüğünü yaptı. Yurt içinde ve yurt dışında sanatçı ve uzman olarak Türkiye'yi temsil etti. Çeşitli yörelere ait 1000 civarında halk ezgisinin notasını dikte ederek yazdı. Bunlardan 200'ü aynı zamanda kendi derlemesi olup, THM repertuarına kazandırılmıştır. Çeşitli kurumlarca birçok ödüle layık görüldü; Azerbaycan, Uluslararası VEKTÖR İlimler Akademisinde Fahri Doktora unvanına lâyık görüldü. MESAM, İLESAM ve Avrasya Yazarlar Birliği, T.C. Başbakanlık Gençlik Spor Genel Md. Halk Müziği Danışma Kurulu ve Seçici Kurulu, Türk Halk Oyunları Federasyonu Müzik Kurulu Üyesidir.

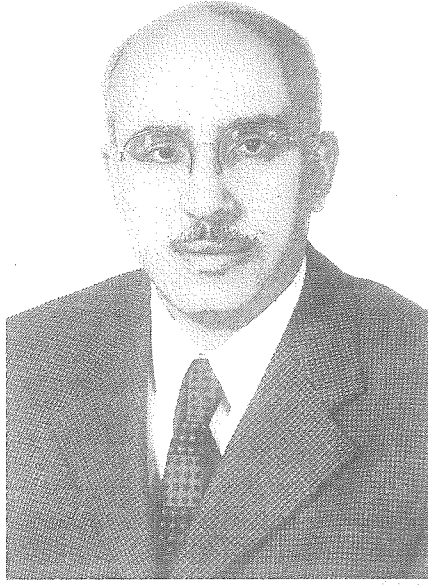
1983-2010 yılları arasında 21 amatör koro kurdu ve bu korolarla bir çok radyo-tv. programı yaptı özel konserler verdi. Koro çalışmaları paralelinde halk müziği dalında birçok öğrenci yetiştirdi.

Türkü ve Marş janrında beste denemeleri de bulunmaktadır.

"Anadolu'dan Selamlar"(Kerkük Türküleri/Azerbaycan Mahnıları), "Vatan Nağmeleri" (Müşterek), "Gönül Nağmeleri" (Müşterek), "Tatyan Havaları" (Kalan Müzik adına), Yemen Türküleri (Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü Ankara Devlet THM Korosu Müdürlüğü adına), "Hekimlik ve Sağlıkla İlgili Türküleri" başlıklı albümleri müstakil ve kitap eki olarak hazırladı. Radyo ve televizyonlarda programlar hazırlayıp sundu.

Salih Turhan, halen Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosunda Sanatçı olarak görevini sürdürmektedir.

1. Harput - Elazığ Musıkî Folkloru
2. Kerkük Türküleri
3. Azerbaycan Halk Mahnıları
4. Anadolu Halk Türküleri ve Ezgileri
5. Türk Halk Müziğinde Çeşitli Görüşler-1
6. Notalarıyla Uzun Havalarımız
7. Diyarbakır Musıkî Folkloru
8. Notalarıyla Türkülerimiz ve Hikâyeleri 1-2
9. Azerbaycan Halk Türküleri
10. Azerbaycan Tarı (Türkiye Türkçesine Aktarma)
11. Bayburt Musıkî Folkloru
12. Malatya Musıkî Folkloru
13. Ankara Halk Müziği
14. Çankırı Halk Müziği
15. Kırşehir Halk Müziği
16. Kırıkkale Halk Müziği
17. Şanlıurfa Halk Müziği
18. Uşak Türküleri
19. Van Halk Müziğine Giriş
20. Artvin Halk Müziğine Giriş
21. Isparta Türküleri
22. Meşhur Olmuş Türkülerimiz 1-2
23. Ordu Türküleri (CD ekli)
24. Notalarıyla Dillerdeki Şarkılar 1-2
25. Konya Halk Müziği
26. Tatyan Havaları
27. Tokat Türküleri ve Oyun Havaları
28. Halk Müziğimizde Oyun ve Saz Havaları Cilt: 1, 2, 3, 4, 5)
e-Kitap (www.kultur.gov.tr)
29. Elazığ-Harput Havaları
30. Giresun Türküleri ve Havaları
31. Yozgat Türküleri ve Oyun Havaları
32. Gümüşhane Türküleri ve Oyun Havaları
33. Notalarıyla Karaca Oğlan Türküleri ve Şarkıları (CD ekli)
34. Manisa Türküleri ve Oyun Havaları
35. Türkülerdeki Hekimlik ve Sağlıkla İlgili Türküler (CD ekli)
36. Kars-Ardahan-İğdır Türküleri ve Oyun Havaları
37. Tunceli Halk Müziği
38. Kayseri Türküleri ve Oyun Havaları
39. Bursa'da Müzik ve Halk Oyunları
40. Türkiye-Anadolu ve Şehir Güzellemeleri

Abuzer AKBIYIK

1958 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk, orta tahsilini Şanlıurfa'da yaptı. 1978 yılında Afyon Mali Bilimler Fakültesi'nden mezun oldu. 1981 yılından itibaren 25 yıl Şanlıurfa'da Serbest Muhasebeci Mali Müşavir olarak çalıştı. 2006'yılından beri Ankara'da özel bir şirkette Mali İşler Genel Müdürü olarak çalışmaktadır. Sema Hanımla evli olup Fatih, Seda, Ayşe ve Ahmet isimlerinde dört çocuk babasıdır.

1970 yılından beri Şanlıurfa folkloru üzerine araştırma çalışmaları yapmaktadır. Bu güne kadar yayınlanmış 11 kitabı vardır. Urfalı ünlü üç musiki ustası ve Tenekeci Mahmut Güzelgöz'ün hayatı ile ilgili Türkçe ve İngilizce kitap ve seslerinden oluşan 2 CD hazırlamıştır. Şiir yazmaktadır Şiirleri ilk olarak 1976 yılında Eskişehir Hakimiyet gazetesinde yayınlanmıştır. Araştırma yazıları, makaleleri ve şiirleri çeşitli dergi ve gazetede yayınlanmıştır. Derlediği uzun havalar TRT Repertuarına alınmıştır. Araştırdığı türkü hikayeleri belgesel film olarak çekilmiştir. Folklor la ilgili konferans vermiş, birçok bilimsel toplantılara ve televizyon programlarına konuşmacı olarak katılmıştır. Folklorumuzun kaynak kişileri, ses ve saz sanatçıları ve şairlerle mahalli radyo ve televizyonda programlar yapmıştır. Şanlıurfa kültür, sanat, folklor ve turizm konularında kapsamlı bilgilerin bulunduğu www.abuzerakbiyik.com.tr adlı bir internet sitesi vardır. Bu çalışmalarından dolayı kendisine , Folklor Araştırmaları Kurumu tarafından "Türk Folkloruna Hizmet" ödülü, ŞURKAV tarafından "Kültür Sanat" ödülü ve Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı tarafından Halk Bilimi Teşvik Ödülü verilmiştir. 2009 yılında Azerbaycan Uluslararası VEKTÖR İlimler Akademisince Fahri Doktor unvanı verilmiştir.

ayınlanmış Kitapları:

- Şanlıurfa Halk Oyunları** (Abuzer Akbıyık; ŞURHOY Yayınları, mir, 1989)
- Folklor (Halkbilim) ve Şanlıurfa** (A.Akbıyık, S.Kürkçüoğlu; ŞURHOY yayınları, İzmir, 1990)
- Şanlıurfa Hoyrat ve Maniler** (A. Akbıyık, S. Kürkçüoğlu; ŞURHOY yayınları, 1991)
- Kaynak Kişi Tenekeci Mahmut Güzelgöz'ün Hayatı** (Abuzer Akbıyık; URKAV Yayınları, 1992)
- Şanlıurfa Halk Müziği** (A. Akbıyık, S. Kürkçüoğlu, O. Güzelgöz, .Turhan, K.Dökmetaş; Şanlıurfa Valiliği, 1999)
- Notalarıyla Türkülerimiz ve Hikayeler** (A. Akbıyık, S. Kürkçüoğlu, .Turhan; Alfa yayın, İst., 2003,)
- Şanlıurfa Sanayi Rehberi** (A. Akbıyık, S. Kürkçüoğlu; 1993)
- Sanayileşen Şanlıurfa** (Abuzer Akbıyık; Şanlıurfa Organize Sanayi lüdürlüğü Yayınları, 1995)
- Şanlıurfa'dan Üç Musiki Ustası** Kitap ve CD (Abuzer Akbıyık; Kalan lüzik, 2004)
- Şanlıurfa Sıra Gecesi** (Abuzer Akbıyık; Elif Matbaası, Şanlıurfa, 2006)
- Urfalı Tenekeci Mahmut Güzelgöz**, Kitap ve CD (Abuzer Akbıyık, Prof r. İlhan Başgöz; Kalan Müzik, FRS Mat., İstanbul, 2007, 142 Sayfa)

1. Havada Bulut Yok Bu Ne Dumandır

Yöresi : Elazığ

Okuyanlar : Salih Turhan, Çiğdem Doğan, Günay Şimşek, Neslihan,
Kızıltuğ, Sıtkı Akın

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 21

2. Mızık Çalındı Düğün mü Sandın

Yöresi : Erzurum

Okuyan : Neslihan Kızıltuğ

Vakal : Çiğdem Doğan

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 35

3. Yemen'e Gidenin Yüzü Gülmez mi?

Söz, Müzik : Uğur Top

Okuyan : Uğur Top

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 57

4. Gitme Yemen'e Yemen'e

Söz : Anonim Avşar ağıtları

Müzik : Bayram Bilge Tokel

Okuyan : Bayram Bilge, Tokel

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 20

5. Yemen Bizim Neyimize

Söz : Anonim halk ağıtları

Müzik : Kemal Algün

Okuyan : Çiğdem Doğan

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 47

6. Aliver Anneciğim Aliver Çantamı (Kurlar Kışlaları)

Yöresi : Batı Trakya - İskeçe

Okuyan : Sıtkı Akın

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 3

7. Asmalı Mencere

Yöresi : İzmir - Karaburun

Okuyanlar : Salih Turhan, Günay Şimşek, Sıtkı Akın

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 7

8. Ora Yemen Değil Yaman Bir Elder

Söz : Hasan Ali Yücel

Müzik : Günay Şimşek

Okuyan : Günay Şimşek

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 38

9. Kırat Kırat Nallı Kırat

Yöresi : Giresun

Okuyan : Taner Can

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 29

10. Payitahttan Ferman Gelmiş (Ah Yemen)

Söz Müzik : Abdulkadir Algın

Okuyan : Cengizhan Akar

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 40

11. Asker Etiler Beni

Yöresi : Rize - Çayeli

Okuyan : Coşkun Gök

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 6

12. Yemen-Yemen Şanlı Yemen

Yöresi : Rumeli-Priştine, Prizren

Okuyan : Salih Turhan

Metni ve notası için bkz. Ezgi no: 56

YEMEN TÜRKÜLERİ

Bu kitap, genel Türk halk müziği içerisindeki Yemen trajedisi üzerine yakılmış / bestelenmiş türküleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun Yemen macerasını ve "Folklorumuzda Yemen" bilgilerini içermektedir.

Tema olarak tamamı ağıt niteliğinde olup form yapıları ise kırık hava, uzun hava, karma havalardan oluşmaktadır.

Anadolu ve Rumeli Türk kültür coğrafyasından tespit edilebilen 59 türkünün 35'i notalı, ezgilerine ulaşılamayan 24'ü ise notasız sade metin olarak verilmiştir.

Söz konusu bu türkülerin bir kısmı kendi aralarında ezgi ve metin çeşitlemeleri hüviyetine sahiptirler.

Yine kitapta yer alan türkülerin büyük ekseriyeti o dönemdeki savaş ve daha eski yıllara ait iken küçük bir kısmı ise yakın tarihte "Yemen" temasını esas alarak geçmiş yıllardaki tarihi fotoğraf ve bilgilerden ilhamlanarak sonradan bestelenmiştir.

Gönül arzu eder ki, Yemen, Çanakkale, Sarıkamış vb. temaları konu alan eserler yaratılsın, sanatın değişik branşları ile işlenerek milletin, toplumun hafızalarında, ruhlarında yaşatılsın. Yaşatılsın ki, devletler, milletler bundan herkes üzerine düşeni alsın ve bu tecrübelerle ileriye baksın.

